

Tervetuloa vai tervemenoa?

Maahanmuuttomielipiteet Suomessa ja Ruotsissa 2000-luvulla

Sanni Niemelä

506190

Pro gradu -tutkielma

Turun yliopisto

Sosiaalitieteiden laitos

Sosiaalityö

Maaliskuu 2018

TURUN YLIOPISTO

Sosiaalitieteiden laitos

NIEMELÄ, SANNI: Tervetuloa vai tervemenoa? Maahanmuuttomielipiteet Suomessa ja Ruotsissa 2000-luvulla.

Pro-gradu -tutkielma, s. 77, 9 liites.

Sosiaalityö

Maaliskuu 2018

Tässä pro gradu-tutkielmassa tutkitaan, eroavatko maahanmuuttomielipiteet Suomessa ja Ruotsissa 2000-luvulla. Lisäksi tutkielmassa tarkastellaan onko sukupuolella, iällä, koulutustasolla, kokemuksella omasta tulotasosta, asuinpaikalla, poliittisella ideologialla ja uskonnollisuudella yhteyttä maahanmuuttomielipiteisiin Suomessa ja Ruotsissa. Aineistona käytetään European Social Survey (ESS) -aineistoja vuosilta 2004, 2008, 2012 ja 2016.

Vaikka Suomea ja Ruotsia pidetään hyvinvointivaltionäkökulmasta samankaltaisina, ovat maat maahanmuuttohistorioiltaan hyvinkin erilaiset. Suomessa maahanmuutto on alkanut yleistyä vasta 1990-luvulta lähtien, ja ennen sitä Suomi on ollut lähinnä maastamuuttomaa. Ruotsin maahanmuuttohistoria yltää Suomea kauemmaksi, ja Ruotsi on ollut pääosin maahanmuuttovoittoinen maa toisen maailman sodan jälkeen. Maiden eroavat maahanmuuttohistoriat tekevät maahanmuuttomielipiteiden vertailusta mielenkiintoista: onko pidemmällä maahanmuuttohistorialla ja suuremmalla maahanmuuttajataustaisella väestöllä merkitystä maahanmuuttomielipiteiden muodostumisessa?

Asennetutkimuksessa on esitetty kaksi asenteita ja mielipiteitä selittävää teoriaa: kontaktiteoria ja konfliktiteoria. Kontaktiteorian mukaan suhtautuminen vähemmistöryhmään muuttuu myönteisemmäksi, kun ihmiset ovat kontaktissa vähemmistöryhmän edustajien kanssa. Konfliktiteorian näkökulmasta suhtautuminen muuttuu kielteisemmäksi, jos vähemmistöryhmä kilpailee samoista, vähäisistä resursseista enemmistön kanssa.

Tulosten mukaan suomalaisten suhtautuminen maahanmuuttoa kohtaan on kielteisempää kuin ruotsalaisten ainoastaan vuonna 2016. Sukupuolella, koulutuksella, kokemuksella omasta tulotasosta, asuinpaikalla ja poliittisella ideologialla on yhteys maahanmuuttomielipiteisiin. Kielteisimmin maahanmuuttoon suhtautuvat Suomessa ja Ruotsissa miehet, matalasti kouluttautuneet, riittämättömäksi tulotasonsa kokevat, pienissä kunnissa tai maaseudulla asuvat ja poliittisella ideologia-akselilla keskelle sijoittuvat. Näiden tekijöiden yhteys maahanmuuttomielipiteisiin säilyy myös, kun kaikki tekijät on vakioitu.

Asiasanat

maahanmuutto, maahanmuuttajat, maahanmuuttomielipiteet, Suomi, Ruotsi, kontaktiteoria, konfliktiteoria

Sisällysluettelo

1 JOHDANTO	1
2 MAAHANMUUTON HISTORIAA SUOMESSA JA RUOTSISSA	4
2.1 Maahanmuutto 1800-luvulta toiseen maailmansotaan.....	5
2.2 Maahanmuutto toisen maailmansodan jälkeen	7
2.3 Maahanmuuton murros 1990-luvulla.....	10
2.4 Maahanmuutto 2000-luvulla	12
3 SUHTAUTUMINEN MAAHANMUUTTOA KOHTAAN	17
3.1 Mielenpitoissa tapahtuneet muutokset.....	18
3.2 Maahanmuuttoon suhtautumista selittävät tekijät.....	20
4 TUTKIMUSASETELMA.....	28
4.1 Muuttajat.....	29
4.2 Menetelmät	36
5 MAAHANMUUTTOMIELENPITOET SUOMESSA JA RUOTSISSA.....	37
5.1. Taustamuuttajien yhteys maahanmuuttomielipiteisiin	41
5.2 Maahanmuuttomielipiteitä selittävät tekijät.....	50
6 JOHTOPÄÄTÖKSET.....	54
LÄHTEET.....	59
LIITTEET	78

1 JOHDANTO

”Ehkä ihmiset ovat ymmärtäneet, ettei se ole maahanmuuttaja, joka tulee ja vie työt”
(Helsingin Sanomat 2017a).

Näin otsikoitiin Helsingin Sanomien teettämän tutkimuksen tulokset, joiden mukaan suomalaisten suhtautuminen maahanmuuttoon on muuttunut myönteisemmäksi 2010-luvun aikana. Viikkoa myöhemmin uutisoitiin EU:n perusoikeusvirasto FRA:n tutkimuksen tuloksista, joissa havaittiin Suomen olevan Euroopan syrjivimpiä maita (Helsingin Sanomat 2017b). Ruotsissa puolestaan tiukennukset maahanmuuttopolitiikassa sekä maahanmuuttajiin kohdistuvien viharikoksien määrän kasvu ovat saaneet aikaan spekulointia siitä, onko Ruotsin aika parhaana maahanmuuttomaana lähestymässä loppuaan (The Local 2016a; Crouch 2015; The Local 2017; Cerrotti 2017; Roden 2017; Traub 2016).

Ulkomaankansalaisten osuus on kasvanut Suomessa ja Ruotsissa 2000-luvun aikana paljon (Tilastokeskus 2017a; SCB 2017). Maahanmuutto on siis kaikin puolin tätä päivää, ja siihen liittyvät uhat ja mahdollisuudet nousevat tasaisesti keskustelun aiheeksi niin Suomessa kuin Ruotsissakin. Viimeistään vuonna 2015 maahanmuutto nousi niin Suomessa ja Ruotsissa kuin muuallakin Euroopassa ajankohtaistakin ajankohtaisemmaksi keskustelun aiheeksi, kun Eurooppaan saapui vuoden aikana miljoona turvapaikanhakijaa¹ (UNCHR 2015). Tämä kymmenkertaisti turvapaikanhakijoiden tavanomaisen määrän Suomessa ja tuplasi sen puolestaan Ruotsissa (Maahanmuuttovirasto 2017a; Migrationsverket 2017a).

Toki maahanmuutto on puhuttanut jo vuotta 2015 aikaisemminkin. Ruotsissa maahanmuuttoa vahvasti kritisoiva puolue ruotsidemokraatit niittivät suosiota ja saivat ensimmäistä kertaa edustuksen Ruotsin eduskunnassa vuoden 2010 vaalien lopputulemana (Poohl 2010). Vuoden 2014 valtiopäivillä puolueen kannatus kasvoi ja puolue vahvisti asemaansa Ruotsin politiikan kentällä (BBC 2014; Sweden 2018).

Suomessa puolestaan ruotsidemokraattien maltillisempi aatekumppani perussuomalaiset kasvatti kannatustaan vuoden 2011 eduskuntavaaleissa ”jyttyllään” (Tilastokeskus

¹ Kun henkilö pyytää oleskeluoikeutta ja suojaa maahan tullessaan sekä tarvitsee kansainvälistä suojelua kotimaansa ulkopuolella, puhutaan turvapaikanhakijoista. Syitä paeta ovat esimerkiksi vainoaminen, sota ja levottomuudet. Jos turvapaikanhakijalle myönnetään turvapaikka, hän saa pakolaisaseman. (Castaneda, Koponen & Rask 2012, 42.)

2011; Huusko 2011). Edelleen vuonna 2015 maahanmuutto oli olennainen osa puolueen vaaliohjelmia, viitoittaen puolueen tien toiseksi suurimmaksi puolueeksi ja yhdeksi kolmesta hallituspuolueesta (Saarinen 2015; Hölttä 2015; Tilastokeskus 2015; Virtanen & Uusivaara 2015).² Vuoden 2018 presidentinvaaleissa perussuomalaisten ehdokas Laura Huhtasaari julisti perussuomalaisten arvojen olevan ”uusi normaali” saatuaan vaaleissa kolmanneksi eniten ääniä (HS 2018).

Edellä mainitut puolueet ovat hakeneet pontta maahanmuuttovastaisuudelle muun muassa vetoamalla turvallisuuteen ja terrorismin uhkaan. Erinäiset Eurooppaa koskettaneet terrori-iskut, joista myös Ruotsi ja Suomi ovat saaneet osansa, ovat vauhdittaneet keskustelua maahanmuuton lisääntymisestä ja sen mahdollisista uhista (Halla-aho 2017; Magnusson 2015; Ahlander & Yosufzai 2017; Hinde & Silberstein 2017; Ylioppilaslehti 2016). Vuoden 2015 maahanmuuttokeskustelua virittivät uudelleen Pariisin ja Kööpenhaminan terroriteot. (HS 2015a; TS 2015a; TS 2015b; Nilsson 2015; Gerdfeldter 2015). Tämä viimeistään herätti monien Euroopan maiden, myös Suomen ja Ruotsin, populistiset maahanmuuttovastaiset puolueet maalailemaan kuvaa maahanmuutosta terrorismia lisäävänä tekijänä Euroopassa (Nalbantoglu 2015; Greenwood 2015). Keskustelua ylläpitivät edelleen vuonna 2016 tapahtuneet terrori-iskut ympäri maailmaa sekä Tukholmassa ja Turussa vuonna 2017 tapahtuneet iskut (Ylioppilaslehti 2016; DN 2017; HS 2017a).

Maahanmuuttomielipiteiden vertailusta Suomen ja Ruotsin välillä tekee mielenkiintoista se, että maiden tarinat maahanmuuttomaina eroavat paljon keskenään. Siinä missä Suomessa maahanmuutto on lisääntynyt vasta 1990-luvulta lähtien, Ruotsissa maahanmuuttajien määrä on ollut pitkän aikaa moninkertainen Suomeen verrattuna (Martikainen, Saukkonen & Säävälä 2013, 38; Olofsson 2012.) Ruotsin vapaampi maahanmuuttopolitiikka juontaa juurensa toisen maailmansodan jälkeiseen aikaan ja suureen työvoimapulaan, jonka Ruotsi kohtasi sotaa sivusta seuranneena maana. (Borevi 2012, 34; Bevelander 2000, 49; Heyman 1981, 14; Westin & Dingu-Kyrklund 1997, 4). Suomen maahanmuuttohistoriaa sen sijaan kuvaa enemmänkin maastamuutto kuin maahanmuutto. Maahanmuutto Suomeen on kuitenkin kasvanut suuresti 1990-

² Vuonna 2017 perussuomalaisten puheenjohtajan vaihduttua puolue jakaantui Perussuomalaiset - puolueeksi ja Uusi vaihtoehto-ryhmäksi (myöhemmin Sininen tulevaisuus-puolue) jälkimmäisen jäädessä hallitukseen (Kuukkanen 2017; Yle 2017a).

luvulta lähtien (Martikainen ym. 2013, 33; Liebkind, Mannila, Jasinskaja-Lahti, Jaakkola, Kyntäjä & Reuter 2004, 17.)

Maahanmuuttovastaisten puolueiden suosion kasvu niin Suomessa kuin Ruotsissakin luo eittämättä kuvaa siitä, että kansalaisten maahanmuuttomielipiteet ovat muuttuneet varauksellisempaan ja kriittisempään suuntaan. Kuitenkin tutkimustulokset ovat olleet 2000-luvulla ristiriitaisia (Kallio, Kangas & Niemelä 2013; Haavisto 2012; Toivonen 2016; Sandberg & Demker 2013; Helsingin Sanomat 2017a; 2017b). Onko siis maahanmuuttomielipiteissä tapahtunut muutosta 2000-luvulla? Tässä tutkimuksessa tarkastelen maahanmuuttomielipiteitä Suomessa ja Ruotsissa 2000-luvulla. Keskityn tutkimaan, miten Suomessa ja Ruotsissa suhtaudutaan maahanmuuttoon, ja eroavatko maahanmuuttomielipiteet suomalaisten ja ruotsalaisten välillä 2000-luvulla. Aineistona käytän European Social Surveyta (ESS) vuosilta 2004, 2008, 2012 ja 2016.

2 MAAHANMUUTON HISTORIAA SUOMESSA JA RUOTSISSA

Usein maahanmuutolla tarkoitetaan ulkomailta maahan muuttavia henkilöitä, mutta käsitteen alle voidaan myös laittaa paluumuuttajat sekä heidän ulkomailla syntyneet jälkeläisensä. Suomessa paluumuutto on ollut jopa merkittävämpi ilmiö kuin ulkomaalaisten maahanmuutto. (Martikainen ym. 2013, 33.) Verrattaessa Suomea ja Ruotsia maahanmuuttomaina merkittävin ero kenties on se, että Ruotsin historia maahanmuuttomaana ulottuu kauemmaksi ja maahanmuutto on Ruotsissa ollut huomattavasti runsaampaa kuin Suomessa (Jaakkola 1994, 50–51).

Muuttamaan ovat kannustaneet ja myös pakottaneet taloudelliset tekijät ja valtiolliset yhteydet (Martikainen ym. 2013, 26–27, 33). Esimerkiksi 1800-luvulla Ruotsista muutettiin Pohjois-Amerikkaan teollistumisen myötä tapahtuneen suuren väestönkasvun vuoksi, Ruotsin ollessa tuolloin vielä yksi Euroopan köyhimmistä maista (Bevelander 2000, 49). Myös sodat ja naapurivaltioiden aiheuttamat rajamuutokset ovat liikuttaneet ihmisiä maasta toiseen: suomalaisia muutti Ruotsiin läpi 1800-luvun, kun Ruotsi menetti sodassa Venäjää vastaan Suomen Venäjän vallan alle vuosisadan alussa. (Martikainen ym. 2013, 26–27, 33; Svanberg & Tydén 1992, 194–195.) Nämä edellä mainitut tekijät ovat nykypäivänäkin ihmisiä maasta toiseen liikuttavia, mutta niiden rinnalle on tullut myös muita muuttamaan motivoivia tekijöitä, kuten urakehitys, kielitaidon hankkiminen, uusien elämäkokemusten etsiminen sekä ihmissuhteet (Martikainen ym. 2013, 26–27, 33).

Ruotsin maahanmuuttohistoria voidaan jaotella 1930-luvulta eteenpäin neljään kategoriaan aikajaksolle tyypillisimpien maahanmuuttosyiden mukaan: 1940-luvun naapurimaiden pakolaiset; vuosien 1949–1971 työperusteinen maahanmuutto; perheenyhdistämiset ja pakolaiset kolmansista maista vuosina 1972–1989 ja Kaakkois-Euroopan turvapaikanhakijat sekä EU-alueen vapaa liikkuvuus 1990-luvulla (Westin & Dingu-Kyrklund 1997, 3–4). Kansainvälinen muuttoliike ei ole siis uusi ilmiö Ruotsissa. Ruotsi on ollut toisen maailmansodan jälkeen maahanmuuttovoittoinen maa, poikkeuksena vain vuodet 1972 ja 1973, jolloin erityisesti suomalaiset maahanmuuttajat muuttivat taloustilanteen vuoksi pois Ruotsista (Olofsson 2012, 11).

Suomi puolestaan on maahanmuuttomaana poikkeuksellinen, sillä se on ennemminkin ollut maastamuuttomaa kuin maahanmuuttomaa suomalaisten muuttaessa muun muassa

Ruotsiin. (Martikainen ym. 2013, 33; Westin & Dingu-Kyrklund 1997, 3–4; Borevi 2012, 33). Vuosien 1863–2013 aikana Suomesta pois muuttaneita oli yhteensä 1,3 miljoonaa. Suomeen muuttavat puolestaan ovat olleet lähinnä paluumuuttajia, kun Suomesta lähteneet ja heidän jälkeläisensä ovat muuttaneet takaisin. (Martikainen ym. 2013, 26.) Suomesta on kuitenkin vähitellen tullut myös maahanmuuttomaa lisääntyneen maahanmuuton myötä. Maahanmuuton luonne on muuttunut paluumuuttajista työn ja opiskelun perässä muuttaviin, mikä on vaikuttanut maahanmuuttopolitiikan kehitykseen Suomessa (Martikainen ym. 2013, 37; Saukkonen 2013a, 54, 56).

2.1 Maahanmuutto 1800-luvulta toiseen maailmansotaan

1800-luvulta lähtien aina ensimmäiseen maailmansotaan saakka Ruotsin maahanmuuttohistoriaa leimasi pääosin, monen muun Euroopan maan tavoin, maastamuutto, kun ruotsalaisia lähti etsimään onnea Atlantin toiselta puolen (Bevelander 2000, 49; Hedberg & Malmberg 2008, 35). Ruotsin ja Venäjän välinen sota vuosina 1808–1809 sekä sotaa seurannut Suomen venäläisvalta ajoi kuitenkin suomalaisia lähtemään Ruotsiin, jonne saapui maahanmuuttajia Suomesta läpi 1800-luvun. Arvioiden mukaan vuonna 1810 Ruotsissa oli yli 1 200 suomalaista maahanmuuttajaa. (Svanberg & Tydén 1992, 194–195.)

1800-luvun puolivälissä Ruotsin väkiluku kasvoi nopeasti alkavan teollistumisen ja modernisaation myötä. Samaan aikaan Ruotsi oli yksi Euroopan köyhimmistä maista, mikä houkutteli ruotsalaisia Pohjois-Amerikkaan, jonne Ruotsista muutti vuosina 1850–1930 yhteensä 1,5 miljoonaa ihmistä. (Westin & Dingu-Kyrklund 1997, 2; Svanberg & Tydén 1992, 194–195; Borevi 2012, 33.) Myös suomalaisia muutti 1800-luvulla Pohjois-Amerikkaan (Martikainen ym. 2013, 26–27, 33). 1900-luvun alkupuolella Suomeen kohdistui myös maahanmuuttoa, kun vuosina 1917–1939 Venäjän vallankumouksen ja ensimmäisen maailmansodan myötä Suomeen saapui arviolta 44 000 Venäjän pakolaista (Leitzinger 2008, 171).

Kun elinolot Ruotsissa paranivat, hiipui samalla myös maastamuutto, ja 1930-luvulta lähtien Ruotsi on ollut muuttovoittoinen maa (Hedberg & Malmberg 2008, 35; Bevelander 2000, 49). 1930-luvun alkupuolella Ruotsiin saapui paluumuuttajia

Yhdysvalloista ja Kanadasta. Vuosikymmenen nettomaahanmuutto³ lähenteli melkein 39 000 ihmistä. (Bevelander 2000, 49.) Saksasta puolestaan saapui Ruotsiin sorron uhkaa pakenevia maahanmuuttajia 1930–1940-luvuilla (Heyman 1981, 14). Ruotsi ei tosin vielä 1930-luvun alkupuolella ollut kovinkaan vastaanottavainen muita kuin paluumuuttajiksi luokiteltuja maahanmuuttajia kohtaan, sillä se halusi suojata työmarkkinoitaan ulkopuoliselta kilpailulta (Borevi 2012, 33).

Vuonna 1941 Ruotsin maahanmuuttopolitiikka muuttui kuitenkin myötämielisempään suuntaan ja tiukennuksia alettiin karsia. Noin 30 000 pakolaista saapui Ruotsiin naapurimaista sekä Baltian maista. (Borevi 2012, 33.) Muun muassa Suomesta evakuoitiin lapsia Ruotsiin Neuvostoliiton hyökättyä Suomeen vuonna 1939 (Westin & Dingu-Kyrklund 1997, 3–4; Borevi 2012, 33). Myös juutalaiset hakivat turvaa Ruotsista, ja toisen maailmansodan loppupuolella ihmisiä saapui Ruotsiin merkittävä määrä myös Virossa ja Latviasta (Westin & Dingu-Kyrklund 1997, 3–4). Näistä Baltian alueelta saapuvista pakolaisista moni kuitenkin jatkoi matkaansa Yhdysvaltoihin, Kanadaan ja Australiaan Neuvostoliittoon palauttamisen pelossa. Myös Puolasta ja Tanskasta saapui tuolloin maahanmuuttajia Ruotsiin. Sodanjälkeisen maahanmuuton aikana Ruotsissa tapahtui myös maastamuuttoa, tosin se koostui lähinnä Ruotsiin aikaisemmin muuttaneista maahanmuuttajista, ei niinkään kantaväestöstä. (Hedberg & Malmberg 2008, 36; Westin & Dingu-Kyrklund 1997, 4.)

Toisen maailmansodan aikana Suomesta evakuoitiin lapsia Ruotsiin turvaan, mutta Suomeen saapui myös tuhansittain pakolaisia Virossa ja Inkeristä (Martikainen ym. 2013, 36). Noin 63 000 inkeriläistä saapui Suomeen toisen maailmansodan aikana, mutta heistä suurin osa palautettiin Neuvostoliittoon takaisin. Osa inkeriläisistä jatkoi Suomesta pakoan Ruotsiin. (Saukkonen 2013a, 53.)

³ Nettomaahanmuutto (tai nettosiirtolaisuus) on maahanmuuton ja maastamuuton erotus (Stat 2017).

2.2 Maahanmuutto toisen maailmansodan jälkeen

Vuosina 1949–1971 maahanmuutto Ruotsiin oli lähinnä työperäistä maahanmuuttoa, ja humanitaarinen maahanmuutto oli vielä tuolloin vähäistä. Tosin heti toisen maailmansodan jälkeen Ruotsiin saapui pakolaisia sodan runtelemista naapurimaista. Sodan jälkeen myös asenneilmapiiri oli myönteisempi maahanmuuttoa kohtaan. Muista Pohjoismaista saapui tuolloin Ruotsiin 130 000 maahanmuuttajaa, joista 9 000 oli suomalaisia. Nämä pakolaiset kuitenkin palasivat melko pian takaisin kotimaihinsa. (Bevelander 2000, 49; Heyman 1981, 14.)

Toisen maailmansodan jälkeen taloustilanne piristyi Euroopassa (Heyman 1981, 14; Westin & Dingu-Kyrklund 1997, 4). Suomessa maahanmuutto oli edelleen sodan jälkeenkin vähäistä, ja maahanmuuttajien lukumäärä vakiintui vuosikymmeniksi noin kymmeneen tuhanteen (Martikainen ym. 2013, 36; Saukkonen 2013a, 54). Tähän vaikutti Suomen syrjäinen sijainti sekä geopoliittisesta näkökulmasta maan asema itä- ja länsiblokin välissä. Myös taloudellinen kehittyminen ja hyvinvointivaltiokehitys olivat muita Pohjoismaita hitaampia Suomessa. Lisäksi aikakauden ulkomaalaispolitiikka Suomessa ei kannustanut maahanmuuttoa: oleskeluluvan saaminen oli vaikeaa ja ulkomaalaisten oikeuksia yhteiskunnassa rajoitettiin. Sodan jälkeinen maahanmuutto koostui lähinnä Ruotsista saapuvista paluumuuttajista sekä ulkomaalaisista, jotka olivat avioituneet Suomen kansalaisten kanssa. (Saukkonen 2013a, 54.)

Ruotsissa puolestaan koitti sodan jälkeen työvoimapula. Maan ei tarvinnut monesta muusta Euroopan maasta poiketen keskittyä sodan jälkeiseen jälleenrakennusurakkaan, koska se ei ollut osallistunut sotaan. Näin ollen Ruotsin teollisuus oli säilynyt vahingoittumattomana ja pystyi vastaamaan muiden maiden tarpeisiin. Kova kysyntä ruotsalaisista teollisuuden tuotteista sai aikaan työvoimapulan Ruotsissa. (Borevi 2012, 34; Bevelander 2000, 49; Heyman 1981, 14; Westin & Dingu-Kyrklund 1997, 4.) Työvoimapulaa alettiin paikata vapaammalla maahanmuuttopolitiikalla. Tämä vapaampi maahanmuuttopolitiikka sekä vastaanottavaiset työmarkkinat sallivat ulkomaalaisten tulla ja asettua maahan sekä työskennellä maassa vapaasti. (Borevi 2012, 33; Bevelander 2000, 40.)

Ruotsin sodanjälkeinen maahanmuuttopolitiikka mahdollisti myös niin sanottujen "turistimaahanmuuttajien" Ruotsiin pääsyn: muualta kuin Pohjoismaista tulleet

maahanmuuttajat tulivat Ruotsiin turisteina, etsivät töitä ja työn saatuaan anoivat työlupaa. Lisäksi Ruotsi liittyi Geneven pakolaissopimukseen vuonna 1954, mikä mahdollisti sen, että poliittiset pakolaiset pystyivät anomaan Ruotsista turvapaikkaa sekä työlupaa. Vuonna 1950 Ruotsissa oli maahanmuuttajia 256 601 henkilöä, ja samana vuonna nettomaahanmuutto oli 106 200 henkilöä. (Bevelander 2000, 40–41.)

Maahanmuutto Ruotsiin jatkui vilkkaana myös 1900-luvun loppupuoliskolla. 1950-luvulta 1960-luvun loppupuolelle maahanmuuttoa tapahtui Pohjoismaiden lisäksi myös Jugoslaviasta, Kreikasta ja Turkista (Westin & Dingu-Kyrklund 1997, 4–5; (Bevelander 2000, 42). 1960-luvulla Ruotsiin saapui kaiken kaikkiaan 30 000–60 000 maahanmuuttajaa vuodessa. Vuosina 1969–1970 pelkästään Suomesta muutti Ruotsiin 80 000 henkilöä, ja nettomaahanmuutto Ruotsissa 1960-luvulla oli 204 088. (Bevelander 2000, 42.)

1960-luvun puolivälissä viranomaiset Ruotsissa alkoivat reagoida maahanmuuttoon valtuuttamalla komiteoita käsittelemään kotouttamisen organisointia sekä oikeudellisia kysymyksiä liittyen oleskelulupiin, työlupiin ja kansalaisuusasioihin. Myös tulevaisuuden maahanmuutto- ja vähemmistöpolitiikan linjaamiseksi perustettiin komitea. Lopulta Ruotsiin perustettiin Kansallinen maahanmuuttovirasto (Statens invandrarverk/The National Board of Immigration) vuonna 1969. (Westin & Dingu-Kyrklund 1997, 5; Migrationsverket 2018.)

Äkillinen kasvu työperusteisessa maahanmuutossa ja taloudelliset vaikeudet 1970-luvun alkupuolella saivat aikaan radikaalin muutoksen Ruotsin maahanmuuttopolitiikassa, mikä johti Pohjoismaiden ulkopuolelta tulevan maahanmuuton rajoittamiseen. Vuonna 1967 Pohjoismaiden ulkopuolelta saapuvilta maahanmuuttajilta alettiin vaatia työlupaa ennen maahan saapumista. Tästä seurasi spontaanin maahanmuuton sekä Pohjoismaiden ulkopuolelta tulevien, työn perässä maahan pyrkivien määrän kutistuminen lähes olemattomiin 1970-luvun alkupuolella. Tämän jälkeen pääpaino maahanmuutossa Ruotsiin siirtyi pakolaisiin ja perheen yhdistämisen kautta maahan muuttaviin, ja niin sanottu vapaan maahanmuuton aikakausi päättyi vuonna 1972. (Westin & Dingu-Kyrklund 1997, 5; Bevelander 2000, 42; Borevi 2012, 47.)

Suomi liittyi Geneven pakolaissopimukseen vuonna 1968, 14 vuotta Ruotsia myöhemmin, mutta liittymisellä ei ollut suurta vaikutusta maahanmuuttoon tai Suomen maahanmuuttopolitiikkaan (Saukkonen 2013a, 54). 1970-luvun alkupuolella Suomeen

saapui ruotsinsuomalaisia paluumuuttajia, mikä käänsi siirtolaisuuden taseen voitolliseksi. Vaikka Chilestä olikin saapunut pakolaisia Suomeen vuosina 1973–1975, järjestelmällinen pakolaisten vastaanotto alkoi kuitenkin vasta vuonna 1979, kun Suomi vastaanotti ”venepakolaisia” Vietnamista. Pakolaisten vastaanottamisesta huolimatta edelleen 1980-luvulla Suomeen saapuvista maahanmuuttajista suurin osa oli paluumuuttajia, pääosin Ruotsista (Martikainen ym. 2013, 37.) Ensimmäinen ulkomaalaislaki säädettiin Suomessa vasta vuonna 1983, mikä paransi ulkomaalaisten oikeusturvaa Suomessa (Saukkonen 2013b, 87–88).

Vuosina 1972–1989 Ruotsi otti vastaan pakolaisia, joista suurin osa oli lähtöisin Itä-Euroopasta. Nämä olivat osa vuosittaista pakolaiskiintiötä, jonka kautta Ruotsi oli sitoutunut vastaanottamaan 1 250 pakolaista YK:n pakolaisleireiltä. (Westin & Dingu-Kyrklund 1997, 5.) Myös Chilestä saapui pakolaisia maan sotilasdiktatuurin alta niin Ruotsiin kuin Suomeenkin 1970-luvulla. Heistä kuitenkin monet palasivat takaisin kotimaahansa diktatuurin päätyttyä. (Westin & Dingu-Kyrklund 1997, 5–6; Martikainen ym. 2013, 37.) Lisäksi Ruotsi vastaanotti ”venepakolaisia” Vietnamista, mutta Ruotsiin 1970–1980-luvuilla saapuneista pakolaisista moni oli lähtöisin myös Lähi-idästä. Syyrian kristityt, jotka olivat kristittyinä vähemmistökansaa itäisessä Turkissa, Libanonissa ja Syyriassa, hakivat turvapaikkaa Ruotsista uskontoon liittyvään vainoon vedoten. Ruotsi myönsi heille oleskeluluvat humanitaaristen syiden perusteella, minkä vuoksi he eivät kuitenkaan saaneet pakolaistatusta siinä tarkoituksessa, missä se Geneven pakolaissopimuksessa⁴ oli määritelty. (Westin & Dingu-Kyrklund 1997, 6.)

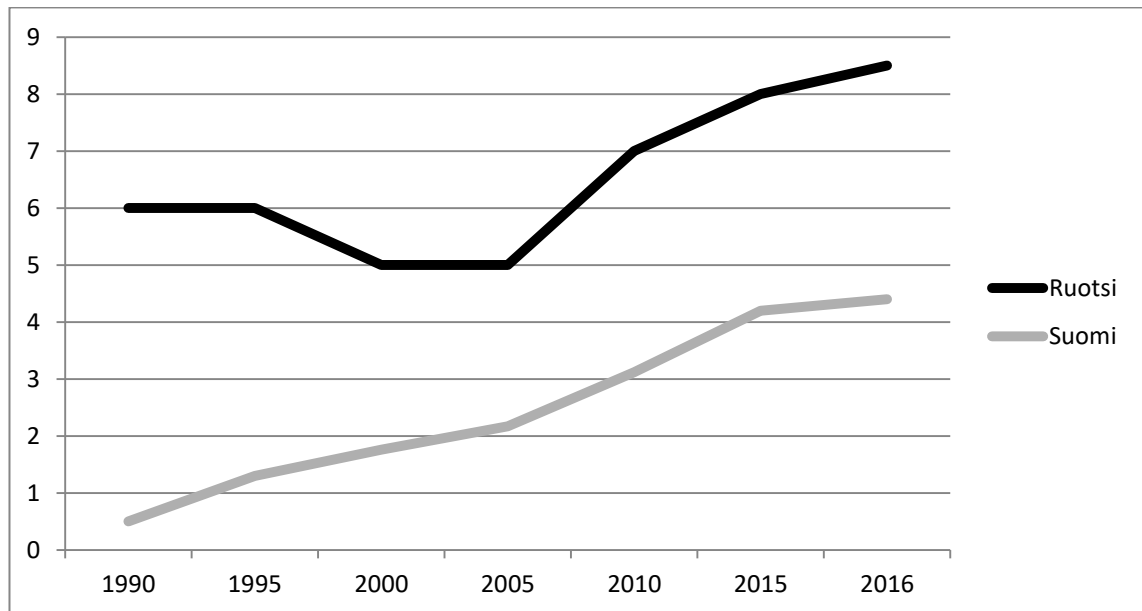
Ruotsissa maahanmuuttopolitiikkaa linjattiin uudelleen vielä vuosikymmenen loppupuolella. Vuonna 1989 sosiaalidemokraattien johtama hallitus linjasi, että turvapaikkahakemukset käsiteltäisiin suoraan Geneven pakolaissopimuksen mukaisesti. Käytännössä tämä tarkoitti sitä, että Ruotsissa ei enää myönnetty turvapaikkaa humanitaarisin perustein tai de facto- ja sotapakolaisille⁵. (Westin & Dingu-Kyrklund 1997, 6; Borevi 2012, 47.)

⁴ ”...jolla on perusteltua aihetta pelätä joutuvansa vainotuksi rodun, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskuntaluokkaan kuulumisen tai poliittisen mielipiteen johdosta, oleskelee kotimaansa ulkopuolella ja on kykenemätön tai sellaisen pelon johdosta haluton turvautumaan sanotun maan suojaan...” (Pakolaisten oikeusasemaa koskeva yleissopimus 77/1968).

⁵ De facto pakolaisilla (de facto refugees) tarkoitettiin henkilöä, joka ei täyttänyt Geneven pakolaissopimukseen kirjattua pakolaisen määritelmää, mutta olisi kuitenkin kotimaassaan vastaavanlaisessa tilanteessa. Sotapakolaisella (war refugees) puolestaan tarkoitettiin heitä, jotka olivat

2.3 Maahanmuuton murros 1990-luvulla

1990-luvun alussa Suomen ulkomaalaisväestöstä enemmistö oli lähtöisin muista Euroopan maista tai paluumuuttajia Ruotsista, Pohjois-Amerikasta ja Australiasta (Jaakkola 1999, 13). Ruotsissa puolestaan 1990-luvun maahanmuutto koostui paljolti entisen Jugoslavian alueelta saapuvista turvapaikanhakijoista (Westin & Dingu-Kyrklund 1997, 4; 7). Kuvio 1 nähdään ulkomaisten kansalaisten osuus Suomen ja Ruotsin väestöstä 1990-luvulta eteenpäin. Vuonna 1990 Ruotsissa ulkomaalaisia oli kuusi prosenttia väestöstä, siinä missä Suomessa ulkomaalaisia oli alle prosentti väestöstä.

Kuvio 1. Ulkomaan kansalaisten osuus Suomen ja Ruotsin väestöstä vuosina 1990–2016 (%) (Tilastokeskus 2017b; SCB 2017).

Ulkomaan kansalaisten osuus Suomen väestöstä on kahdeksankertaistunut vuodesta 1990 vuoteen 2016 (kuvio 1). Suomessa 1990-luvulla – historiallisesta näkökulmasta poikkeuksellisesti – suurin osa maahanmuuttajista oli paluumuuttajien sijaan ulkomaalaisia. Maahanmuuttopolitiikka myös muuttui suuresti, kun presidentti Mauno Koivisto asetti lausunnossaan 10.4.1990, että Venäjällä tai muualla Neuvostoliiton alueella asuvat inkerinsuomalaiset voidaan rinnastaa paluumuuttajiin. Näin ollen heille myönnettiin ”paluumuutto-oikeus” Suomeen, mikä tarkoitti heille oikeutta

lähteneet kotimaastaan sodan keskeltä välttääkseen joutumasta sotimaan maansa armeijassa. (Borevi 2012, 47.)

oleskelulupa, mahdollisuutta kunnan asukkaaksi rekisteröitymiseen sekä oikeutta rajoittamattomaan työntekoon. (Saukkonen 2013a, 54; Jaakkola 2005, 3.)⁶

Vuonna 1991 Suomeen muutti 11 000 henkilöä ulkomailta. Muun muassa Neuvostoliitosta saapui suomalaisia paluumuuttajia ja heidän perheenjäseniään Suomeen. Suomeen saapui tuolloin myös somalialaisia turvapaikanhakijoita, jotka pakenivat oman maansa sisällissotaa. (Jaakkola 2005, 45–46; Martikainen ym. 2013, 37.) Samana vuonna Suomessa astui voimaan uusi ulkomaalaislaki, jossa määriteltiin muun muassa edellytykset pysyvään ja määräaikaiseen oleskelulupaan sekä perustettiin sittemmin vuonna 1998 lakkautettu turvapaikkalautakunta (Saukkonen 2013b, 87–88).

Pahimpana lamavuotena 1993 Suomeen saapui enemmän turvapaikanhakijoita kuin koskaan aikaisemmin. Suurin osa turvapaikanhakijoista tuli tuolloin entisen Jugoslavian alueelta pakoon maan hajoamissotia. Vuonna 1993 pakolaisia oli Suomessa kaiken kaikkiaan yli kymmenkertaisesti verrattuna vuoteen 1987. (Jaakkola 2005, 45–46; Martikainen ym. 2013, 37.)

Suomen maahanmuuton tasaisesta kasvusta poiketen Ruotsin maahanmuuttoa ovat leimanneet jyrkät heilahtelut koko 1990-luvun aina 2000-luvun alkupuolelle saakka (kuvio 1). Myös Ruotsi vastaanotti Balkanin alueelta pakolaisia, lähinnä bosnialaisia 1990-luvun alussa (Migrationsverket 2018). 1990-luvulla työllisyys oli matalimmillaan Ruotsissa sitten 1930-luvun, ja alimmillaan työllisyysaste oli vuonna 1993 (Borevi 2012, 60). Taloudelliset vaikeudet sekä pakolaisaallot saivat Ruotsin kiristämään maahanmuuttopolitiikkaansa 1990-luvun aikana: perheenyhdistämisen käytäntöjä tiukennettiin ja kansalaisuuden myöntämisen käytäntöjä turvapaikan saaneiden kohdalla tarkennettiin (Rydgren 2005, 75; Lundh 2005, 45; Hedberg & Malmberg 2008, 37). Samoihin aikoihin Ruotsi kuitenkin helpotti EU-maiden välistä työperusteista maahanmuuttoa liittymällä yhteisiin eurooppalaisiin työmarkkinoihin (Common European Labour Market) (Bevelander 2000, 45).

Sekä Suomi että Ruotsi liittyivät vuonna 1995 Euroopan Unioniin, minkä johdosta maiden tuli hyväksyä vapaampi liikkuminen EU-maiden välillä. Tämä ei kuitenkaan kummankaan maan kohdalla merkittävästi vaikuttanut Pohjoismaiden ulkopuolelta

⁶ Inkerinsuomalaisten paluumuutto-oikeus Suomeen päättyi 1.7.2016, ja nykyään inkerinsuomalaisiin sovelletaan samoja oleskelulupakäytäntöjä kuin muihinkin oleskeluluvan hakijoihin (Maahanmuuttovirasto 2017c).

tapahtuvaan maahanmuuttoon, mutta sen sijaan se helpotti ruotsalaisten ja suomalaisten maastamuuttoa muihin EU/ETA maihin. (Bevelander 2000, 45; Martikainen ym. 2013, 37.) Suomessa EU:hun liittyminen kuitenkin lisäsi jonkin verran työn ja opiskelujen perässä Suomeen EU:n alueelta muuttavien määrää, eikä muutto Suomeen EU:n alueelta muodostunut enää pääosin aviopuolisoista kuten aikaisemmin (Martikainen ym. 2013, 37). Laman jälkeen 1990-luvun lopulla Suomen talous alkoi kasvaa voimakkaasti, jolloin työllisyystilanne parani (Forsander 2013, 241).

Vuosikymmenen lopussa Ruotsi osallistui UNHCR:n johtamaan toimintaan, jonka tavoitteena oli evakuoida 3 600 Kosovon albaania Makedoniasta Ruotsiin. Tarkoituksena oli tarjota heille väliaikaista suojaa, kunnes heidän kotimaansa olisi jälleen turvallinen asua. Vuosien 1995–1999 aikana turvapaikanhakijoiden määrä laski hieman vuodesta 1992, jolloin Ruotsiin oli saapunut yhteensä 84 000 turvapaikanhakijaa, joista suurin osa oli lähtöisin entisen Jugoslavian alueelta. (Migrationsverket 2018.)

2.4 Maahanmuutto 2000-luvulla

Maahanmuuton luonne on muuttunut 2000-luvulla niin Suomessa kuin Ruotsissakin. Ruotsissa työperusteinen maahanmuutto on vaihtunut pakolaisiin ja perheen yhdistämisen kautta maahan muuttaviin, samalla kun maastamuutto on vähentynyt (Hedberg & Malmberg 2008, 36). Suomessa puolestaan kiintiöpakolaisten ja turvapaikanhakijoiden rinnalle ovat tulleet perhesiteen perusteella maahan muuttavat, ja myös opiskelujen ja työn perässä tulevien maahanmuuttajien määrä on kasvanut (Saukkonen 2013a, 56). Suomessa 2000-luvulla havahduttiin siihen, että maahanmuuttajat eivät palaakaan kotimaahansa, vaan ovat jäämässä maahan. Tähän reagoitiin nopeasti, ja kotouttamispolitiikka alkoi kehittyä. Myös aktiivisen maahanmuuttopolitiikan, eli politiikan, jolla pyritään lisäämään työperustaista maahanmuuttoa, korostaminen alkoi Suomessa 2000-luvulla. (Saukkonen 2013a, 59–60, 55, 86.)⁷

⁷ Esimerkiksi hallitusohjelmissa vuosina 2003 ja 2011 korostettiin työperusteisen maahanmuuton lisäämistä. Lisäksi vuoden 2011 hallitusohjelmassa nostettiin esiin suvaitsevaisen, turvallisen ja moniarvoisen yhteiskunnan rakentaminen sekä Suomen kilpailukyvyyn lisääminen. (Saukkonen 2013a, 55.)

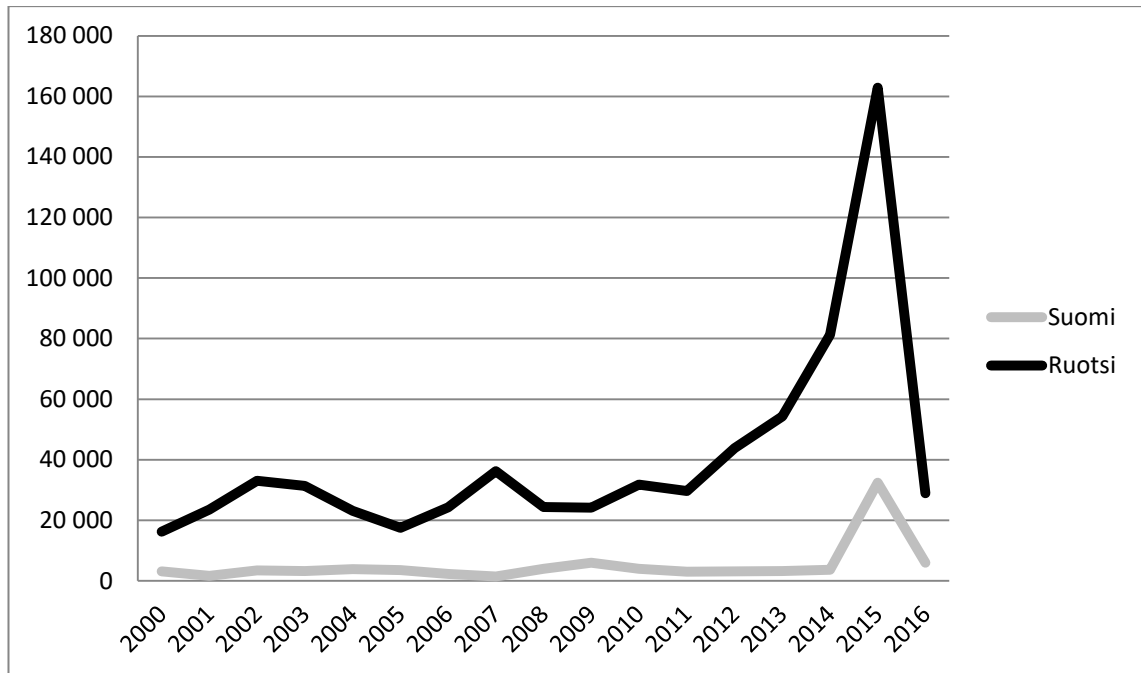
Suomessa EU-jäsenyys ja vapaa liikkuvuus ovat lisänneet maahanmuuttoa jonkin verran, ja valtaosa maahanmuuttajista tulee Suomeen muista EU-maista (Stat 2016). Oleskelulupia⁸ on Suomessa 2000-luvulla haettu lähinnä työn, opiskelujen ja perhesiteen perusteella. Eniten hakemuksia on tullut Venäjältä, Kiinasta ja Intiasta. Tosin vuodesta 2009 eteenpäin myös Somaliasta on tullut paljon hakemuksia samalla, kun perhesiteen perusteella oleskelulupaa hakevien määrä on kasvanut. Vuonna 2016 Suomessa oleskelulupia haettiin suurimmaksi osaksi edelleen perhesyiden, työn ja opiskelujen perusteella. Eniten hakemuksia vastaanotettiin Venäjältä, Kiinasta, Intiasta ja Ukrainasta. Vuonna 2016 oleskelulupahakemuksia myönnettiin yhteensä 53 114, turvapaikan perusteella oleskelulupa myönnettiin 7 745 henkilölle. (Maahanmuuttovirasto 2016a; Maahanmuuttovirasto 2017b.)

Ruotsin rajat aukesivat silloisen 13 Schengen-alueen valtion kanssa maan liittyttyä Schengenin sopimukseen vuonna 2001. Lisäksi samana vuonna lakia Ruotsin kansalaisuudesta muutettiin niin, että se salli kaksoiskansalaisuuden saamisen. (Migrationsverket 2018.) Ruotsissa 2000-luvulla oleskelulupia on myönnetty eniten perhesyiden vuoksi ja turvapaikan perusteella. Tämän jälkeen eniten oleskelulupia on myönnetty työn sekä opiskelujen perusteella. Työn perusteella eniten oleskelulupahakemuksia Ruotsiin on tullut Kiinasta, Intiasta ja Thaimaasta, perhesiteen perusteella puolestaan Syyriasta, Eritreasta ja Somaliasta. Vuonna 2016 Ruotsissa myönnettiin oleskelulupia yhteensä 150 535, joista 71 571 oli myönteisiä turvapaikkapäätöksiä. (Migrationsverket 2017b; Migrationsverket 2017c.)

Kuviosta 2 nähdään, että Ruotsissa turvapaikanhakijoita on ollut moninkertaisesti Suomeen verrattuna läpi 2000-luvun. Turvapaikanhakijoita Ruotsiin tuli 2000-luvun alussa eniten Irakista, entisen Jugoslavian alueelta Bosnia-Hertsegovinasta ja Serbiasta sekä Somaliasta. 2010-luvulla puolestaan eniten turvapaikanhakijoita on saapunut Irakista, Syyriasta, Afganistanista ja Somaliasta. (Migrationsverket 2017a.) Kiintiöpakolaisia Ruotsi on ottanut vastaan 2000-luvulla vuosittain 1 900⁹ (Migrationsverket 2017d).

⁸ Oleskelulupien perusteella voidaan tarkastella maahanmuuton syitä Euroopan unionin ulkopuolelta muuttaneiden osalta (Martikainen ym. 2013, 38–39).

⁹ Vuonna 2017 määrää nostettiin 3 400 henkilöön vastaamaan avuntarvetta Somaliassa, Kongossa ja Afganistanissa (Migrationsverket 2017d).

Kuvio 2. Turvapaikkahakemusten määrä 2000-luvulla (Maahanmuuttovirasto 2017a; Migrationsverket 2017a).

Suomeen saapui vuosituhaten taitteessa pakolaisia enimmäkseen Puolasta ja entisen Jugoslavian alueelta. Tämän jälkeen Jugoslavian alueelta saapuvien lisäksi myös Iranista ja Irakista tuli turvapaikanhakijoita Suomeen. 2010-luvun puolivälissä Suomeen saapui turvapaikanhakijoita Irakin lisäksi Afganistanista ja Bulgariasta. Tämän jälkeen turvapaikanhakijoita on tullut eniten Irakista, Somaliasta, Venäjältä, Afganistanista, Syyriasta ja Iranista. (Maahanmuuttovirasto 2017a.) Suomi on vastaanottanut myös kiintiöpakolaisia. Pakolaiskiintiö on vuodesta 2001 asti ollut 750 henkilöä.¹⁰ (Maahanmuuttovirasto 2018a.)

Vaihtelut turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten maahanmuutossa ovat vuosittain suuria, sillä uusi kriisi tai lähtömaan muuten kiristynyt poliittinen tilanne pakottavat ihmisiä lähtemään kotimaastaan. Näin ollen pakolaisvirtojen ennakoitavuus on vaikeaa, koska tilanteet muuttuvat alati. (Salminen 2012, 5.) Suomessa turvapaikanhakijoiden määrät ovat vaihdelleet 2000-luvulla keskimäärin vajaasta kahdestatuhannesta neljään tuhanteen, poikkeuksena vuosi 2015. Ruotsissa puolestaan turvapaikanhakijamäärät ovat vaihdelleet 2000-luvulla reilusta 16 300:sta noin 80 000:een. Sekä Suomeen että

¹⁰ Vuosina 2014 ja 2015 eduskunta nosti kiintiötä Syyrian tilanteen vuoksi 1 050 henkilöön (Maahanmuuttovirasto 2018a).

Ruotsiin saapui ennätysmäärä turvapaikanhakijoita vuonna 2015. (Migrationsverket 2017a; Maahanmuuttovirasto 2017a.) Vuoden 2015 turvapaikanhakijoiden määrän kasvun takana on pääosin Syyrian sisällissota sekä Afganistanin levottomuudet. Heikkenevä turvallisuustilanne ja köyhyys esimerkiksi Irakissa ja Somaliassa ovat myös saaneet ihmisiä lähtemään kotimaastaan. (Park 2015.)

Kuten kuvioista 2 nähdään, Suomessa turvapaikanhakijoiden määrän nousu vuonna 2015 on Ruotsin tilaston rinnalla varsin maltillinen. Vuonna 2015 Ruotsista haki turvapaikkaa yhteensä 162 877 henkilöä, mikä oli noin kaksinkertainen määrä vuoteen 2014 verrattuna. Suurin osa hakijoista oli lähtöisin Syyriasta (51 338 henkilöä), Afganistanista (41 564 henkilöä) ja Irakista (20 858 henkilöä). Vuonna 2016 turvapaikanhakijoiden määrä putosi puolestaan 28 939:een hakijaan, mikä oli 2010-luvun tähän mennessä alhaisin turvapaikanhakijoiden määrä Ruotsissa. (Migrationsverket 2017a.)

Suomesta puolestaan turvapaikkaa haki vuonna 2015 yhteensä 32 476 henkilöä. Ylivoimaisesti suurin osa hakijoista oli lähtöisin Irakista (20 485 henkilöä), mutta myös Afganistanista (5 214 henkilöä) ja Somaliasta (1 981 henkilöä) turvapaikanhakijoita oli paljon verrattuna muihin kansalaisuuksiin. (Maahanmuuttovirasto 2017a.) Ero aikaisempiin vuosiin oli suuri, sillä esimerkiksi vuonna 2014 turvapaikanhakijoita saapui Suomeen yhteensä 3 651 henkilöä. Ennen vuotta 2015 turvapaikanhakijoita Suomeen oli tullut enimmilläänkin vain 5 988 vuonna 2009. Vuonna 2016 turvapaikanhakijoiden määrä palautui lähemmäksi 2000-luvun tavanomaista vuosittaista tasoa hakemusten määrän ollessa 5 957. (Maahanmuuttovirasto 2017a.)

Vuoden 2015 turvapaikanhakijamäärän nousu sai sekä Suomen että Ruotsin kiristämään maahanmuuttopolitiikkaansa erityisesti turvapaikanhakijoiden kohdalla (Migrationsverket 2016; Maahanmuuttovirasto 2018b). Vuonna 2016 Ruotsissa astui voimaan väliaikainen laki, joka rajoitti turvapaikanhakijoiden oikeutta saada oleskelulupa Ruotsiin. Laki astui voimaan kesällä 2016 ja on voimassa kolme vuotta. Uudessa laissa säädettiin, että toissijaisen suojelun tarpeessa oleva henkilö voi saada väliaikaisen oleskeluluvan 13 kuukauden ajaksi, ja henkilö, joka nähdään pakolaisena, saa oleskeluluvan kolmeksi vuodeksi. Oleskeluluvan päätyttyä tilannetta arvioidaan uudelleen ja olosuhteista riippuen oleskeluluvulle on mahdollista saada jatkoa. Laissa tiukennettiin myös perheenyhdistämisen kriteerejä: Ruotsiin oleskeluluvan saanut

turvapaikanhakija voi saada perheelleen oleskeluluvan Ruotsiin, jos hän osoittaa pystyvänsä elättämään itsensä ja perheensä. Tämä huoltovarmuus ei päde tapauksissa, joissa perheenjäsenten oleskelulupahakemukset on laitettu vireille kolmen kuukauden kuluessa oleskeluluvan saamisesta, perheenyhdistämistä hakeva henkilö on lapsi, tai jos perheenyhdistäminen on laitettu vireille ennen lain voimaan astumista. (Migrationsverket 2016.) Suomessa vuoden 2015 jälkeen maahanmuuttopoliittikkaan on tehty tiukennuksia samansuuntaisesti kuin Ruotsissa. Suomessakin alettiin edellyttää kesästä 2016 lähtien turvattua toimeentuloa perheenyhdistämistapauksissa samansuuntaisin ehdoin kuin Ruotsissa. (Maahanmuuttovirasto 2018b.)

Kaiken kaikkiaan vuonna 2016 Suomeen muutti 34 905 henkilöä ulkomailta. Tämä oli 21 prosenttia enemmän kuin vuonna 2015. Ulkomaan kansalaisia määrästä oli yhteensä 27 274. (Tilastokeskus 2017a.) Maahanmuutto Suomessa on kuitenkin kansainvälisesti vertailtuna hyvin pientä, sillä esimerkiksi Ruotsiin muutti 163 000 henkilöä ulkomailta vuonna 2016 (SCB 2017).

3 SUHTAUTUMINEN MAAHANMUUTTOA KOHTAAN

Maahanmuuttomielipiteiden muodostumista on tarkasteltu kahden teorian, konfliktiteorian ja kontaktiteorian näkökulmista. Näiden avulla on pyritty selittämään maahanmuuttajien määrän vaikutusta ihmisten maahanmuuttomielipiteisiin. (Jaakkola 1999, 14.) Peilaan tässä tutkimuksessa saamiani tuloksia näihin teorioihin, ja otan nämä teoriat myös aikaisempien tutkimustulosten läpikäymisessä huomioon.

Konfliktiteorian mukaan negatiivinen suhtautuminen, kuten syrjintä ja ulkomaalaisvastustus kasvavat, kun eri ryhmät joutuvat syystä tai toisesta keskenään tekemisiin, kun vähemmistön suhteellinen koko kasvaa ja kun enemmistö ja vähemmistö ovat riippuvaisia samoista, rajallisista resursseista (Blumer, 1958; Quillian 1995). Tutkimukset Suomessa ja Ruotsissa, kuten myös muualla Euroopassa, ovat osoittaneet, että kilpailu samoista, kenties vähäisistäkin resursseista tai resursseista, joita vain toisella ryhmällä on, voi olla konfliktiin johtava tekijä (Lange & Westin 1997, 82–84; Bartos & Wehr 2002, 26; Jaakkola 2005, 61; Meuleman, Davidov & Billiet 2009; Söderling 2013, 22). Esimerkiksi taloudellinen taantuma voi konfliktiteorian näkökulmasta aiheuttaa kiristymistä mielipiteissä maahanmuuttajia kohtaan, sillä maahanmuuttajat voidaan nähdä tällaisessa tilanteessa lisätaakaksi ja sosioekonomiseksi uhaksi (Söderling 2013, 22; Jaakkola 2005, 61).

Kontaktiteoria puolestaan pohjautuu ajatukseen siitä, että eri ryhmien välinen kontakti parantaa ryhmien välisiä suhteita (Allport 1985; Liebkind 1988, 118). Allport (1985, 267–268) tiivistää, että kanssakäyminen vähemmistöryhmän kanssa tutkitusti edesauttaa suvaitsevaisuutta ja myönteistä suhtautumista. Hän tosin huomauttaa myös, ettei tutkimuksessa päästy varmuuteen siitä, luoko kontakti myönteisiä asenteita vai saako jo olemassa olevat myönteiset asenteet ottamaan herkemmin kontaktia vähemmistöryhmien edustajiin. Kontaktiteorian mukaan ennakkoluulot vähenevät, kun enemmistön ja vähemmistön väliset kontaktit lisääntyvät, monipuolistuvat sekä henkilökohtaistuvat ja kontakteja solmitaan statukseltaan samanarvoisten välillä (Jaakkola 1999, 14). Ruotsissa todettiin jo vuonna 1981, että ihmisillä, joilla on enemmän kontakteja maahanmuuttajiin, on vähiten ennakkoluuloja heitä kohtaan (Westin 1984, 63). Myös Suomessa on saatu kontaktiteoriaa puoltavia tutkimustuloksia, ja edelleen 2000-luvulla saadut tutkimustulokset niin Suomessa kuin muuallakin Euroopassa puoltavat kontaktiteoriaa (Söderling 1997, 20; Ervasti 2004, 39–41, 43;

Wagner, Christ, Pettigrew, Stellmacher & Wolf 2006; Schulter & Wagner 2008; Jaakkola 2009, 28–29; Schlueter & Scheepers 2010; Jolly & DiGiusto 2014).

3.1 Mielenpitoissa tapahtuneet muutokset

Ruotsissa ensimmäinen maahanmuuttomielipiteitä ja -asenteita tarkasteleva tutkimus tehtiin jo vuonna 1969 (Trankell 1974; Westin 1984; 1987). Suomessa puolestaan ensimmäistä kertaa maahanmuuttoasenteita tarkasteltiin vuonna 1987 (Jaakkola 1989). Tämä ensimmäinen suomalaisten maahanmuuttomielipiteitä tarkasteleva tutkimus mahdollisti myös tulosten vertailun Ruotsissa Westinin (1987) saamiin tutkimustuloksiin. Vertailun myötä havaittiin, että suomalaiset suhtautuivat yhtä myönteisesti maahanmuuttoon kuin ruotsalaiset. Joidenkin kysymysten kohdalla suomalaisten suhtautuminen oli jopa myönteisempää kuin ruotsalaisten (Jaakkola 1994, 50).

Ruotsissa ennakkoluulot maahanmuuttoa kohtaan vähenivät vuodesta 1969 eteenpäin aina 1990-luvulle saakka. 1990-luvun alussa Ruotsissa suhtautuminen maahanmuuttoa kohtaan kiristyi samanaikaisesti taloustilanteen heikentyessä ja työttömyyden kasvaessa. (Westin 1984, 62–64; 87; Lange & Westin 1997, 46–49.) Ruotsissa maahanmuuttoon suhtautuminen 1990-luvulla oli kuitenkin osin ristiriitaista: maahanmuuttoa ei niinkään koettu taloudellisena uhkana, mutta samalla ruotsalaisista suurin osa suhtautui negatiivisesti maahanmuuttoon ja maahanmuuttopolitiikkaan (Lange 1995, 5–7; 10). Kaiken kaikkiaan vuodesta 1992 eteenpäin aina 2000-luvun alkuun saakka pakolaisten vastaanoton vähentämistä kannattavien osuus pienentyi Ruotsissa (Sandberg & Demker 2013, 13).

Suomessa on koettu maahanmuuttajien uhkaavan enemmän omia työllistymismahdollisuuksia kuin Ruotsissa (Jaakkola 1994, 63–64). On kuitenkin huomioitava, että tutkimusajankohtana maahanmuuttajaväestö oli Suomessa erilaista verrattuna Ruotsiin: vuonna 1987 Suomessa asui 17 000 ulkomaan kansalaista, joista valtaosa oli muista Euroopan maista ja lisäksi pääosin vielä suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvia paluumuuttajia. Ruotsissa puolestaan oli tuohon mennessä 700 000 ulkomailla syntynyttä henkilöä ja ulkomaalaisia oli määrällisesti huomattavasti enemmän. (Jaakkola 1994, 50.)

Suomessa suhtautuminen ulkomaalaisiin työnhakijoihin 1990-luvulla oli huomattavasti kielteisempää kuin Ruotsissa, mutta toisaalta suhtautuminen pakolaisten, ulkomaalaisten sukulaisten ja ulkomaalaisten ottolasten vastaanottoon oli myönteisempää kuin Ruotsissa (Jaakkola 1994, 54–56). Laman jälkeen pakolaisiin suhtauduttiin Suomessa myönteisemmin kuin ennen lamaa vuonna 1987. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että vuonna 1987 suomalaiset olisivat olleet erityisen vastaanottavaisella kannalla pakolaismäärän lisäämiselle. ”Nykyistä enemmän pakolaisia” merkitsi vuonna 1987 paljon pienempää määrää pakolaisia verrattaessa myöhempään vuosiin.¹¹ (Jaakkola 2005, 44–45.)

Suhtautuminen ulkomaalaisiin työnhakijoihin vaihtelee taloudellisen tilanteen mukaan: taloudellisesti vaikeina aikoina mielipiteet kiristyvät, mikä puoltaa konfliktiteoriaa. Ruotsilla oli vaikeaa taloudellisesti 1990-luvulla, jolloin myös suhtautuminen maahanmuuttoa kohtaan muuttui kriittisemmäksi (Borevi 2012, 60; Lange 1995, 5–7; 10). Myös Suomi kamppaili talousvaikeuksissa 1990-luvulla, ja työttömyys Suomessa oli pahimmillaan 19 prosentissa (vuonna 1993). Samaan aikaan maahanmuutto alkoi lisääntyä. (Ervasti 2002, 182; Jaakkola 1999, 15.) Suomessa suurin muutos maahanmuuttomielipiteiden kiristymisessä 1990-luvulla tapahtui vähän koulutettujen, työväestön, maanviljelijöiden ja työttömien keskuudessa. Tämä puoltaa konfliktiteorian näkemystä maahanmuuttomielipiteistä, sillä nämä ryhmät näkivät maahanmuuton uhkana omalle sosioekonomiselle asemalleen ja maahanmuuttajat kilpailijoiksi samoista, kiristyneen taloustilanteen myötä hupenevista resursseista. (Söderling 2013, 22; Jaakkola 1999, 15.)

Ruotsissa suhtautuminen maahanmuuttoa kohtaan on vaihdellut 2000-luvulla. Kiristymistä tapahtui heti vuosituhannen vaihtuessa, jonka jälkeen suhtautumisessa on tapahtunut vaihtelua kumpaankin suuntaan. Suhtautuminen on kuitenkin kallistunut enemmän myönteiseen kuin kielteiseen suuntaan. (Sandberg & Demker 2013, 13.) Pohjoismaiden kesken ruotsalaisten suhtautuminen maahanmuuttoon on ollut muita Pohjoismaita myönteisempää (Kallio ym. 2013, 53; Ervasti, Fridberg & Hjerm 2008, 198).

¹¹ Vertailun vuoksi muutama luku vuodelta 1987, jolloin Suomessa oli 900 pakolaista, 46 turvapaikanhakijaa ja Suomen pakolaiskiintiö oli 100 (Jaakkola 2005, 44–45).

Vuonna 2003 suhtautuminen Suomessa ulkomaalaista työvoimaa kohtaan oli myönteisempää kuin vuonna 1987. Kontaktiteorian näkökulmasta suhtautuminen siis oli myönteisempää, koska maahanmuutto ylipäättään lisääntyi, jolloin teorian mukaan voidaan olettaa, että kontakteja kantaväestön ja maahanmuuttajien välille syntyi enemmän. (Jaakkola 2005, 19.) 2000-luvun alussa mielipiteissä ei tapahtunut suurta muutosta, mutta vuoden 2008 jälkeen suhtautuminen maahanmuuttoon muuttui kriittisempään suuntaan (Kallio ym. 2013, 53–54). Maahanmuuttomielipiteiden tiukentuminen kuitenkin pysähtyi 2010-luvun alkupuolella (Haavisto 2012).

Vuosina 2007–2008 alkanut maailmantalouden finanssikriisi ajoi euroalueen maat syvään lamaan vuonna 2009 ja uudelleen vuonna 2012 (Julkunen 2017, 162). Konfliktiteorian puoltaen Suomessa havaittiin, että vuoden 2008 jälkeen suhtautuminen maahanmuuttoa kohtaan muuttui varauksellisempaan suuntaan 2010-luvun alkupuolelle asti, jonka jälkeen suhtautuminen alkoi tasaantua (Kallio ym. 2013, 53–54; Haavisto 2012). Mielipiteet ovat kuitenkin kääntyneet jälleen varauksellisempaan suuntaan 2010-luvun puolivälin jälkeen (Toivonen 2016, 71). Myös Ruotsissa havaittiin suhtautumisen maahanmuuttoa kohtaan kääntyneen kielteisempään suuntaan vuosien 2009–2011 välillä, vaikka taantumalla ei ole ollut yhtä suurta vaikutusta Ruotsiin kuin esimerkiksi Suomeen (Sandberg & Demker 2013, 13; Julkunen 2017, 186; 260).

3.2 Maahanmuuttoon suhtautumista selittävät tekijät

Tässä tutkimuksessa tarkastelen maahanmuuttomielipiteitä *sukupuolen, iän, koulutuksen, asuinpaikan, taloudellisen tilanteen, uskonnollisuuden ja poliittisen ideologian* näkökulmasta. Valitsin nämä tekijät selittäviksi tekijöiksi, koska aikaisemman tutkimuksen mukaan niillä on havaittu olevan yhteys maahanmuuttomielipiteisiin (esim. Lange & Westin 1997; Ervasti 2004; Jaakkola 2009; Demker 2013). Myös kontakti- ja konfliktiteorian näkökulmista nämä tekijät ovat aiheellisia tutkittavaksi. Aikaisemman tutkimuksen mukaan kontaktien määrä maahanmuuttajiin on yhteydessä maahanmuuttomielipiteisiin (Söderling 1997, 20; Jaakkola 2009, 29; 32). Myös muun muassa asuinalueen ja iän on havaittu olevan yhteydessä siihen, kuinka paljon henkilöllä on kontakteja maahanmuuttajataustaisiin ihmisiin. (Westin 1984, 237; Jaakkola 2009, 28). Konfliktiteorian näkökulmasta on

tarkoituksenmukaista tarkastella myös vastaajan taloudellisen tilanteen yhteyttä maahanmuuttomielipiteisiin, sillä aikaisemman tutkimuksen mukaan tulotaso on yhteydessä maahanmuuttomielipiteisiin (Hainmueller & Hiscox 2007, 416; Hernes & Knudsen 1992, 132; Beccetti, Rossetti & Castriota 2010, 87; Ervasti 2004, 38; Ervasti ym. 2008, 194; Sjöblom-Immala 2013, 45). Seuraavaksi käyn läpi aikaisempaa tutkimusta näiden selittävien tekijöiden näkökulmasta.

Sukupuolella on havaittu olevan yhteys maahanmuuttomielipiteisiin. Miesten ja naisten välisiä eroja tarkasteltaessa yleisesti ottaen naiset ovat suhtautuneet maahanmuuttoon miehiä myönteisemmin niin Suomessa kuin Ruotsissakin (Lange & Westin 1997, 84; Westin 1984, 97; Jaakkola 1999, 36; Ervasti 2004, 29; Demker 2011, 44; Lange 1995, 26; Haavisto 2012). Suomessa miesten kielteisempää suhtautumista maahanmuuttajia kohtaan ei ole selittänyt naisia alhaisempi koulutustaso. Suomessa sekä naisten että miesten suhtautuminen maahanmuuttoon kohtaan muuttui kielteisemmäksi 1990-luvulle tultaessa, mutta suhteessa enemmän miesten kohdalla. (Jaakkola 1994, 59–61.) Läpi 1990-luvun suhtautuminen kiristyi kummankin sukupuolen osalta, mutta edelleen naisten suhtautuminen oli myönteisempää (Jaakkola 1999, 36; 1994, 60). Ruotsissa puolestaan sukupuolten väliset asenne-erot tasaantuivat 1990-luvulla, mutta naiset olivat kuitenkin edelleen hieman myönteisempiä maahanmuuttajia kohtaan kuin miehet (Lange 1995, 26).

Suomessa molempien sukupuolten maahanmuuttomielipiteet ulkomaalaisia työnhakijoita kohtaan muuttuivat hieman myönteisimmiksi 2000-lukua lähestyttäessä, mutta edelleen 2000-luvulla naiset suhtautuivat miehiä myönteisemmin maahanmuuttajia kohtaan (Jaakkola 1999, 36; Jaakkola 2005, 26; Haavisto 2012). Myös Ruotsissa naisten suhtautuminen maahanmuuttajia kohtaan oli edelleen 2000-luvulla miesten suhtautumista myönteisempää (Demker 2003, 128; 2005, 106; 2006, 95; 2008, 77; 2010, 56). 2010-luvulla sama trendi on jatkunut, mutta kummankin sukupuolen kohdalla suhtautumisessa maahanmuuttoon on havaittu kiristymistä (Sandberg & Demker 2013, 16; Demker 2011, 44).

Myös **iällä** on osoitettu olevan yhteys maahanmuuttomielipiteisiin. Yleisesti ottaen vanhempien ihmisten maahanmuuttomielipiteet ovat olleet kriittisempiä kuin nuorten niin Suomessa kuin Ruotsissakin. (Jaakkola 2005, 21; Lange & Westin 1997, 80; Sandberg & Demker 2013, 16.) Kontaktiteorian näkökulmasta vanhempien

kriittisyyteen voi vaikuttaa se, että heillä on yleensä vähemmän kontakteja maahanmuuttajiin (Jaakkola 1999, 42–43). Toisaalta konfliktiteorian näkökulmasta voidaan olettaa myös, että nuorten suhtautuminen olisi kielteisempää, sillä nuorten taloudellinen tilanne voi usein olla epävarma (Ervasti ym. 2008, 195). Epävarmassa taloudellisessa tilanteessa nuoret voivat kokea maahanmuuttajat uhkana sosioekonomiselle asemalleen, mikä puoltaisi konfliktiteoriaa.

Suomessa varauksellisinta suhtautuminen maahanmuuttajiin on ollut kaikkina Jaakkolan tutkimusajankohtina iäkkäämpien keskuudessa. 1990-luvun alussa suhtautuminen maahanmuuttajia kohtaan kiristyi Suomessa useimmissa ikäryhmissä, poikkeuksena nuorimmat, joiden suhtautuminen ulkomaalaisia työnhakijoita kohtaan muuttui suoraviivaisesti myönteisemmiksi vuodesta 1987 vuoteen 2003. (Jaakkola 1999, 36; Jaakkola 2005, 21; 51.) 2000-luvun alkupuolella eläkeläisten suhtautuminen oli huomattavasti myönteisempää kuin lamavuosina. Kaiken kaikkiaan Suomessa suhtautuminen maahanmuuttajia kohtaan muuttui 2000-luvulle tultaessa myönteisemmäksi kaikissa ikäryhmissä, ainoastaan keski-ikäisten suhtautuminen pakolaisina maahan muuttaviin muuttui hieman negatiivisemmaksi. (Jaakkola 2009, 27; Jaakkola 2005, 20–21; 26; 51.)

Ruotsissa ikäluokkien väliset suhtautumiserot eivät ole olleet yhtä selvät kuin Suomessa. Myönteisintä suhtautuminen on ollut nuorten keski-ikäisten kohdalla ja kielteisintä puolestaan eläkeikää lähestyvien kohdalla (Lange & Westin 1997, 58). Myös Ruotsissa kaikkien paitsi keski-ikäisten mielipiteet maahanmuuttajia kohtaan kiristyivät 1990-luvun alkupuolella, ja tuolloin kielteisintä suhtautuminen oli vanhimpien ja nuorimpien keskuudessa. Suhtautuminen kaikissa ikäryhmissä oli kuitenkin edelleen myönteisempää kuin vuonna 1969. (Lange & Westin 1997, 58.) Edelleen 2000-luvulla vanhimmat suhtautuivat kielteisemmin maahanmuuttoon. Myönteisintä suhtautuminen 2000-luvulla on ollut joko nuorimpien tai keski-ikäisten kohdalla. (Sandberg & Demker 2013, 13; Demker 2012, 31–33; 2011, 44; 2010, 56; 2008, 77; 2006, 95; 2005, 106; 2003, 128.)

2010-luvulla ikä ei ole enää selittänyt maahanmuuttomielipiteitä yhtä yksiselitteisesti kuin aikaisemmin. Iän merkitys maahanmuuttomielipiteisiin on pienentynyt Ruotsissa, mutta edelleen suhtautuminen on kriittisintä vanhimpien keskuudessa (Sandberg & Demker 2013, 15). Suomessa puolestaan maahanmuuttomielipiteiden jakautuminen

nuorten myönteisyyden ja vanhimpien kielteisyyden kesken ei ole enää yhtä selkeä kuin aikaisemmin. 2010-luvulla Suomessa keski-ikäisten suhtautuminen maahanmuuttoa kohtaan on muita ikäluokkia kriittisempää. (Haavisto 2012.) On myös havaittu, että korkeakoulutetuista vanhimpien ikäluokkien suhtautuminen on ollut myönteisempää kuin nuorempien (Sjöblom-Immala 2013; 39–40).

Myös *koulutuksella* on yhteys maahanmuuttomielipiteiden muodostumiseen. Niin Suomessa kuin Ruotsissa myönteisimmin maahanmuuttoon ovat suhtautuneet korkeimmin koulutetut ja kriittisimpiä puolestaan ovat olleet matalammin koulutuneet. (Westin 1984, 63; Jaakkola 2009, 26; Demker 2006, 95; 2009, 63; 2011, 44; 2013, 16.) Suomessa 1980-luvun loppupuolella ja 1990-luvulla myönteisimmin pakolaisiin sekä ulkomaalaisiin työnhakijoihin suhtautuivat korkeimmin koulutetut (Jaakkola 1999, 36). Tämä ilmiö oli havaittu myös Ruotsissa jo vuonna 1969, ja edelleen vuonna 1981 korkeimmin koulutetut suhtautuivat myönteisimmin maahanmuuttajia kohtaan (Westin 1984, 63). Kiristymistä suomalaisten suhtautumisessa maahanmuuttajia kohtaan kaikkien koulutusasteiden kohdalla vuodesta 1987 eteenpäin oli havaittavissa, mutta eniten kuitenkin vähemmän koulutettujen keskuudessa (Jaakkola 1999, 36).¹²

Ruotsissa 1990-luvulla myönteisimmin maahanmuuttajia kohtaan suhtautuivat korkeammin koulutetut ja korkeimpaan sosioekonomiseen ryhmään kuuluvat. Kielteisimpiä maahanmuuttomielipiteissään olivat puolestaan matalammin koulutuneet ja matalampaan sosioekonomiseen ryhmään kuuluvat. (Lange 1995, 21; Lange & Westin 1997, 84; Andersson & Demker 1997, 190; 193; Bennulf & Demker 1992, 265.)¹³

Edelleen 2000-luvulla Suomessa ja Ruotsissa myönteisimmin maahanmuuttajiin suhtautuivat korkeammin koulutuneet, ja vähiten koulutuneiden suhtautuminen pysyi kriittisimpänä (Haavisto 2012; Jaakkola 2009, 26; Jaakkola 2005, 51; Sandberg & Demker 2013, 16; Demker 2012, 32). Vuoteen 2012 tultaessa maahanmuuttomielipiteet kiristyivät Ruotsissa kaikkien koulutusluokkien kohdalla, mutta jälleen korkeimmin

¹² Jaakkolan tutkimuksissa vuosina 1987, 1993, 1998 ja 2003 koulutusastekysymyksen vaihtoehdot: kansa- tai kansalaiskoulu; keski- tai peruskoulu; ylioppilastutkinto (Jaakkola 1999, 36).

¹³ Vuoden 1995 tutkimuksessa (Lange & Westin 1997) maahanmuuttomielipiteitä ei ole tutkittu koulutuksen näkökulmasta, vaan sosiaaliluokka-jaottelusta käsin. Voidaan kuitenkin olettaa, että ylempään sosiaaliluokkaan kuuluvat ovat todennäköisesti koulutuneempia kuin alempiin sosiaaliluokkiin kuuluvat.

kouluttautuneet suhtautuivat myönteisimmin (Sandberg & Demker 2013, 16; Demker 2012, 32).

Koulutuksen yhteys maahanmuuttomielipiteisiin tukee konfliktiteoriaa, sillä vähiten kouluttautuneiden voidaan nähdä sijoittuvan alemmpipalkkaiseihin töihin, jolloin he voivat herkemmin kokea maahanmuuttajien kilpailevan samoista resursseista heidän kanssaan. 1990-luku oli Suomelle ja Ruotsille myös taloudellisesti hyvin vaikeaa aikaa laman vuoksi, mikä konfliktiteorian näkökulmasta edesauttoi maahanmuuttomielipiteiden muuttamista kielteisempään suuntaan (Borevi 2012, 60; Lange 1995, 5–7; 10; Jaakkola 1999, 15; Ervasti 2002, 182). Kontaktiteoriaa puolestaan puoltaa se, että Suomessa korkeammin koulutetuilla oli enemmän kontakteja maahanmuuttajataustaisiin ja he tunsivat Suomessa asuvia ulkomaalaisia muita useammin (Jaakkola 1999, 43; Jaakkola 2005, 31).

Eurooppalaisissa tutkimuksissa on havaittu myös henkilön *taloudellisen tilanteen* olevan yhteydessä maahanmuuttomielipiteisiin. On osoitettu, että korkeampi tulotaso on yhteydessä myönteisempään suhtautumiseen. Yleisesti siis he, jotka kokevat tulotasonsa huonoksi, suhtautuvat maahanmuuttoon kielteisemmin kuin he, jotka kokevat tulotasonsa riittäväksi. (Hainmueller & Hiscox 2007, 416; Hernes and Knudsen 1992, 132; Beccetti, Rossetti & Castriota 2010, 87; Ervasti 2004, 38; Ervasti ym. 2008, 194; Sjöblom-Immala 2013, 45.)

Tulotason ja maahanmuuttomielipiteiden yhteys puoltaa konfliktiteoriaa, sillä pienituloiset voivat kokea maahanmuuttajat helpommin sosioekonomisena uhkana, ja näin heidän suhtautumisensa maahanmuuttoon voi muodostua kriittisemmäksi kuin hyvätuloisten. (Jaakkola 2005, 61–62). Suomessa tyytyväisyyden omaan tulotasoon on myös havaittu olevan yhteydessä maahanmuuttomielipiteisiin, mutta kaiken kaikkiaan Pohjoismaissa yhteyden ei ole havaittu olevan niin merkittävä kuin muualla Euroopassa. (Ervasti 2004, 38–41).

Myös *asuinpaikalla* on havaittu olevan yhteys maahanmuuttoon suhtautumisessa. Yleensä kriittisimmin maahanmuuttoon ovat suhtautuneet maaseudulla asuvat ja myönteisimmin puolestaan suurissa kaupungeissa asuvat. (Westin 1984, 237; Jaakkola 1993, 14; Jaakkola 1995, 29; Jaakkola 2005, 26; Haavisto 2012; Demker 2013, 16; Demker 2011, 44.) Tämä puoltaa kontaktiteoriaa, sillä suurissa kaupungeissa asuvilla on ollut enemmän mahdollisuuksia solmia kontakteja ulkomaalaistaustaisiin ihmisiin

maahanmuuton keskittyessä suurilta osin kaupunkeihin. (Westin 1984, 237; Jaakkola 1995, 29–30).

1990-luvulla Suomessa suhtautuminen maahanmuuttoon oli myönteisintä suurissa kaupungeissa, kielteisintä puolestaan maaseudulla ja keskisuurissa kaupungeissa (Jaakkola 1993, 14; Jaakkola 1995, 29). Vuodesta 1993 eteenpäin suhtautuminen maahanmuuttoa kohtaan muuttui myönteisemmäksi asuinpaikasta riippumatta. Pääkaupunkiseudulla suhtauduttiin 2000-luvun alkupuolelle asti maahanmuuttoa kohtaan myönteisemmin kuin muualla Suomessa. (Jaakkola 2005, 26.) Erot pääkaupunkiseudun ja maaseudun välillä ovat kuitenkin kaventuneet: pääkaupunkiseudulla vuodesta 1993 eteenpäin maahanmuuttomielipiteet ovat kiristyneet ja maaseudulla puolestaan myönteinen suhtautuminen on lisääntynyt. Läpi 2000-luvun ja edelleen 2010-luvulla kriittisimmin maahanmuuttoon ovat kuitenkin edelleen suhtautuneet maaseudulla asuvat. (Jaakkola 2009, 31; Jaakkola 2005, 26–27; Haavisto 2012.) Ruotsissa 2010-luvulla maaseudulla asuvat ovat suhtautuneet huomattavasti kielteisemmin maahanmuuttoon kuin suurissa kaupungeissa asuvat (Sandberg & Demker 2013, 16; Demker 2011, 44). Aikaisemmin erot eivät ole olleet niin selkeät, ja kielteisimmin maahanmuuttoon ovat suhtautuneet kaupungeissa ja tiheästi asutetuilla alueilla asuvat henkilöt (Demker 2010, 56).

Poliittisella suuntautumisella on havaittu myös olevan yhteys maahanmuuttomielipiteisiin. On havaittu, että vasemmisto–oikeisto-akselilla vasemmalle sijoittuvat ovat maahanmuuttomyönteisempiä kuin oikealle sijoittuvat. (Söderling 1997, 20; Sandberg & Demker 2013, 17; Ervasti 2004, 38; Ervasti ym. 2008, 195; Kallio ym. 2013, 55.)

Suomessa 1980-luvun lopulta 2000-luvun alkuun myönteisimmin maahanmuuttajiin ovat suhtautuneet vihreiden kannattajat, kielteisimmin puolestaan keskustan kannattajat (Jaakkola 2005, 27–29; 57–58). Vuosituhanteen taitteessa myönteisintä pakolaisiin suhtautuminen oli vihreiden ja vasemmistoliiton kannattajien keskuudessa. Varauksellisin suhtautuminen vaihteli muiden puolueiden kesken. (Söderling 1997, 20–21; Jaakkola 2005, 33–34.) Puoluekannan on Suomessa osoitettu myös selittävän suhtautumista maahanmuuttoon silloinkin, kun taustatekijät on vakioitu. Ulkomaalaisen työvoiman vastaanottamiseen myönteisimmin ovat suhtautuneet vihreiden ja

kokoomuksen kannattajat, ja kielteisimminkin keskustan kannattajat, kun taustatekijät on vakioitu. (Jaakkola 2005, 33–34; 58–59.)

2010-luvulla Suomessa on havaittu, ettei ideologinen identifioituminen vasemmalle ole merkitsevästi yhteydessä maahanmuuttomyönteisyyteen, vaikka sen muissa Pohjoismaissa on osoitettu olevan. Tätä voi osaltaan selittää maahanmuuttokriittisyydestään tunnetut perussuomalaiset. Vaikka he maahanmuuttomielipiteissään eroavat suurestikin vasemmistoliitosta, he kallistuvat kuitenkin enemmän vasemmalle kuin oikealle perinteisellä ideologia-akselilla tarkasteltaessa. (Kallio ym. 2013, 59; 62.)

Ruotsissa 1990-luvulla suhtautuminen maahanmuuttajiin oli Suomen tavoin myönteisintä vihreiden kannattajilla. Myös kristillisdemokraattien sekä vasemmistoliiton kannattajien suhtautuminen maahanmuuttajiin oli tuolloin myönteisempää muiden puolueiden kannattajiin verrattuna. (Demker & Gilljam 1994, 229.) Kriittisimminkin Ruotsissa maahanmuuttoon ovat suhtautuneet maltillisen kokoomuksen kannattajat, jotka ovat kuitenkin 2000-luvun aikana lähentyneet maahanmuuttomielipiteissään poliittisella ideologia-akselilla keskelle profiloituneiden puolueiden (keskustapuolue, liberaalit, sosiaalidemokraatit) kanssa. Myös keskelle profiloituvat puolueet ovat 2000-luvulla lähentyneet toisiaan maahanmuuttomielipiteissään. (Demker 2011, 39.)

Ruotsissa vuoden 2010 jälkeen kriittisimminkin maahanmuuttoon ovat suhtautuneet Ruotsidemokraattien kannattajat, seuraavaksi kriittisimminkin maltillisen kokoomuksen kannattajat (Sandberg & Demker 2013, 14). Myönteisimminkin maahanmuuttoon ovat 2010-luvulla suhtautuneet edelleen vihreiden sekä vasemmistopuolueen kannattajat. Suhtautuminen maahanmuuttoon on jakautunut vahvasti ”anteliaamman” politiikan (vihreät ja vasemmisto) kannattajien ja rajoittavamman politiikan (ruotsidemokraatit) kannattajien välillä. (Sandberg & Demker 2013, 14; Demker 2012, 26; Kallio ym. 2013, 59.) Vasemmisto–oikeisto-akselilla tarkasteltuna kriittisimpiä ovat Ruotsissa oikealle ja keskelle sijoittuvat ja myönteisimpiä puolestaan vasemmalle sijoittuvat henkilöt (Sandberg & Demker 2013, 17).

Lisäksi *uskonnollisuudella* on havaittu olevan yhteys suhtautumisessa maahanmuuttoon. Uskonnollisimmat henkilöt ovat suhtautuneet maahanmuuttajiin myönteisemmin kuin he, joille uskonto ei ole merkittävä asia. (Söderling 1997, 20–21;

Jaakkola 2005, 28; 58; Ervasti 2004, 43; Ervasti ym. 2008, 195; Sandberg & Demker 2013, 16.) Toisaalta, on myös havaittu uskovaisten ihmisten olevan ennakkoluuloisempia kuin heidän, jotka eivät ole niin uskovaisia (Allport & Ross 1967; Altemeyer 2003).

Ruotsissa henkilöt, jotka eivät koskaan käy kirkossa, ovat suhtautuneet kielteisemmin maahanmuuttoon kuin he, jotka käyvät kirkossa vähintään kerran vuodessa. Suhtautuminen on muuttunut myönteisemmäksi 2000-luvun aikana, mutta 2010-luvulla maahanmuuttomielipiteet ovat muuttuneet hieman kriittisemmiksi molempien ryhmien kohdalla. (Sandberg & Demker 2013, 16; Demker 2010, 56; Demker 2005, 106.) Suomessa tulokset ovat olleet samansuuntaisia: henkilöt, joiden elämässä uskonnolla on suurempi merkitys, suhtautuvat maahanmuuttoon myönteisemmin (Jaakkola 2005, 28; 58; Jaakkola 1995, 39; Jaakkola 1999, 42; Söderling 1997, 20–21).

4 TUTKIMUSASETELMA

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella maahanmuuttomielipiteitä Suomessa ja Ruotsissa vuosina 2004, 2008, 2012 ja 2016. Tutkimuskysymyksiäni ovat

1. Miten Suomessa ja Ruotsissa suhtaudutaan maahanmuuttoa kohtaan 2000-luvulla ja miten maahanmuuttomielipiteet mahdollisesti eroavat Suomen ja Ruotsin välillä?
2. Onko sukupuolella, iällä, taloudellisella tilanteella, koulutustasolla, asuinpaikalla, poliittisella näkemyksellä tai uskonnollisuudella yhteyttä maahanmuuttomielipiteisiin Suomessa ja Ruotsissa 2000-luvulla?

Aineistona käytän European Social Survey -aineistoa. European Social Survey (ESS) on asenteita ja käyttäytymistä tarkasteleva kysely, joka toteutetaan Euroopan maissa joka toinen vuosi. Kyselyitä on toteutettu yhteensä seitsemän vuodesta 2002 lähtien. Yhteensä 36 Euroopan maata on ottanut osaa kyselyyn vähintään kerran. Kyselyissä toistuvat jokaisena toteutusvuonna tietyjen teemojen samat kysymykset, ja lisäksi on näiden kysymysten lisäksi kysytty vaihtelevista teemoista vuodesta riippuen. (ESS 2017.) Tässä tutkimuksessa tarkastelen aineistoa vuosilta 2004, 2008, 2012 ja 2016.

Suomen aineistosta olen rajannut pois ne vastaajat, jotka eivät ole syntyneet Suomessa, ja Ruotsin aineistosta puolestaan ne, jotka eivät ole syntyneet Ruotsissa, sillä halusin kohdistaa tarkasteluni juuri tutkittavissa maissa syntyneisiin, en maahanmuuttajina maahan tulleisiin, jolloin tarkasteluni rajautuu tarkemmin kantaväestöön.¹⁴ Taulukkoon 1 olen koonnut aineiston otokset ja vastausprosentit ennen tekemääni rajausta.

Taulukko 1. Alkuperäinen otos ja vastausprosentit.

	2004		2008		2012		2016	
	Suomi	Ruotsi	Suomi	Ruotsi	Suomi	Ruotsi	Suomi	Ruotsi
otoskoko	2900	3000	3300	3000	3296	2907	3400	3750
vastausprosentti	71	66	68	62	67	52	58	43

¹⁴ Rajausta ei täysin poista maahanmuuttajataustaisia henkilöitä tarkastelusta, sillä mukana ovat edelleen esimerkiksi he Suomessa tai Ruotsissa syntyneet, joiden vanhemmat tai toinen vanhemmista on maahanmuuttajana maahan tullut.

4.1 Muuttajat

Selitettävänä muuttujana käytän muodostamaani summamuuttujaa, jonka nimesin maahanmuuttomielipide-muuttujaksi. Maahanmuuttomielipide-muuttujan muodostin kolmesta maahanmuuttomielipiteitä mittaavasta kysymyksestä:

- Onko kaiken kaikkiaan mielestänne haitaksi vai eduksi Suomen taloudelle, että muista maista muuttaa ihmisiä Suomeen?
- Uskotteko, että kulttuurielämä Suomessa heikentyy vai rikastuu, kun Suomeen muuttaa ihmisiä muista maista?
- Muuttuuko Suomi paremmaksi vai huonommaksi paikaksi asua, kun muista maista muuttaa tänne ihmisiä? (ESS 2004; 2008; 2012 & 2016.)

Nämä kolme muuttujaa saavat arvoja 0–10, missä 10 tarkoittaa myönteisintä suhtautumista. Eli mitä suuremman arvon muuttuja saa, sitä myönteisemmin vastaajat suhtautuvat maahanmuuttoa kohtaan. Nämä kolme kysymystä toistuivat kaikkina tarkasteluvuosina kysymyslomakkeissa maahanmuuttomielipiteitä kartoittavina kysymyksinä, jonka vuoksi kysymykset valikoituivat luomani summamuuttujan muuttujiksi.

Summamuuttujaan valitsemani kysymykset käsittävät niin taloudellisen kuin kulttuurillisenkin näkökulman maahanmuuttoon, mutta myös yleisemmän ”Tekeekö maahanmuutto maasta paremman vai huonomman paikan asua?” -lähtökohdan. Nämä muuttajat yhdistämällä saadaan kattava maahanmuuttomielipiteitä tarkasteleva muuttuja. Summamuuttujan luotettavuutta voidaan mitata Cronbachin Alpa-testillä, joka perustuu mittarin tai sen osioiden sisäiseen homogeenisuuteen (Tähtinen, Laakkonen & Broberg 2011, 53). Kaikkina tarkasteluvuosina Cronbachin Alpha oli riittävän korkea summamuuttujan muodostamiseksi.¹⁵ Cronbachin Alphan arvot eivät myöskään muuttuneet paremmiksi, vaikka jokin kolmesta muuttujasta olisi jätetty pois muodostetusta summamuuttujasta. Muodostamani maahanmuuttomielipide-summamuuttuja saa arvoja asteikolla 0–30, missä arvo 0 esittää negatiivisinta suhtautumista maahanmuuttoa kohtaan, ja arvo 30 puolestaan myönteisintä

¹⁵ Cronbachin Alphan arvot olivat 0,826 (vuonna 2004); 0,815 (vuonna 2008); 0,829 (vuonna 2012) ja 0,850 (vuonna 2016). Mitä lähempänä Cronbachin Alphan arvo on ykköstä, sitä yhdenmukaisempia mittariin kuuluvat muuttajat ovat keskenään (Tähtinen, Laakkonen & Broberg 2011, 53).

suhtautumista. Muuttujien, joista muodostin summamuuttujan, jakaumia tarkastellaan myöhemmin taulukossa 3.

Valitsin vertailuun Suomen ja Ruotsin, koska maat ovat maahanmuuttohistorialtaan ja maahanmuuton nykytilaltaankin hyvin erilaiset: läpi 1900-luvun Suomesta pitkälti muutettiin pois (muun muassa Ruotsiin) ja vähäinen maahanmuutto koostui lähinnä paluumuuttajista. Puolestaan Ruotsiin suuntautunut maahanmuutto on ollut jo pitkään hyvinkin runsasta ja koostunut niin ulkomaalaisista työnhakijoista kuin sotaa pakenevista ihmisistä Euroopasta ja sen ulkopuoleltakin (Martikainen ym. 2013, 33; Westin & Dingu-Kyrklund 1997, 3–4). Ruotsin väestössä on noin puolet enemmän ulkomaalaisia kuin Suomen väestössä (Tilastokeskus 2017b; SCB 2017), mikä luo osaltaan mielenkiintoista pohjaa maahanmuuttomielipiteiden tarkastelemiseen erityisesti kontaktiteorian näkökulmasta: suhtaudutaanko maahanmuuttajiin Ruotsissa ”ulkomaalaisiin tottuneina” myönteisemmin kuin Suomessa, jossa maahanmuuttoa voidaan edelleenkin pitää melko tuoreena ilmiönä läntiseen naapuriinsa verrattuna? Maiden vertailusta mielenkiintoista tekee myös se, että vaikka Suomi ja Ruotsi eroavatkin toisistaan maahanmuuton näkökulmasta, pidetään niitä kuitenkin hyvinvointivaltion näkökulmasta melko samanlaisina. Molemmilla mailla on yhtenevä tapa järjestää sosiaaliturva, ja kummatkin maat edustavat sosiaalidemokraattisen regiimin mallia (Esping-Andersen 1999, 78–81; Hiilamo, Kangas & Niemelä 2014, 202–204).

Vertailen Suomen ja Ruotsin maahanmuuttomielipiteiden lisäksi sitä, onko vastaajien sukupuolella, iällä, koulutuksella, kokemuksella omista tuloista, asuinpaikalla, poliittisella suuntautumisella ja uskonnollisuudella yhteyttä maahanmuuttomielipiteisiin niin kansallisesti kuin maiden välillä. Taulukoihin 2 ja 3 olen koonnut molempien maiden aineistojen taustamuuttajat. Näillä tutkimukseni *selittäväillä muuttujilla* on aikaisemmassa tutkimuksessa osoitettu olevan yhteys maahanmuuttomielipiteisiin (esim. Westin 1984; Lange & Westin 1997; Jaakkola 1995; 1999; 2005; 2009; Ervasti 2004; Demker 2013).

Molempien maiden aineistojen nuorimmat vastaajat ovat 15-vuotiaita. Vanhimpien vastaajien iät puolestaan vaihtelevat tarkasteluvuodesta riippuen ikävuosien 94–100 välillä. Luokittelin ikä-muuttujan uudelleen viisiluokkaiseksi muuttujaksi (taulukko 2 ja 3). Yhdistin alle 30-vuotiaat, 30–40-vuotiaat, 41–54-vuotiaat, 55–64-vuotiaat ja yli 64-

vuotiaat omiksi luokikseen, saaden näin viisiluokkaisen ikä-muuttujan. Iän luokittelun lähtökohdaksi käytin aikaisempaa tutkimusta pyrkien saamaan ikäluokista samansuuntaiset aikaisempien tutkimusten kanssa (esim. Westin 1984; Lange & Westin 1997). Pyrin huomioimaan myös aineistoni ikäjakauman ja sen, että muodostamistani ikäluokista tulisi keskenään mahdollisimman samankokoisia.

Koulutustasoa aineistossa on kysytty kysymyksellä ”Mikä on koulutuksenne?” ja vastaajien on pitänyt valita vaihtoehdoista korkein suorittamansa koulutusaste.¹⁶ Sekä Suomen että Ruotsin vuosien 2012 ja 2016 kyselyssä koulutusta oli kysytty laajemmalla asteikolla kuin aikaisempina vuosina.¹⁷ Luokittelin koulutus-muuttujan uudelleen kolmiluokkaiseksi. Yhdistin vuosien 2004 ja 2008 aineistoissa luokat 0–2 luokaksi ”matala”; lukio, ylioppilas- ja/tai ammatillinen tutkinto sekä erityisammattitutkinto - luokan jätin ennalleen (käytän luokasta nimeä ”keskiaste”) sekä yhdistin luokat 4–5 ”korkea”-luokaksi. Vuosien 2012 ja 2016 osalta luokittelin muuttujan uudelleen niin, että yhdistin luokat 1–3 ”matala”-luokaksi, luokat 4–7 yhdistin ”keskiaste”-luokaksi ja luokaksi ”korkea” yhdistin luokat 7–14.

Koulutusmuuttujan sisältämä ”korkea”-luokka on osaltaan ongelmallinen, sillä mukana ovat myös opistotason tutkinnon suorittaneet, vaikka opistotason tutkinnoissa ei aina ole suoranaisesti kyse korkeakoulututkinnosta.¹⁸ Vuosien 2004 ja 2008 aineistoissa opisto- ja korkeakoulututkinto oli kuitenkin niputettu yhdeksi vastausvaihtoehdoksi, joten tämän vuoksi jaottelu tuli pitää samana myös omassa luokittelussani. Johtopäätöksiä tehdessä on huomioitava tämä koulutusmuuttujan ongelmallisuus.

¹⁶ Vähemmän kuin peruskoulun ala-aste tai vastaava 0; Peruskoulun ala-aste (1-6 luokat), kansakoulu 1; Peruskoulun yläaste (7-9/10 luokat), keskikoulu 2; Lukio, ylioppilas- tai ammatillinen tutkinto 3; Opisto- tai korkeakoulututkinto 4; Lisensiaatin tai tohtorin tutkinto 5; Muu, mikä? 6. (ESS 2004; 2008; 2012 & 2016.)

¹⁷ Vähemmän kuin peruskoulun ala-aste tai vähemmän kuin kansakoulu 1; Peruskoulun ala-aste, kansakoulu tai kansalaiskoulu 2; Peruskoulun yläaste tai keskikoulu 3; Lukio, ylioppilastutkinto 4; Ammatillinen perustutkinto, ammattitutkinto 5 Sekä ylioppilas- että ammattitutkinto 6. Erikoisammattitutkinto 7; Ammatillinen opistoasteen tutkinto 8; Ammattikorkeakoulututkinto tai ammatillisen korkea-asteen tutkinto 9; Alempi korkeakoulututkinto tai kandidaatin tutkinto 10; Ylempi ammattikorkeakoulututkinto 11; Ylempi korkeakoulututkinto 12; Lisensiaatin tutkinto 13; Tohtorin tutkinto 14; Jokin muu 15. (ESS 2004; 2008; 2012 & 2016.)

¹⁸ Opistotutkintoon ei nykyään enää voi valmistua vuoden 1997 koulutusrakenteen muutoksen myötä. Tällöin opisto- ja ammatillisen korkea-asteen tutkinnot jäivät pois ja tilalle syntyi sekä ammatillisia perustutkintoja että ammattikorkeakoulututkintoja. Viimeiset näiden tutkintojen suorittajat ovat valmistuneet ajalla 1997–2001. (Haaga-Helia 2017.)

Taloudellista tilannetta kuvaavaksi muuttujaksi valitsin kysymyksen, jossa vastaajaa oli pyydetty arvioimaan kotitaloutensa tulojen riittävyyttä.¹⁹ Luokittelin muuttujan neliluokkaisesta kolmiluokkaiseksi, jättäen luokat ”Nykyisillä tuloilla elää mukavasti” ja ”Nykyisillä tuloilla tulee toimeen” omiksi luokikseen. Nimesin luokat uudelleen ”riittää hyvin” ja ”riittävä” -nimisiksi. Luokat ”Nykyisillä tuloilla on vaikeuksia tulla toimeen” ja ”Nykyisillä tuloilla on hyvin vaikea tulla toimeen” yhdistin omaksi luokakseen, jonka nimesin uudelleen ”riittämätön”-luokaksi. Päädyin tällaiseen luokitteluun vastausmäärien perusteella, sillä kahden jälkimmäisen vastausvaihtoehdon vastausprosentit olivat huomattavasti muita vastausvaihtoehtoja pienemmät. Luokat yhdistämällä sain luokista vastausmääriltään tasaisemmat.

Asuinaluetta kartoittavan kysymyksen ”Mikä luonnehdinnoista parhaiten kuvaa asuinympäristöänne?”²⁰ kautta tarkastelen, onko asuinalueella yhteyttä maahanmuuttomielipiteisiin. Asuinalue-muuttujan luokittelin uudelleen viisiluokkaisesta muuttujasta kolmiluokkaiseksi yhdistäen luokat 1–2 ”suuri kaupunki”-luokaksi ja luokat 4–5 ”pienempi kunta tai maaseutu”-luokaksi. Luokan 3 jätin ennalleen nimeten sen uudelleen ”keskikokoinen kaupunki tai kunta”-luokaksi.

Poliittisen identifioitumisen yhteyttä maahanmuuttomielipiteisiin tarkastelen kysymyksen ”Mihin kohtaan sijoittaisit itsesi asteikolla nollasta kymmeneen, kun nolla tarkoittaa vasemmistoa ja kymmenen oikeistoa?” kautta. Luokittelin asteikon uudelleen kolmiluokkaiseksi niin, että yhdistin kohdat 0–4 luokaksi ”vasen” ja kohdat 6–10 luokaksi ”oikea”. Kohdan 5 jätin omaksi luokakseen nimeten sen ”keskellä”-luokaksi, sillä suurin osa sekä Ruotsin että Suomen vastaajista oli identifioitunut keskelle asteikkoa kohtaan 5. Vastausten painottuessa asteikon keskelle jaottelusta tuli tehdä melko karkea, jotta muuttujan luokat olisivat mahdollisimman samankokoiset. Päädyin kuitenkin tähän asteikollisen muuttujan käyttämiseen, sillä näin ongelmallisempaa asetella puolueet perinteiselle poliittiselle ideologia-akselille aukottomasti, mikä rajasi pois muuttujat, joissa oli kysytty suoraan vastaajan puoluekanta. Tarkasteltaessa

¹⁹ Aineiston tulo-muuttuja, jossa vastaaja arvioi kuukauden nettotulojensa suuruuden, olisi maiden välisen vertailun vuoksi ongelmallinen, eikä tähän tutkimukseen sopivin. Sen sijaan vastaajan subjektiivinen kokemus omasta tulotasostaan on konfliktiteorian näkökulmasta informatiivisempi.

²⁰ Vastausvaihtoehdot: 1. Suuri kaupunki (yli 100 000 asukasta); 2. Suuren kaupungin lähiö tai lähiseutu (suuren kaupungin vaikutusalueella / työssäkäyntialueella); 3. Pieni tai keskikokoinen kaupunki tai kunta (20 000–100 000 as.); 4. Pienempi taajama tai kunta (alle 20 000 asukasta); 5. Maaseutu (haja-asutusalue). (ESS 2004; 2008; 2012 & 2016.)

poliittisen ideologian yhteyttä maahanmuuttomielipiteisiin, valitsemani muuttuja toimii karkeudestaan huolimatta vähintäänkin suuntaa antavana.

Tarkastelen lisäksi uskonnollisuuden yhteyttä maahanmuuttomielipiteisiin. Uskonnollisuutta kuvaavaksi muuttujaksi valitsin kysymyksen ”Jos ei huomioida erityistilanteita, kuten häitä tai hautajaisia, kuinka usein käyt uskonnollisissa tilaisuuksissa?”. Vastausvaihtoehtoja oli yhteensä seitsemän, jotka yhdistämällä loin kolmiluokkaisen muuttujan. Yhdistin luokat ”joka päivä”, ”useammin kuin kerran viikossa”, ”kerran viikossa” ja ”vähintään kerran kuukaudessa” omaksi luokakseen, jonka nimesin ”vähintään kerran kuussa”-luokaksi. Luokat ”vain erityisinä pyhinä” ja ”harvemmin” yhdistin luokaksi ”harvoin” ja luokan ”en koskaan” jätin ennalleen.

Taulukko 2. Suomen aineiston taustamuuttujat, % (N).

	2004	2008	2012	2016
Sukupuoli				
Nainen (N)	52,8 (1048)	50,9 (1088)	51,2 (1077)	49,9 (922)
Mies (N)	47,2 (935)	49,1 (1051)	48,8 (1026)	50,1 (926)
Yhteensä (N)	100 (1983)	100 (2139)	100 (2103)	100 (1848)
Ikä				
Alle 30-vuotiaat (N)	21,2 (421)	20,7 (442)	17,4 (365)	17,4 (322)
30–40-vuotiaat (N)	17,2 (342)	15,4 (330)	16,0 (337)	15,7 (290)
41–54-vuotiaat (N)	22,7 (451)	23,6 (506)	21,8 (459)	21,5 (398)
55–64-vuotiaat (N)	17,8 (352)	19,1 (409)	19,3 (405)	18,1 (334)
Yli 64-vuotiaat (N)	21,0 (417)	21,2 (454)	25,5 (537)	27,3 (504)
Yhteensä (N)	100 (1983)	100 (2139)	100 (2103)	100 (1848)
Koulutustaso				
Matala (N)	36,8 (729)	31,9 (682)	26,8 (563)	19,6 (362)
Keskiaste (N)	35,3 (699)	37,5 (802)	39,0 (819)	38,9 (718)
Korkea (N)	28,0 (554)	30,6 (654)	34,3 (720)	41,4 (41,4)
Yhteensä (N)	100 (1982)	100 (2138)	100 (2102)	100 (1844)
Asuinalue				
Suuri kaupunki (N)	27,0 (535)	28,9 (619)	32,1 (675)	34,8 (643)
Keskikokoinen kaupunki tai kunta (N)	29,7 (588)	30,4 (650)	29,2 (613)	27,6 (510)
Pieni kunta tai maaseutu (N)	43,3 (858)	40,6 (863)	38,7 (813)	37,5 (693)
Yhteensä (N)	100 (1981)	100 (2137)	100 (2101)	100 (1846)
Kokemus omasta tulotasosta				
Riittää hyvin (N)	22,4 (440)	24,0 (512)	23,4 (489)	27,9 (531)
Riittävä (N)	63,2 (1254)	64,1 (1367)	63,9 (1335)	61,4 (1131)
Riittämätön (N)	13,7 (272)	11,8 (252)	12,6 (264)	10,7 (197)
Yhteensä (N)	100 (19566)	100 (2131)	100 (2088)	100 (1841)
Poliittinen suuntautuminen				
Vasen	21,7 (140)	23,3 (475)	23,1 (465)	23,4 (420)
Keskellä	30,5 (578)	29,1 (592)	29,8 (599)	26,9 (484)
Oikea	47,8 (904)	47,6 (969)	47,1 (948)	49,7 (893)
Yhteensä (N)	100 (1983)	100 (2139)	100 (2012)	100 (1797)
Kuinka usein osallistuu uskonnollisiin tapahtumiin				
Vähintään kuukausittain (N)	12,5 (248)	12,8 (273)	10,8 (227)	11,5 (213)
Harvoin (N)	64,3 (1275)	61,3 (1311)	60,7 (1276)	59,1 (1092)
Ei koskaan (N)	23,0 (465)	25,9 (554)	28,5 (599)	29,3 (542)
Yhteensä (N)	100 (1979)	100 (2138)	100 (2102)	100 (1847)

Taulukko 3. Ruotsin aineiston taustamuuttujat, % (N).

	2004	2008	2012	2016
Sukupuoli				
Nainen	49,4 (871)	49,8 (805)	48,2 (777)	50,2 (686)
Mies	50,6 (891)	50,2 (811)	51,8 (836)	49,8 (680)
Yhteensä (N)	100 (1762)	100 (1616)	100 (1613)	100 (1366)
Ikä				
Alle 30-vuotiaat	22,2 (391)	21,3 (345)	22,4 (361)	15,8 (216)
30–40-vuotiaat	18,5 (326)	18,3 (296)	15,1 (234)	14,1 (193)
41–54-vuotiaat	23,0 (406)	22,3 (360)	22,1 (356)	22,1 (302)
55–64-vuotiaat	16,1 (284)	15,7 (253)	15,4 (248)	16,7 (228)
Yli 64-vuotiaat	20,1 (355)	22,4 (362)	25,1 (405)	31,3 (427)
Yhteensä (N)	100 (1762)	100 (1616)	100 (1613)	100 (1366)
Koulutustaso				
Matala	36,0 (633)	27,5 (443)	23,4 (376)	18,4 (251)
Keskiaste	42,3 (744)	46,8 (754)	37,3 (600)	35,5 (484)
Korkea-aste	21,8 (383)	25,7 (413)	39,4 (634)	46,1 (628)
Yhteensä (N)	100(1760)	100 (1616)	100 (1610)	100 (1636)
Asuinalue				
Suuri kaupunki (N)	32,3 (569)	33,4 (539)	37,9 (612)	31,6 (430)
Keskikokoinen kaupunki tai kunta (N)	35,2 (620)	36,2 (585)	31,2 (503)	38,8 (528)
Pieni kunta tai maaseutu	32,5 (572)	30,4 (490)	30,9 (498)	29,6 (403)
Yhteensä (N)	100 (1761)	100 (1614)	100 (1613)	100 (1361)
Kokemus omasta tulotasosta				
Riittää hyvin (N)	54,8 (958)	61,1 (985)	56,0 (887)	69,0 (938)
Riittävä (N)	36,1 (632)	31,6 (509)	33,1 (524)	25,5 (342)
Riittämätön (N)	9,0 (159)	7,3 (117)	10,9 (173)	5,8 (79)
Yhteensä (N)	100 (1749)	100 (1611)	100 (1584)	100 (1359)
Poliittinen suuntautuminen				
Vasen (N)	32,8 (551)	35,0 (551)	31,2 (482)	33,4 (439)
Keskellä (N)	27,2 (457)	23,7 (374)	23,7 (366)	22,3 (294)
Oikea (N)	40,0 (673)	41,3 (650)	45,1 (697)	44,3 (583)
Yhteensä (N)	100 (1762)	100 (1616)	100 (1613)	100 (1316)
Kuinka usein osallistuu uskonnollisiin tapahtumiin				
Vähintään kuukausittain (N)	9,4 (165)	9,2 (148)	10,3 (166)	10,3 (140)
Harvoin (N)	49,1 (865)	51,1 (826)	51,9 (837)	52,3 (713)
Ei koskaan (N)	41,5 (731)	36,7 (642)	37,8 (610)	37,5 (511)
Yhteensä (N)	100 (1761)	100 (1616)	100 (1613)	100 (1364)

4.2 Menetelmät

Aluksi analysoin aineistoa kuvailevasti käyden läpi niiden muuttujien tunnusluvut, joista muodostin summamuuttujan. Tämän jälkeen tutkin yksisuuntaisen varianssianalyysin avulla eroavatko Suomi ja Ruotsi maahanmuuttomielipiteissään, ja käyn läpi myös muodostamani summamuuttujan tunnusluvut. Muiden taustamuuttujien yhteyttä maahanmuuttomielipiteisiin tarkastelen tämän jälkeen yksisuuntaisen varianssianalyysin avulla.

Varianssianalyysillä voidaan analysoida yhden tai useamman selittävän muuttujan yhteyttä selitettävään muuttujaan. Varianssianalyysia käytettäessä selitettävän muuttujan tulee olla jatkuva tai jatkuvan kaltainen, ja selittävän/selittävien muuttujien luokiteltuja. Tilastollisesti merkitsevän yhteyden osoittamiseksi varianssianalyysin F-testin p-arvo tulee olla pienempi kuin 0,05. Eri tasojen väliset yhteydet ja mahdolliset tilastolliset merkitsevyydet saadaan esiin post hoc -testillä, jolla voidaan osoittaa esimerkiksi se, eroavatko eri koulutustason omaavat keskenään maahanmuuttomielipiteissään. (Tähtinen, Laakkonen & Broberg 2011, 101–102.) Raportoin tuloksissa vastausten keskiarvot sekä post hoc -testien p-arvot. Maa- ja sukupuoli- muuttujien kohdalla post hoc -testiä ei suoriteta, sillä muuttujissa on vähemmän kuin kolme luokkaa. Näiden muuttujien kohdalla raportoin siis keskiarvot ja varianssianalyysin tuloksissa ilmenneet tilastolliset merkitsevyydet.

Lopuksi monisuuntaisella varianssianalyysillä tarkastelen kaikkien selittävien muuttujien yhteyksiä yhdessä maahanmuuttomielipiteisiin. Näin pystyn tarkastelemaan sitä, onko edellä mainituilla tekijöillä yhteyttä maahanmuuttomielipiteisiin, kun kaikki taustamuuttujat otetaan huomioon. Monisuuntaisen varianssianalyysin tuloksista raportoin F-arvot, jotka kertovat ryhmien välisen eron voimakkuuden: mitä suurempi F-arvo on, sitä merkitsevempiä ryhmien väliset erot ovat. Lisäksi raportoin B-arvot, jotka kuvaavat selittävien muuttujien yhteyttä maahanmuuttomielipiteisiin. Niiden kautta voidaan tarkastella, miten kyseinen ryhmä eroaa keskiarvoltaan referenssikategoriasta. Raportoin myös selitysasteet, jotka kertovat, kuinka hyvin käytettävät muuttujat selittävät maahanmuuttomielipiteitä.

5 MAAHANMUUTTOMIELIPITEET SUOMESSA JA RUOTSISSA

Tässä luvussa käyn läpi tutkimustulokset. Aluksi tarkastelen kolmea muuttujaa, joista muodostin maahanmuuttomielipide-summamuuttujan. Muodostamani summamuuttujan kautta tutkin, kuinka myönteistä tai kielteistä suhtautuminen maahanmuuttoa kohtaan on Suomessa ja Ruotsissa. Lisäksi tarkastelen, eroavatko suomalaisten ja ruotsalaisten maahanmuuttomielipiteet toisistaan.

Taulukosta 4 nähdään niiden muuttujien keskiarvot ja mediaanit, joista olen muodostanut maahanmuuttomielipiteitä esittävän summamuuttujan. Kukin muuttuja saa arvoja 0–10, missä 0 tarkoittaa kielteisintä ja 10 myönteisintä suhtautumista kyselylomakkeessa esitettyihin väitteisiin.

Erot Suomen ja Ruotsin välillä maahanmuuton vaikutuksia talouteen tarkastelevassa kysymyksessä ovat pieniä. Vuonna 2004 ja 2008 suomalaisten vastausten keskiarvot maahanmuuton vaikutuksista talouteen liittyvässä kysymyksessä ovat hieman Ruotsin keskiarvoa suuremmat. Puolestaan vuosina 2012 ja 2016 tulos on päinvastainen. Mediaaneja tarkasteltaessa eroja Suomen ja Ruotsin välillä ei kuitenkaan synny kuin ainoastaan vuonna 2008. Suhtautuminen maahanmuuttoon tämän kysymyksen kohdalla on kummassakin maassa hyvin neutraalia tai maltillisen myönteistä vastausten keskiarvojen ja mediaanien painottuessa pääosin asteikon keskelle, tai keskeltä hieman myönteisempään suuntaan.

Maahanmuuton vaikutusta maan kulttuurielämään -kysymyksen kohdalla Suomen vastausten keskiarvot ovat kaikkina tarkasteluvuosina suuremmat kuin Ruotsin. Erot ovat kuitenkin melko pieniä lukuun ottamatta vuotta 2008. Vastausten mediaanien mukaan eroja ei synny maiden välille kuin ainoastaan vuonna 2008. Tämän kysymyksen kohdalla suhtautuminen kummassakin maassa on myönteisempää kuin talouteen liittyvässä kysymyksessä.

Kaiken kaikkiaan ruotsalaiset ovat vastausten keskiarvojen perusteella vuodesta 2008 eteenpäin suomalaisia enemmän sitä mieltä, että maahanmuutto tekee maasta paremman paikan asua. Ruotsin vastaajien keskiarvot sekä mediaanit ovat jokaisena tarkasteluvuonna suuremmat kuin suomalaisten. Tässä kysymyksessä suomalaisten suhtautuminen on erittäin neutraalia vastausten keskiarvojen ja mediaanien painottuessa

jokaisena vuonna asteikon keskelle. Ruotsissakin suhtautuminen on varovaisen myönteistä.

Taulukko 4. Summamuuttujan alkuperäisten muuttujien tunnusluvut, asteikko 0–10.

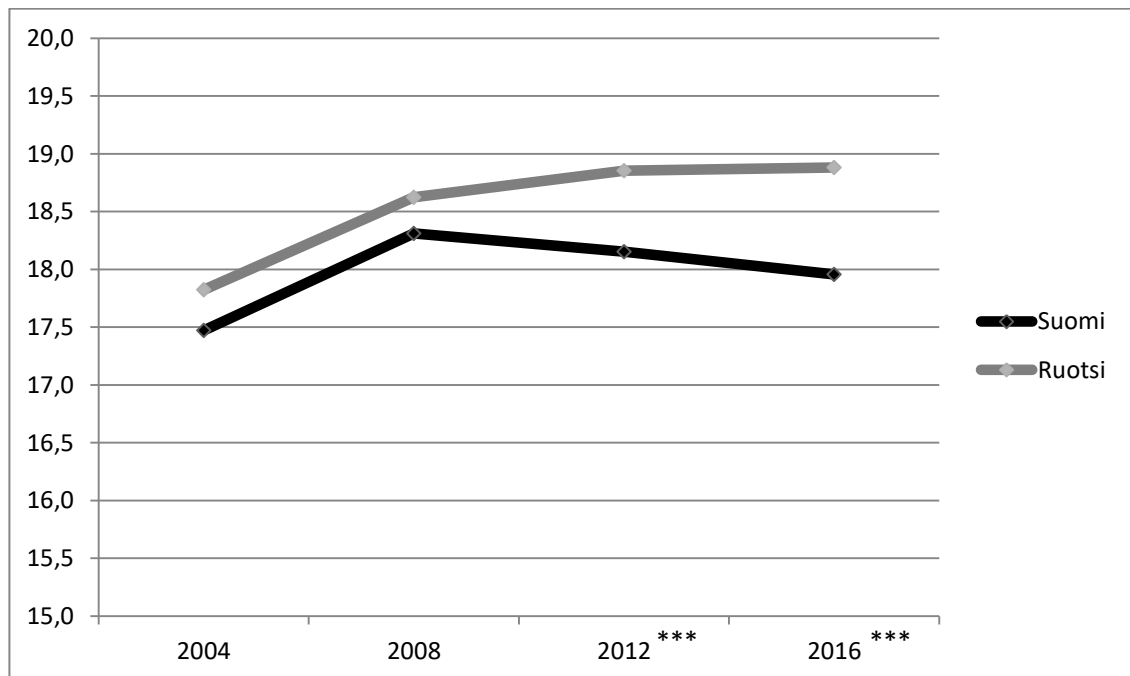
	Maahanmuutto on haitaksi tai eduksi maan taloudelle		Maahanmuutto rikastuttaa maan kulttuurielämää		Maahanmuutto tekee maasta paremman tai huonomman paikan asua	
	2004					
	Suomi	Ruotsi	Suomi	Ruotsi	Suomi	Ruotsi
Keskiarvo	5,07	4,94	7,02	6,95	5,97	5,89
Mediaani	5,00	5,00	7,00	7,00	5,00	6,00
N	1947	1682	1951	1719	1939	1721
	2008					
	Suomi	Ruotsi	Suomi	Ruotsi	Suomi	Ruotsi
Keskiarvo	5,49	5,43	7,27	6,13	5,51	6,13
Mediaani	6,00	5,00	8,00	6,00	5,00	6,00
N	2119	1559	2124	1585	2116	1585
	2012					
	Suomi	Ruotsi	Suomi	Ruotsi	Suomi	Ruotsi
Keskiarvo	5,44	5,57	7,13	6,94	5,58	6,33
Mediaani	5,00	5,00	7,00	7,00	5,00	6,00
N	2084	1570	2087	1591	2080	1592
	2016					
	Suomi	Ruotsi	Suomi	Ruotsi	Suomi	Ruotsi
Keskiarvo	5,44	5,69	6,96	6,94	5,55	6,20
Mediaani	6,00	6,00	7,00	7,00	5,00	6,00
N	1832	1324	1837	1345	1832	1343

Aikaisempien tutkimusten mukaan ruotsalaiset suhtautuvat maahanmuuttoa kohtaan muita pohjoismaalaisia myönteisemmin (Kallio ym. 2013, 53; Ervasti, Fridberg & Hjern 2008, 198). Taulukosta 4 kuitenkin nähdään, etteivät erot Suomen ja Ruotsin välillä näyttäyty suurina. Myönteisimmin sekä suomalaiset että ruotsalaiset näkevät maahanmuuton vaikutukset maan kulttuurielämään.

Suomessa on havaittu suhtautumisen maahanmuuttoa kohtaan muuttuneen kriittisempään suuntaan vuodesta 2008 lähtien, mutta 2010-luvun alkupuolella mielipiteiden tiukentuminen on pysähtynyt (Kallio ym. 2013, 53–54; Haavisto 2012). Ruotsissa on havaittu vaihtelua maahanmuuttoon suhtautumisessa, mutta suhtautuminen on kuitenkin ollut kaikkiaan myönteisen suuntaista (Sandberg & Demker 2013, 13). Kuten taulukosta 4 nähdään, vastausten keskiarvot ja mediaanit sijoittuvat melko keskelle asteikkoa kaikkien kysymysten kohdalla, joten suhtautuminen kummassakin

maassa maahanmuuttoa kohtaan näyttäyty melko neutraalina tai maltillisen myönteisenä, eikä vuosien välillä tapahdu suuria muutoksia.

Seuraavaksi tarkastelen, eroavatko suomalaiset ja ruotsalaiset maahanmuuttomielipiteissään keskenään. Kuviosta 3 nähdään Suomen ja Ruotsin aineistojen summamuuttujien keskiarvot 2000-luvulla. Suomessa vuodesta 2008 eteenpäin maahanmuuttomielipiteet ovat kääntyneet kielteisempään suuntaan, mutta suhtautuminen on kuitenkin myönteisempää vuonna 2016 kuin vuonna 2004. Ruotsissa puolestaan suhtautuminen on muuttunut myönteisemmäksi läpi 2000-luvun. Erot maahanmuuttomielipiteissä maiden välillä ovat tilastollisesti erittäin merkitseviä vuosina 2012 ja 2016.

Kuvio 3. Maahanmuuttomielipide-muuttujan keskiarvot (arvot 0–30), * $p < 0,001$.**

Ruotsalaisten myönteisempi suhtautuminen maahanmuuttoa kohtaan vuosina 2012 ja 2016 puoltaa kontaktiteoriaa, sillä Ruotsissa on Suomeen verrattuna moninkertaisesti maahanmuuttajataustaisia henkilöitä, ja Ruotsin historia maahanmuuttomaana yltää pidemmälle kuin Suomen (Martikainen, Saukkonen & Säävälä 2013, 38; Olofsson 2012; Svanberg & Tydén 1992, 194–195). Suomen kriittisempi suhtautuminen maahanmuuttoa kohtaan voisi selittyä siis sillä, että suomalaisilla ei ole ollut kontakteja maahanmuuttajataustaisiin henkilöihin yhtä paljon kuin ruotsalaisilla. Kontaktiteoriaa ei kuitenkaan puolla se, että Suomessa maahanmuuttomielipiteet ovat kääntyneet

kriittisempään suuntaan samalla, kun maahanmuutto on yleistynyt. Ruotsissakaan 2010-luvulla mielipiteet eivät ole muuttuneet myönteisemmiksi yhtä voimakkaasti kuin esimerkiksi vuosien 2004 ja 2008 välillä (kuvio 3).

Kontaktiteorian lisäksi muutosta maahanmuuttomielipiteissä voidaan selittää myös konfliktiteorian näkökulmasta. Kuten kuviosta 3 nähdään, suomalaisten suhtautuminen maahanmuuttoon kääntyy negatiivisempaan suuntaan vuodesta 2008 eteenpäin. Vuodesta 2008 alkaen Euroopan ja euroalueen talouskriisillä on ollut vaikutuksensa Suomeen ja Ruotsiin. Näin ollen taloudellisesti vaikeina aikoina maahanmuuttajat on voitu nähdä kilpailijoina samoista hupenevista resursseista, jolloin suhtautuminen heihin on muuttunut kielteisemmäksi. Samansuuntaista muutosta on havaittu aikaisemmissa tutkimuksissa 1990-luvun laman osalta, sekä myös 2000-luvun tutkimuksissa (Borevi 2012, 60; Lange 1995, 5–7; 10; Ervasti 2002, 182; Jaakkola 1999, 15; Kallio ym. 2013, 53–54; Haavisto 2012). Ruotsi on kuitenkin selvinnyt Suomea vähemmällä viimeisimmässä finanssi- ja talouskriisissä (Julkunen 2017, 186; 260). Tämä puolestaan voi selittää sitä, ettei suhtautuminen maahanmuuttajia kohtaan ole kääntynyt kielteisempään suuntaan Ruotsissa, vaan vuosina 2012 ja 2016 suhtautuminen on pysynyt melkein pä samana (kuvio 3).

Myös vuoden 2015 suuren turvapaikanhakijamäärän voidaan nähdä vaikuttaneen suomalaisten ja ruotsalaisten maahanmuuttomielipiteiden muutoksiin. Maiden tavanomaisesta vuotuisesta turvapaikanhakijoiden määrästä paljon poikkeava vuoden 2015 hakijamäärä saattoi herättää huolta siitä, miten oman maan resurssit riittävät vastaamaan suuren turvapaikanhakijamäärän tarpeisiin. Tälle antoi oman vahvistuksensa myös maahanmuuttopolitiikan kiristyksen sekä Ruotsissa että Suomessa (Migrationsverket 2016; Maahanmuuttovirasto 2018b). Kiritykset maahanmuuttopolitiikassa saattoivat luoda kansalaisille kuvaa siitä, että mailla on vaikeuksia selvittää turvapaikanhakijamäärästä nykyisen politiikkansa turvin (Esses, Hamilton & Gaucher 2017, 104).

Taulukkoon 5 olen koonnut maahanmuuttomielipiteiden muuttujan tunnusluvut. Molempien maiden osalta keskiarvot ovat suuremmat kuin 15, joten molemmissa maissa suhtautuminen maahanmuuttoa kohtaan on myönteisen suuntaista. Keskihajontaa tarkasteltaessa mielenkiintoista on se, että Ruotsissa hajontaa on enemmän kuin Suomessa kaikkina tarkasteluvuosina, eli ruotsalaisten vastaukset

eroavat keskiarvosta keskimäärin enemmän kuin suomalaisten. Tämä tarkoittaa, että suomalaiset ovat maahanmuuttomielipiteissään yhdenmukaisempia kuin ruotsalaiset.

Taulukko 5. Maahanmuuttomielipide-muuttujan tunnusluvut.

	2004		2008		2012		2016	
	Suomi	Ruotsi	Suomi	Ruotsi	Suomi	Ruotsi	Suomi	Ruotsi
Keskiarvo	17,47	17,82	18,31	18,62	18,15***	18,85***	17,96***	18,88***
Mediaani	18,00	18,00	19,00	19,00	18,00	19,00	18,0	19,0
Keskihajonta	5,26	5,90	4,93	5,63	4,97	5,8	5,6	5,9
Minimi - maksimi	0–30	0–30	0–30	0–30	0–30	0–30	0–30	0–30
N	1918	1641	2103	1522	2059	1542	1818	1302

***p<0,001

5.1. Taustamuuttujien yhteys maahanmuuttomielipiteisiin

Seuraavaksi käyn läpi maahanmuuttomielipiteitä Suomessa ja Ruotsissa taustamuuttujien näkökulmasta. Yksisuuntaisella varianssianalyysillä tarkastelen, ovatko sukupuoli, ikä, koulutus, kokemus omasta tulotasosta, asuinpaikka, poliittinen ideologia ja uskonnollisuus yhteydessä maahanmuuttomielipiteisiin. Kaikkien taustamuuttujien vastausten keskiarvot sekä varianssianalyysien tulokset vuosilta 2004, 2008 ja 2012 olen koonnut liitteisiin (liitetaulukot 1–15).

Sukupuoli

Aikaisempien tutkimusten mukaan naisten suhtautuminen maahanmuuttajia kohtaan on myönteisempää kuin miesten (Jaakola 1995; 1999; 2005; Haavisto 2012; Ervasti 2004; Westin 1984; Lange 1995; Lange & Westin 1997; Demker 2013; Demker 2011, 44). Myös tässä tutkimuksessa miesten ja naisten erot mielipiteissä ovat samansuuntaisia kuin aiemmassakin tutkimuksessa sekä Suomessa että Ruotsissa. Läpi 2000-luvun naiset ovat suhtautuneet miehiä myönteisemmin maahanmuuttoa kohtaan. Erot naisten ja miesten välillä ovat tilastollisesti merkitseviä molemmissa maissa kaikkina vuosina, lukuun ottamatta vuoden 2004 tuloksia Ruotsin osalta. Vuonna 2016 edelleen miehet suhtautuivat naisia varauksellisemmin maahanmuuttoa kohtaan molemmissa maissa (taulukko 6).

Taulukko 6. Suomalaisen ja ruotsalaisten suhtautuminen maahanmuuttoa kohtaan sukupuolittain vuonna 2016. Keskiarvot, asteikko 0–30).

Sukupuoli	Suomi	Ruotsi
miehet	17,3**	18,3**
naiset	18,6**	19,5**
N	1818	1302

*p<0,05, **p<0,01, ***p<0,001

Sukupuolten välisiä maahanmuuttomielipide-eroja voi osaltaan selittää naisten ja miesten eroavat arvomaailmat. On havaittu, että naiset arvostavat sosiaalista tasa-arvoa, solidaarisuutta ja oikeudenmukaisuutta, ja miesten arvomaailmassa puolestaan korostuvat taloudelliset ja aineelliseen hyvinvointiin liittyvät asiat (Arts & Gelissen 2001, 295–297; Haikonen ja Kiljunen 2003, 326). Näin ollen tasa-arvon ja solidaarisuuden näkökulmasta naisten suhtautuminen maahanmuuttajiin muodostuu myönteisemmäksi kuin miesten, heidän arvomaailmansa pohjautuessa eri arvoille. Vaikka miehet eivät suhtautuisikaan maahanmuuttoon erityisen kielteisesti, voivat he silti priorisoida taloudelliset asiat ensisijaisiksi tasa-arvoon ja solidaarisuuteen nähden. Miesten on havaittu myös korostavan naisia enemmän maahanmuuton kielteisiä vaikutuksia, kun taas naiset näkevät useammin maahanmuuton myönteiset seuraukset (Jaakkola 2005, 103).

Ikä

Iällä on aikaisempien tutkimusten mukaan ollut yhteys maahanmuuttomielipiteiden muodostumiseen. Aikaisemmissa tutkimuksissa on havaittu vanhempien ihmisten suhtautuvan maahanmuuttoon nuorempia kriittisemmin. (Jaakkola 2005, 21; Lange & Westin 1997, 80; Sandberg & Demker 2013, 16.) Myös tässä tutkimuksessa vuonna 2004 vanhin ikäluokka suhtautui maahanmuuttoon muita ikäluokkia kielteisemmin molemmissa maissa, ja Suomessa edelleen myös vuonna 2008. Vanhempien ihmisten kriittisempää suhtautumista maahanmuuttoon voi selittää konfliktiteorian näkökulmasta huoli maahanmuuton kielteisistä sosiaalisista ja terveydellisistä seurauksista sekä negatiivisista vaikutuksista talouteen (Jaakkola 2005, 102). Kontaktiteorian näkökulmasta puolestaan vanhempien kriittisyyteen voi vaikuttaa se, että heillä on yleensä nuorempia vähemmän kontakteja maahanmuuttajiin (Jaakkola 1999, 42–43).

Taulukko 7. Suhtautuminen maahanmuuttoon Suomessa ja Ruotsissa ikäluokittain vuonna 2016. Vastausten keskiarvot, (N) ja varianssianalyysin tulosten p-arvot.

Ikä		Suomi (1818)	Ruotsi (1302)
keskiarvot			
alle 30-vuotiaat		17,4	19,4
30–40-vuotiaat		18,4	19,4
41–54-vuotiaat		17,9	19,0
55–64-vuotiaat		18,5	18,8
yli 64-vuotiaat		17,7	18,4
p-arvot			
alle 30-vuotiaat	30–40-vuotiaat	0,215	1,000
	41–54-vuotiaat	0,744	0,958
	55–64-vuotiaat	0,125	0,854
	yli 64-vuotiaat	0,957	0,293
30–40-vuotiaat	alle 30-vuotiaat	0,215	1,000
	41–54-vuotiaat	0,836	0,940
	55–64-vuotiaat	1,000	0,825
	yli 64-vuotiaat	0,473	0,278
41–54-vuotiaat	alle 30-vuotiaat	0,744	0,958
	30–40-vuotiaat	0,836	0,940
	55–64-vuotiaat	0,709	0,955
	yli 64-vuotiaat	0,975	0,661
55–64-vuotiaat	alle 30-vuotiaat	0,125	0,854
	30–40-vuotiaat	1,000	0,852
	41–54-vuotiaat	0,709	0,995
	yli 64-vuotiaat	0,315	0,924
yli 64-vuotiaat	alle 30-vuotiaat	0,957	0,293
	30–40-vuotiaat	0,473	0,278
	41–54-vuotiaat	0,974	0,661
	55–64-vuotiaat	0,315	0,924

Kaiken kaikkiaan maahanmuuttomielipiteet ikäryhmien välillä ovat tasaantuneet läpi 2000-luvun, eikä vuonna 2016 minkään ikäryhmien välillä ollut tilastollisesti merkitsevää eroa Suomessa tai Ruotsissa. Myös aikaisemmassa 2010-luvun tutkimuksessa on havaittu, että iän merkitys maahanmuuttomielipiteitä selittävänä tekijänä on lieventynyt, eikä suhtautuminen jakaudu ”myönteisiin nuoriin – kriittisiin vanhoihin” enää niin yksiselitteisesti kuin aiemmin (Sandberg & Demker 2013, 15; Haavisto 2012; Jaakkola 2009, 27; 35).

Iän lieventymistä maahanmuuttomielipiteitä selittävänä tekijänä voi selittää se, että maahanmuuton lisääntyessä myös kontaktit maahanmuuttajiin ovat mahdollisesti

lisääntyneet ikäryhmistä riippumatta. Kontaktiteorian näkökulmasta tämä vähentää ryhmien välisiä ennakkoluuloja (Jaakkola 2009; 28–29). Maahanmuuton yleistyessä yhä useammin lapset ja nuoret luovat kontakteja päiväkodista ja peruskoulusta lähtien maahanmuuttajataustaisiin ikätovereihinsa. Lisäksi 2010-luvun keski-ikäiset ja ikääntyneet ovat eläneet pidempään globaalissa maailmassa, jossa maahanmuutto on yleistynyt ja mahdollisuudet matkustella kasvaneet, toisin kuin esimerkiksi 1990-luvun keski-ikäiset ja ikääntyneet. Maahanmuutto ei siis näyttäydä enää niin vieraana tai pelottavana ilmiönä, vaan on yleistyessään tullut osaksi arkea ja yhteiskuntaa, eikä niinkään tavallisesta poikkeavaa.

Koulutus

Myös koulutus on aikaisemmassa tutkimuksessa noussut esiin maahanmuuttomielipiteitä selittävänä tekijänä. Korkeamman koulutuksen on osoitettu olevan yhteydessä myönteisempään suhtautumiseen maahanmuuttajia kohtaan, ja matalammin kouluttautuneiden suhtautuminen on ollut kriittisintä. (Westin 1984, 63; Jaakkola 2009, 26; Jaakkola 2005, 51; Sandberg & Demker 2013, 16; Demker 2012, 32; 2011, 44; 2009, 63; 2006, 95; Haavisto 2012.) Konfliktiteorian näkökulmasta matalammin kouluttautuneiden kielteisempää suhtautumista voi selittää se, että usein he sijoittuvat alemmpipalkkaisiin töihin verrattuna korkeammin kouluttautuneisiin. Tällöin matalammin kouluttautuneet myös herkemmin kokevat maahanmuuttajat kilpailijoiksi samoista resursseista kanssaan. (Jaakkola 1999, 15.) Kontaktiteoriaa puolestaan puoltaa se, että korkeammin kouluttautuneilla on maahanmuuttajataustaisiin ihmisiin enemmän kontakteja, ja he tuntevat useammin Suomessa asuvia ulkomaalaisia kuin matalammin kouluttautuneet (Jaakkola 1999, 43; Jaakkola 1999, 43; Jaakkola 2005, 31).

Myös tässä tutkimuksessa koulutuksen yhteys maahanmuuttomielipiteitä selittävänä tekijänä on erittäin merkitsevä. Suhtautuminen maahanmuuttoon on myönteisintä korkeimmin koulutettujen keskuudessa, ja negatiivisimmin maahanmuuttoon suhtautuvat matalammin kouluttautuneet (taulukko 8). Sekä Suomessa että Ruotsissa erot koulutusluokkien välillä ovat tilastollisesti merkitseviä kaikkina tarkasteluvuosina, paitsi Suomessa vuonna 2016. Tällöin ainoastaan korkeimmin koulutetut erosivat kahdesta alemmasta luokasta tilastollisesti merkitsevästi.

Taulukko 8. Suhtautuminen maahanmuuttoon Suomessa ja Ruotsissa koulutustason mukaan vuonna 2016. Vastausten keskiarvot, (N) ja varianssianalyysin tulosten p-arvot.

Koulutustaso		Suomi (1814)	Ruotsi (1300)
keskiarvot			
matala		16,5	16,5
keskiaste		16,9	17,7
korkea		19,3	20,7
p-arvot			
matala	keskitaso	0,654	0,033*
	korkea	0,000***	0,000***
keskitaso	matala	0,654	0,033*
	korkea	0,000***	0,000***
korkea	matala	0,000***	0,000***
	keskitaso	0,000***	0,000***

*p<0,05, **p<0,01, ***p<0,001

Korkeammin kouluttautuneiden myönteistä suhtautumista voi selittää myös koulutuksen kautta saatu tieto eri kulttuureista ja elämäntyyleistä, mikä mahdollisesti vähentää kielteisten mielikuvien syntymistä maahanmuuttoonkin liittyen. Lisäksi laajempi tietopohja auttaa ymmärtämään asioiden ja tapahtumien syitä ja seurauksia monipuolisemmin, eikä esimerkiksi maahanmuuttajia nähdä pelkästään vallitsevien stereotyyppien läpi. Koulujen voidaan nähdä toimivan myös arvokasvattajina ja opettavan suvaitsevaisuutta, sekä toisten ihmisten kunnioittamista. (Jenssen & Engesbak 1994, 33–50; ks. myös Jaakkola 2005, 121–122.)

Tulotaso

Tulojen yhteyttä maahanmuuttomielipiteisiin on selitetty konfliktiteorian näkökulmasta niin, että pienituloiset ja riittämättömäksi tulotasonsa kokevat näkevät maahanmuuttajat sosioekonomisena uhkana ja kilpailijoina samoista resursseista. Tämän vuoksi maahanmuuttajiin suhtautuminenkin muodostuu varauksellisemmaksi. (Jaakkola 2005, 61–62.) Kontaktiteorian näkökulmasta maahanmuuttomielipiteiden jakautumista voi selittää se, että oletetusti korkean tulotason omaavilla (johtajat/ylemmät toimihenkilöt) on enemmän kontakteja ulkomaalaistaustaisiin henkilöihin kuin alemman tulotason omaavilla (maanviljelijät ja eläkeläiset). Myös enemmän matkustavilla on havaittu olevan useammin kontakteja ulkomaalaisiin kuin vähemmän matkustavilla, minkä voidaan nähdä puoltavan hyvätuloisten myönteisempää suhtautumista. Hyvätuloisilla on

tulotasonsa vuoksi ylipäättään enemmän mahdollisuuksia matkustaa ulkomaille kuin pienituloisilla, mikä luo pohjaa mahdollisuuksille solmia kontakteja ulkomaalaisten kanssa. (Jaakkola 2009, 28.)

Taulukko 9. Suhtautuminen maahanmuuttoon Suomessa ja Ruotsissa tulotason mukaan vuonna 2016. Vastausten keskiarvot, (N) ja varianssianalyysin tulosten p-arvot.

Kokemus tulojen riittävydestä		Suomi (1812)	Ruotsi (1297)
keskiarvot			
riittää hyvin		19,27	19,37
riittävä		17,70	18,13
riittämätön		16,03	16,39
p-arvot			
riittää hyvin	riittävä	0,000***	0,003**
	riittämätön	0,000***	0,000***
riittävä	riittää hyvin	0,000***	0,003**
	riittämätön	0,003**	0,063
riittämätön	riittää hyvin	0,000***	0,000***
	riittävä	0,003**	0,063

*p<0,05, **p<0,01, ***p<0,001

Tässä tutkimuksessa riittämättömäksi tulotasonsa kokevat suhtautuvat maahanmuuttoon kielteisimmin, ja huomattavasti myönteisempää suhtautuminen on heidän kohdallaan, jotka kokevat tulojensa riittävän hyvin (taulukko 9). Tuloksissa on kuitenkin vaihtelua tarkasteluvuosien välillä. Ainoastaan Ruotsissa vuosina 2008 ja 2012 tilastollisesti merkitseviä eroja tuloluokkien välille ei syntynyt. (liitetaulukot 8 ja 9). Tulotason on havaittu olevan yhteydessä maahanmuuttomielipiteisiin myös aikaisemmassa tutkimuksessa. Hyvin riittävän tulotason omaavien on osoitettu olevan myönteisempiä maahanmuuttajia kohtaan kuin heidän, jotka kokevat tulotasonsa riittämättömäksi. (Hainmueller & Hiscox 2007, 416; Hernes and Knudsen 1992, 132; Beccetti, Rossetti & Castriota 2010, 87; Ervasti 2004, 38; Ervasti ym. 2008, 194; Sjöblom-Immala 2013, 45.)

Asuinalue

Asuinalueellakin on aikaisemmassa tutkimuksessa osoitettu olevan yhteys maahanmuuttomielipiteiden muodostumiseen. Ihmiset suhtautuvat myönteisemmin maahanmuuttoa kohtaan suurissa kaupungeissa ja kielteisimmin puolestaan pienissä

kunnissa, maaseudulla ja haja-asutusalueilla. (Westin 1984, 237; Jaakkola 1993, 14; Jaakkola 1995, 29; Jaakkola 2005, 26; Haavisto 2012; Demker 2013, 16; Demker 2011, 44.) Kontaktiteorian näkökulmasta suhtautuminen maahanmuuttoon muotoutuu myönteisemmäksi suurissa kaupungeissa, sillä suurissa kaupungeissa asuvilla ihmisillä on mahdollisuuksia solmia kontakteja maahanmuuttajiin helpommin maahanmuuton keskittyessä pääosin isompiin kaupunkeihin. (Westin 1984, 237; Jaakkola 1995, 29–30; Jaakkola 2009, 28–29).

Taulukko 10. Suhtautuminen maahanmuuttoon Suomessa ja Ruotsissa asuinalueen mukaan vuonna 2016. Vastausten keskiarvot, (N), ja varianssianalyysin tulosten p-arvot.

Asuinalue		Suomi (1816)	Ruotsi (1298)
keskiarvot			
suuri kaupunki		19,4	19,7
keskikokoinen kaupunki/kunta		17,7	19,2
pieni kunta tai maaseutu		16,9	17,3
p-arvot			
suuri kaupunki	keskikokoinen kaupunki/kunta	0,000***	0,130
	pieni kunta tai maaseutu	0,000***	0,000***
keskikokoinen kaupunki/kunta	suuri kaupunki	0,000***	0,130
	pieni kunta tai maaseutu	0,06	0,000***
pieni kunta tai maaseutu	suuri kaupunki	0,000***	0,000***
	keskikokoinen kaupunki/kunta	0,06	0,000***

*p<0,05, **p<0,01, ***p<0,001

Tämänkin tutkimuksen tulokset osoittavat, että asuinalueella on yhteys maahanmuuttomielipiteisiin edelleen 2000-luvulla. Kuten taulukosta 10 nähdään, Suomessa vuonna 2016 suhtautuminen on myönteisintä suurissa kaupungeissa asuvilla luokan erotessa tilastollisesti merkitsevästi kahdesta muusta luokasta. Ruotsissa puolestaan pienissä kunnissa tai maaseudulla asuvat ovat kaikista kriittisimpiä.

Mielenkiintoista vuoden 2016 tuloksissa on keskikokoisissa kaupungeissa/kunnissa asuvien mielipiteiden erot Suomen ja Ruotsin välillä. Ruotsissa kyseiseen luokkaan kuuluvat ovat myönteisempien joukossa ja Suomessa puolestaan päinvastoin. Tätä saattaa selittää erot maiden kaupunkirakenteissa. Maahanmuutto keskittyy suurimpiin

kaupunkeihin, joita Suomessa on vähän verrattuna Ruotsiin, ja väkiluvultaankin Suomen suuret kaupungit ovat pienempiä kuin Ruotsin suurkaupungit. Ruotsissa maahanmuuttajat saattavat siis asettautua laajemmin kaupunkien välillä, sillä kaupungeja ylipäättään on enemmän Ruotsissa kuin Suomessa.²¹ Tällöin kontakteja maahanmuuttajiin luovat Suomessa helpommin suurissa kaupungeissa asuvat, ja Ruotsissa myös keskikokoisissa kaupungeissa/kunnissa asuvat maahanmuuttajien asettautuessa asumaan myös tämän kokosiin kaupunkeihin.

Poliittinen suuntautuminen

Aikaisemman tutkimuksen mukaan poliittisella identifioitumisella on myös yhteys maahanmuuttomielipiteiden muodostumiseen. On osoitettu, että poliittisella ideologia-akselilla vasemmalle sijoittuvat suhtautuvat maahanmuuttoon myönteisemmin kuin keskelle ja oikealle sijoittuvat (Söderling 1997, 20; Sandberg & Demker 2013, 17; Ervasti 2004, 38; Ervasti ym. 2008, 195; Kallio, Kangas & Niemelä 2013, 55). Tämän tutkimuksen tulokset ovat samansuuntaisia aikaisemman tutkimuksen kanssa. Sekä Suomessa että Ruotsissa keskelle sijoittuneet ovat suhtautuneet kielteisimmin maahanmuuttoon kaikkina tarkasteluajankohtina.

Taulukko 11. Suhtautuminen maahanmuuttoon Suomessa ja Ruotsissa poliittisen ideologian mukaan vuonna 2016. Vastausten keskiarvot, (N), ja varianssianalyysin tulokset, p-arvot.

Poliittinen ideologia vasen–oikea-akselilla		Suomi (1776)	Ruotsi (1262)
keskiarvot			
	vasen	18,59	20,49
	keskellä	16,81	17,69
	oikea	18,38	18,40
p-arvot			
vasen	keskellä	0,000***	0,000***
	oikea	0,794	0,000***
keskellä	vasen	0,000***	0,000***
	oikea	0,000***	0,219
oikea	vasen	0,794	0,000***
	keskellä	0,000***	0,219

*p<0,05, **p<0,01, ***p<0,001

²¹ Ruotsin suurimmassa kaupungissa Tukholmassa oli vuonna 2017 noin 1,5 miljoonaa asukasta ja Suomen suurimmassa kaupungissa Helsingissä oli noin 630 000 asukasta. Vuonna 2017 Ruotsissa oli noin 150 kaupunkia, joiden asukasmäärä oli vähintään 10 000. Suomessa puolestaan vuoden 2016 lopussa yli 10 000:n asukkaan kaupungeja tai kuntia oli yhteensä 98. (Kuntaliitto 2017; World population review 2018.)

Aikaisemmasta tutkimuksesta poiketen tämän tutkimuksen tulosten mukaan myönteisintä suhtautuminen ei kuitenkaan ole yksiselitteisesti vasemmalle identifioituneiden keskuudessa Suomea tarkasteltaessa. Suomessa sekä oikealle että vasemmalle identifioituneiden välillä ei ole tilastollisesti merkitseviä eroja maahanmuuttoon suhtautumisessa minään tarkasteluvuonna. Ruotsissa sen sijaan myönteisintä suhtautuminen on vasemmalle sijoittuvien kohdalla kaikkina tarkasteluvuosina.

Suomessa sekä vasemmalle että oikealle sijoittuvat ovat molemmat erkaantuneet keskelle sijoittuvista, keskelle sijoittuvien ollessa maahanmuuttomielipiteissään kriittisimpiä (taulukko 11). Suomen tuloksiin ei siis tämän tutkimuksen mukaan ole vaikuttanut perussuomalaisten suosion nousu, ja esimerkiksi osan sen kannattajista mahdollinen identifioituminen vasemmalle (muissa kuin maahanmuuttoa koskevissa asioissa) (Kallio ym. 2013, 59; 62). Ruotsissa sen sijaan vasemmalle identifioituvat eroavat merkittävämmän oikealle ja keskelle identifioituneista, niiden lähentyessä maahanmuuttomielipiteissään toisiaan vuonna 2016 (taulukko 11.) Muutosta voi osaltaan selittää Ruotsidemokraattien suosion kasvu ja se, että puolue kannattajineen identifioituu poliittisella akselilla selkeästi oikealle (esim. Loxbo & Bolin 2016).

Tulosten tulkinnoissa on hyvä muistaa käytetyn muuttujan ongelmallisuus: asteikollisessa muuttujassa vastausvaihtoehdot painottuvat asteikon keskelle, jonka myötä muuttujan uudelleenluokittelusta tuli tehdä melko karkea. Tuloksia voidaan pitää tämän vuoksi enintään suuntaa antavina.

Uskonnollisuus

Aikaisemmissa tutkimuksissa on havaittu, että uskonnollisemmat henkilöt suhtautuvat maahanmuuttajiin myönteisemmin kuin he, joille uskonnolla ei ole suurta merkitystä elämässä (Söderling 1997, 20–21; Jaakkola 2005, 28; 58; Ervasti 2004, 43; Ervasti ym. 2008, 195; 199–201; Sandberg & Demker 2013, 16; Bohman & Hjerm 2014). On kuitenkin myös saatu tutkimustuloksia, joiden mukaan uskovaisilla ihmisillä olisi enemmän ennakkoluuloja kuin ei-uskovaisilla (Allport & Ross 1967; Altemeyer 2003).

Kaikista seitsemästä taustamuuttujasta ainoana, uskonnollisuudella ei havaittu tässä tutkimuksessa olevan yhteyttä maahanmuuttomielipiteisiin kummassakaan maassa minään tutkimusajankohtana (taulukko 12). Tulokset puoltavat sinänsä aikaisempaa

tutkimusta, sillä niiden perusteella ei ole havaittu yksiselitteistä trendiä maahanmuuttomielipiteiden jakautumisessa uskonnollisuuden näkökulmasta.

Taulukko 12. Suhtautuminen maahanmuuttoon Suomessa ja Ruotsissa uskonnollisuuden mukaan vuonna 2016. Vastausten keskiarvot, (N), ja varianssianalyysin tulokset, p-arvot.

Kuinka usein osallistuu uskonnollisiin tapahtumiin		Suomi (1817)	Ruotsi (1301)
keskiarvot			
vähintään kuukausittain		18,11	19,86
harvoin		18,01	18,69
ei koskaan		17,78	18,90
p-arvot			
vähintään kuukausittain	harvoin	0,992	0,115
	ei koskaan	0,841	0,282
harvoin	vähintään kuukausittain	0,992	0,155
	ei koskaan	0,848	0,922
ei koskaan	vähintään kuukausittain	0,841	0,282
	harvoin	0,848	0,922

5.2 Maahanmuuttomielipiteitä selittävät tekijät

Seuraavaksi tarkastelen kaikkien taustamuuttujien yhteyttä maahanmuuttomielipiteisiin yhdessä. Taulukkoon 13 olen koonnut monisuuntaisen varianssianalyysin tulokset, joiden kautta voidaan tarkastella kaikkien seitsemän taustamuuttujan yhteyksiä suomalaisten ja ruotsalaisten maahanmuuttomielipiteisiin. Taulukosta on nähtävissä analyysin F- ja B-arvot sekä selityssasteet (R^2). F-arvot kertovat eri luokkien välisten vaihtelujen voimakkuuden ja B-arvoista nähdään, miten erot jakautuvat luokkien välillä. Selityssaste kertoo, kuinka paljon käytettävät muuttujat selittävät maahanmuuttomielipiteiden varianssista.

Kuten taulukosta 13 nähdään, maahanmuuttomielipiteitä selittävät monet tekijät. Monisuuntaisen varianssianalyysin tulokset vahvistavat monilta osin kuvailevien analyysien tuloksia, ja pääosin yhteydet taustamuuttujien ja maahanmuuttomielipiteiden välillä säilyvät, vaikka kaikki muuttujat on huomioitu yhdessä. Selityssasteessa ei tarkasteluvuosien välillä tapahdu suurta muutosta. Vuonna 2016 käytettävät muuttujat selittävät noin 11 prosenttia maahanmuuttomielipiteiden varianssista.

Taulukko 13. Taustamuuttujien yhteys maahanmuuttomielipiteisiin. Monisuuntainen varianssianalyysi, B-arvot (F-arvot lihavoitu).

	2004	2008	2012	2016
Maa	0,282	0,005	1,607	4,483*
Suomi	-0,106	0,014	-0,247	-0,493*
Ruotsi	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.
Sukupuoli	1,017	16,873***	10,540**	30,799***
mies	-0,186	-0,695***	-0,569**	-1,130***
nainen	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.
Ikä	3,873**	6,496***	4,147**	0,534
alle 30-vuotias	1,132***	0,959***	0,083	-0,122
30–40-vuotias	0,722*	1,274***	-0,050	-0,194
41–54-vuotias	0,969**	1,243***	0,856**	-0,220
55–64-vuotias	0,785*	0,952**	0,547*	0,198
yli 64-vuotias	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.
Koulutus	57,690***	90,641***	47,972***	35,240***
matala	-2,854***	-3,305***	-2,024***	-1,980***
keskitaso	-1,453***	-1,864***	-2,125***	-2,715***
korkea	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.
Asuinalue	18,408***	12,905***	13,921***	28,041***
suuri kaupunki	1,392***	1,020***	0,949***	1,877***
keskikokoinen kaupunki/kunta	0,783***	0,219	-0,56	0,922***
pieni kunta tai maaseutu	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.
Kokemus omasta tulotasosta	7,442**	12,085***	47,920***	27,767***
riittää hyvin	1,064**	1,504***	2,818***	2,727***
riittävä	0,401	1,022***	1,522***	1,603***
riittämätön	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.
Poliittinen suuntautuminen	15,903***	16,044***	28,277***	27,018***
vasen	1,034***	0,810***	0,958***	1,275***
keskellä	-0,284	-0,450*	-0,831***	-0,736**
oikea	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.
Osallistuminen uskonnollisiin tapahtumiin	4,723**	3,979*	2,704	2,380
vähintään kuukausittain	1,031**	0,767*	0,736*	0,760*
harvoin	0,317	0,426*	0,224	0,083
ei koskaan	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.
R²	9,2 %	12,4 %	10,2 %	10,9 %

*p<0,05, **p<0,01, ***p<0,001

Kontaktiteorian näkökulmasta Suomen ja Ruotsin eroavuudet maahanmuuttohistorialtaan sekä nykypäivänkin maahanmuuttomääriltään antavat olettaa, että Ruotsissa suhtautuminen olisi myönteisempää kuin Suomessa. Taulukosta 13 kuitenkin nähdään, että *maalla* on tilastollisesti merkitsevä yhteys maahanmuuttomielipiteisiin ainoastaan vuonna 2016, kun muut taustatekijät on otettu huomioon. Eli vain vuonna 2016 suomalaisten suhtautuminen maahanmuuttoon on kriittisempää kuin ruotsalaisten. Tässä tutkimuksessa maa itsessään ei siis näyttäydä kovinkaan vahvana maahanmuuttomielipiteitä selittävänä tekijänä.

Vaikka maahanmuuttomaina Suomi ja Ruotsi eroavatkin suuresti toisistaan, edustavat molemmat maat kuitenkin sosiaalidemokraattisen regiimin mallia ja mailla on yhtenevä tapa järjestää sosiaaliturva (Esping-Andersen 1999, 78–81; Hiilamo, Kangas & Niemelä 2014, 202–204). Tämä voi osaltaan selittää sitä, että maahanmuuttomielipiteiden ja maan välillä ei ole niin voimakasta yhteyttä, mitä kontaktiteorian valossa voisi olettaa.

Miksi maiden välillä kuitenkin ilmenee tilastollisesti merkitsevä yhteys vuonna 2016? Tätä edeltävänä vuonna Eurooppaan saapuneet miljoona turvapaikanhakijaa kymmenkertaisti Suomen ja kaksinkertaisti Ruotsin vuotuisen turvapaikanhakijamäärän vuoteen 2014 verrattuna (UNCHR 2015; Maahanmuuttovirasto 2017a; Migrationsverket 2017a). Saattaa olla, että suomalaiset reagoivat negatiivisemmin turvapaikanhakijamäärän suureen kasvuun, sillä maa on historiansakin näkökulmasta Ruotsia paljon tottumattomampi vastaanottamaan suuria turvapaikanhakijamääriä. Tästä näkökulmasta myös kontaktiteoria saa puolta: Ruotsi selvisi turvapaikanhakija-aallosta kivuttomammin kuin Suomi, koska on maahanmuuttohistoriansa ja turvapaikanhakijatilastoidensa valossa tottuneempi maahanmuuttoon. Konfliktiteorian näkökulmasta suomalaisille suuri turvapaikanhakijamäärä saattoi näyttäytyä suurempana uhkana ja herättää huolta maan resurssien riittämisestä muutenkin taloudellisesti vaikeina aikoina.

Sukupuolen tilastollinen merkitsevyys maahanmuuttomielipiteitä selittävänä tekijänä pysyy vuodesta 2008 eteenpäin muista muuttujista huolimatta (taulukko 13). Miesten kriittisempää suhtautumista voi selittää miesten arvomaailma, jossa on osoitettu korostuvan taloudelliset ja aineelliseen hyvinvointiin liittyvät asiat. Naisten arvomaailmassa on havaittu puolestaan korostuvan sosiaalinen tasa-arvo, solidaarisuus ja oikeudenmukaisuus. (Arts & Gelissen 2001, 295–297; Haikonen ja Kiljunen 2003, 326.)

Kaikkien taustamuuttujien ollessa tarkastelussa mukana, *iällä* on yhteys maahanmuuttomielipiteisiin vuosina 2004 ja 2008 kaikkien ikäluokkien kohdalla. Tämä yhteys kuitenkin lieventyy vuoteen 2008 tultaessa ja häviää kokonaan vuonna 2016. Ikä ei siis enää 2016 selitä maahanmuuttomielipiteitä. Iän merkityksen häviäminen saattaa pohjautua siihen, että maahanmuutosta on tullut tavanomaisempaa, eikä se ole enää 2010-luvun ikääntyneillekään niin uusi ilmiö. Myös aikaisemmassa tutkimuksessa iän

yhteys maahanmuuttomielipiteisiin on heikentynyt, kun muut taustamuuttajat on vakioitu (Jaakkola 1999, 45; Jaakkola 2009, 35).

Koulutuksen, asuinalueen, kokemuksen omasta tulotasosta ja poliittisen ideologian yhteys maahanmuuttomielipiteitä selittävinä tekijöinä säilyy jokaisena tarkasteluvuotena, vaikka kaikki taustamuuttajat on huomioitu. Korkeimmin koulutetut²², suurissa kaupungeissa asuvat, hyvin riittäväksi tulotasonsa kokevat ja poliittisella ideologia-akselilla²³ vasemmalle sijoittuvat suhtautuvat myönteisemmin maahanmuuttoon kaikkina tarkasteluvuosina. Tulos on linjassa aikaisemman tutkimuksen kanssa (Ervasti 2004, 38; Jaakkola 2005, 26; Hainmueller & Hiscox 2007, 416; Ervasti ym. 2008, 194; Jaakkola 2009, 26; Beccetti, Rossetti & Castriota 2010, 87; Demker 2012, 32; Sandberg & Demker 2013, 16; Haavisto 2012).

Muista muuttajista poiketen, *uskonnollisuudella* ei havaittu kuvailevissa analyyseissa olevan yhteyttä maahanmuuttomielipiteisiin. Siitä huolimatta yhteys kuitenkin ilmeni, kun muut taustamuuttajat otettiin analyysiin mukaan. Uskonnollisuus on vuoteen 2008 saakka yhteydessä maahanmuuttomielipiteisiin niin, että myönteisemmin maahanmuuttoon suhtautuvat vähintään kuukausittain kirkossa käyvät, mutta vuosina 2012 ja 2016 yhteys on enää hyvin heikko. Tämä puoltaa varovasti aikaisempaa tutkimusta siinä, että uskonnollisemmat ihmiset ovat myönteisempiä maahanmuuttomielipiteissään (Söderling 1997, 20–21; Jaakkola 2005, 28; 58; Ervasti 2004, 43; Ervasti ym. 2008, 195; Sandberg & Demker 2013, 16). Vaatisi lisää analyyseja, jotta voitaisiin selvittää, miksi uskonnollisuudella on yhteys maahanmuuttomielipiteisiin, kun muut taustamuuttajat on huomioitu, vaikka kuvailevissa analyyseissa yhteyttä ei ilmennyt.

²² Korkea-luokassa ovat mukana myös he, jotka ovat suorittaneet opistotason tutkinnon. Opistotason tutkinnon tilalle on tullut ammatillisia perustutkintoja että ammattikorkeakoulututkintoja, joten nykyisellä mittarilla kaikkia opistotason tutkintoja ei luokiteltaisi korkeakoulututkinnoiksi.

²³ Poliittinen ideologia-muuttujan kohdalla tulee muistaa, että jaottelu on tehty melko karkeasti kolmeksi luokaksi, vastausten keskittyessä asteikon keskelle. Tässä tutkimuksessa tulosta voidaan pitää enintään suuntaa antavana.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä tutkimuksessa tutkittiin suomalaisten ja ruotsalaisten maahanmuuttomielipiteitä 2000-luvulla ja sitä, eroavatko he maahanmuuttomielipiteissään keskenään. Lisäksi tutkittiin onko sukupuoli, iällä, koulutuksella, kokemuksella omasta tulotasosta, asuinpaikalla, poliittisella ideologialla ja uskonnollisuudella yhteyttä maahanmuuttomielipiteisiin.

Edellä mainittujen taustamuuttujien kautta tarkasteltuna tämän tutkimuksen tulokset ovat samansuuntaisia kuin aikaisempien tutkimusten (esim. Lange & Westin 1997; Ervasti 2004; Jaakkola 2009; Demker 2013) tulokset: sukupuoli, koulutus, kokemus omasta tulotasosta, asuinalue ja poliittinen identifioituminen ovat yhteydessä maahanmuuttomielipiteisiin. Iän merkitys sen sijaan häviää, eikä ikä näytä olevan enää yhteydessä maahanmuuttomielipiteiden muodostumiseen vuonna 2016. Uskonnollisuudella sen sijaan on yhteys maahanmuuttomielipiteiden muodostumiseen. Yhteys on kuitenkin melko heikko, eikä sen esimerkiksi maittain tarkasteltuna havaittu olevan yhteydessä maahanmuuttomielipiteisiin.

Maa itsessään ei selitä kovinkaan vahvasti maahanmuuttomielipiteiden muodostumista, sillä ainoastaan vuonna 2016 erot olivat tilastollisesti merkitseviä Suomen ja Ruotsin välillä. Kontaktiteorian (Allport 1985; Liebkind 1988, 118) valossa tulos on vähintäänkin mielenkiintoinen: Ruotsissa, jonka maahanmuuttohistoria ulottuu paljon kauemmaksi, ja joka esimerkiksi ottaa vastaan turvapaikanhakijoita vuosittain yli kymmenkertaisesti enemmän (Maahanmuuttovirasto 2017a; Migrationsverket 2017a), suhtautuminen maahanmuuttoon ei ole sen myönteisempää kuin Suomessa, josta voidaan vieläkin puhua maahanmuuton noviisina.

Kontaktiteorian lähtökohdista voidaan kuitenkin hakea perusteluja sille, miksi maat eroavat maahanmuuttomielipiteissään ainoastaan vuonna 2016. Tämä ero voi olla seurausta vuoden 2015 turvapaikanhakija-aallosta, jolloin maahanmuutosta tuli entistäkin puhutumpi aihe ympäri Eurooppaa (Migrationsverket 2017a; Maahanmuuttovirasto 2017a). Käyttämäni aineiston kautta oli mahdollista tarkastella maahanmuuttomielipiteitä tuoreimmiltaan vuodelta 2016. Tämä antoi hedelmällisen pohjan tarkastella maahanmuuttomielipiteiden muodostumista myös vuoden 2015 ”turvapaikanhakijakriisin” näkökulmasta, jolloin Suomen turvapaikanhakijamäärä

kymmenkertaistui, ja Ruotsin puolestaan kaksinkertaistui vuoteen 2014 verrattuna. Kontaktiteorian näkökulmasta tarkasteltuna voi siis olla, että vuoden 2015 turvapaikanhakija-aalto näyttäytyi turvapaikanhakijamäärältään maltilliselle Suomelle suurempana shokkina kuin Ruotsille, joka on alun perinkin tottuneempi vastaanottamaan suurempia turvapaikanhakijamääriä kuin Suomi.

Suomen ja Ruotsin maahanmuuttomielipide-eroja vuonna 2016 voidaan tarkastella myös konfliktiteorian (Blumer, 1958; Quillian 1995) näkökulmasta. Suomalaisten kriittisempi suhtautuminen vuonna 2016 pohjautui mahdollisesti huoleen siitä, riittävätkö maan resurssit yhtäkkiä kymmenkertaistuneelle turvapaikanhakijamäärälle. Sen sijaan Ruotsille turvapaikanhakijamäärän kaksinkertaistuminen ei välttämättä näyttäytynyt niin suurena taloudellisena uhkana Ruotsin ollessa Suomea tottuneempi ottamaan vastaan suurempia turvapaikanhakijamääriä (Maahanmuuttovirasto 2017a; Migrationsverket 2017a). Vuodesta 2008 alkanut taloudellinen taantuma ei myöskään ole koetellut Ruotsia yhtä paljon kuin Suomea (Julkunen 2017, 186; 260).

Mikä sitten selittää sitä, etteivät suomalaiset ja ruotsalaiset eronneet maahanmuuttomielipiteissään vuosina 2004, 2008 ja 2012, vaikka kontaktiteorian näkökulmasta näin olisi voitu olettaa? Vaikka Ruotsi ja Suomi maahanmuuttomaisina eroavatkin suuresti toisistaan, ei pidä kuitenkaan unohtaa maiden yhteneväisyyksiä. Suomi ja Ruotsi edustavat Pohjoismaiden tapaan sosiaalidemokraattisen regiimin mallia ja mailla on yhtenevä tapa järjestää sosiaaliturva (Esping-Andersen 1999, 78–81; Hiilamo, Kangas & Niemelä 2014, 202–204). Tämän tutkimuksen valossa vaikuttaisi siltä, että maahanmuuttohistorialla ja maahanmuuton määrällä ei niinkään ole vaikutusta mielipiteiden muodostumiseen, jos tarkasteltavat maat ovat hyvinvointiregiimeiltään samankaltaisia. Jatkotutkimusta ajatellen olisikin mielenkiintoista ottaa tarkasteluun useampia maita, jotka edustavat keskenään vielä erilaisempia maahanmuutonhistorioita ja hyvinvointiregiimejä.

Lisäksi koulutuksen yhteys maahanmuuttomielipiteisiin herättää mielenkiintoa. Jo varhaisimmissa Suomen ja Ruotsin maahanmuuttomielipidetutkimuksissa korkeammin kouluttautuneiden on osoitettu suhtautuvan maahanmuuttoon myönteisemmin kuin matalammin kouluttautuneiden (Westin 1984, 63; Bennulf & Demker 1992, 265; Jaakkola 1999, 36). Tämä yhteys on säilynyt edelleen 2000-luvulla (Jaakkola 2009, 26; Demker 2006, 95; 2009, 63; 2011, 44; 2013, 16). Tulokset herättävätkin kysymyksen

siitä, voidaanko tulevaisuudessa Suomen ja Ruotsin kaltaisissa hyvinvointi- ja sivistysvaltioissa koulutuksen antaa määrittää ihmisten suvaitsevaisuutta? Voitaisiinko mielipide-eroja koulutusluokkien välillä kaventaa, jos jo peruskoulussa käsiteltäisiin nykyistä enemmän maahanmuuttoon liittyviä teemoja, kuten monikulttuurisuutta?

Huomion arvoista tutkimustuloksissa on myös mielenkiintoinen yksityiskohta poliittisen identifioitumisen yhteydessä maahanmuuttomielipiteisiin. Suomessa poliittisella ideologia-akselilla vasemmalle ja oikealle identifioituvat ovat erkaantuneet keskelle sijoittuvista, kun taas Ruotsissa keskelle ja oikealle identifioituneet ovat erkaantuneet vasemmalle sijoittuneista. Ruotsissa siis kriittisimpiä ovat keskelle ja oikealle sijoittuvat, Suomessa sen sijaan ainoastaan keskelle sijoittuvat.

Poliittinen kenttä erityisesti maahanmuuttokysymyksissä on ollut myllerryksessä Suomessa perussuomalaisten ja Ruotsissa ruotsidemokraattien suosion kasvaessa 2010-luvulla. Ruotsissa oikean laidan erkaantumista maahanmuuttomielipiteissään keskelle ja vasemmalle identifioituneista luultavasti selittää se, että maahanmuuttokriittiset ruotsidemokraatit identifioituvat poliittisella akselilla oikealle laidalle (esim. Loxbo & Bolin 2016). Suomessa sen sijaan perussuomalaisten on esitetty sijoittuvan ennemminkin vasemmalle puolelle perinteisellä ideologia-akselilla, mikä on näin ollen voinut vääristää vasemmalle identifioituneiden maahanmuuttomielipiteitä (perinteisestä vasemmistoideologiasta poiketen) kriittisempään suuntaan (Kallio ym. 2013, 59; 62). Keskelle sijoittuneet ovat kuitenkin Suomessa suhtautuneet kaikista kriittisimmin maahanmuuttoa kohtaan, ja erot ovat vain kasvaneet 2000-luvun aikana, siinä missä perussuomalaisten suosiokin. Tämä puoltaa osaltaan perussuomalaisten identifioitumista poliittisella akselilla keskelle. Onhan puolue vaikuttanut keskustavetoisessa hallituksessa toiseksi suurimpana puolueena vuoden 2015 eduskuntavaalien jälkeen.²⁴ Puolueen hajoamisen myötä pohdinta puoleen sijainnista poliittisella akselilla jatkunee.

Tässä tutkimuksessa poliittista ideologiaa kuvaavaksi muuttujaksi päädyin käyttämään asteikollista muuttujaa. Vastausten painottuessa asteikon keskelle, jouduin luokittelemaan muuttujan karkeasti kolmeluokkaiseksi. Karkean jaottelun myötä tulokseni poliittisen identifioitumisen kohdalla ovat siis enintään suuntaa antavia.

²⁴ Puolue oli kesään 2017 asti toiseksi suurin puolue, mutta tämän jälkeen (puolueen jakautumisesta johtuen) hallituksessa jatkaneella Sininen tulevaisuus -puolueella on vain 19 kansanedustajaa, joista 5 toimii ministereinä (Sininen tulevaisuus 2018).

Pidemmälle kantavia johtopäätöksiä voitaisiin saada eri selittävää muuttujaa, esimerkiksi mitä puolelta on viimeksi äänestänyt, käyttämällä.

Tämän tutkimuksen valossa ei voida todeta, että suomalaiset tai ruotsalaiset olisivat sanomassa maahanmuuttajille ennemmin tervemenoa kuin tervetuloa, päinvastoin. Suhtautuminen maahanmuuttajiin ei yleisesti ottaen ole kielteistä, vaikka maahanmuuttomielipiteissä voidaankin havaita kiristymistä 2000-luvulla Suomen osalta. Tässä tutkimuksessa ei ole kuitenkaan tutkittu maahanmuuttomielipiteissä mahdollisesti tapahtunutta ajallista muutosta, joten tulkintoja siitä, onko maahanmuuttomielipiteissä tapahtunut muutosta 2000-luvulla, ei voida tehdä kuin ainoastaan suuntaa-antavasti. Kiteytettynä voidaan silti todeta, että vuonna 2016 todennäköisimmin maahanmuuttajille toivottaa tervemenoa matalasti koulutautunut, riittämättömäksi tulotasonsa kokeva, pienessä kunnassa tai maaseudulla asuva, keskelle poliittisella ideologia-akselilla identifioitunut suomalainen mies, joka käy vain harvoin tai ei koskaan kirkossa.

Vaikka Suomi ja Ruotsi maahanmuuttohistorioiltaan ja nykypäivänkin maahanmuuttomääriltään eroavat toisistaan, ovat maat nyt 2010-luvulla samojen haasteiden edessä maahanmuuttoon liittyen. Vuoden 2015 turvapaikanhakija-aalto sai molemmat maat kiristämään maahanmuuttopolitiikkaansa muun muassa tiukentamalla perheenyhdistämisen kriteerejä (Maahanmuuttovirasto 2018b; Migrationsverket 2016). Molemmissa maissa maahanmuuttokeskustelua on viime vuosina käyty myös maahanmuuttajien kotouttamisen näkökulmasta (HS 2015b; The Spectator 2018). Ruotsissa lisääntyneet väkivaltaisuuudet maahanmuuttajavoittoisissa lähiöissä ovat saaneet jopa Yhdysvaltojen presidentin ilmaisemaan huolensa Ruotsin maahanmuuttopolitiikan tilasta ja siitä, että Ruotsi on vastaanottanut ”liikaa” maahanmuuttajia (The New York Times 2018; BBC 2017).

Maahanmuutto on noussut molemmissa maissa keskusteluun myös kasvaneen terrori-uhan näkökulmasta (NCT 2017; Supo 2017). Esimerkiksi Suomessa keskustelun tiedustelulain uudistamisesta sai viriämään Turussa vuonna 2017 tapahtunut terrori-isku (esim. Yle 2018a; Uusi Suomi 2018). Suomessa perusteluna tiedustelulain uudistamiselle on käytetty muun muassa sitä, että laajempi tiedustelu-oikeus on auttanut muun muassa Ruotsia suunniteltujen terrori-iskujen ehkäisemisessä (Yle 2017b).

Lisäksi keskustelua on käyty Suomessa ja Ruotsissa kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneiden ihmisten käännytyksistä ja pakkopalautuksista (SVT 2016; HS 2017b; The Guardian 2016). Etenkin Suomessa käännytyspäätökset ovat saaneet paljon huomiota, sekä myös kyseenalaistusta (Yle 2018b; HS 2017c; HS 2016a). Uutisiin on myös noussut Ranskan hallinto-oikeuksien päätökset olla palauttamatta turvapaikanhakijoita Dublinin sopimuksen²⁵ mukaisesti Suomeen, Ruotsiin tai Norjaan, sillä hallinto-oikeudet ovat katsoneet turvapaikanhakijoiden olevan mahdollisesti vaarassa joutua palautetuksi kotimaihinsa edellä mainituista maista (HBL 2018; Yle 2018c). Keskusteluissa on nostettu esiin myös henkilöt, jotka eivät kielteisestä turvapaikkapäätöksestä huolimatta suostu poistumaan maasta, vaan ”katoavat maan alle” muodostaen näin joukon heikossa asemassa olevia ihmisiä, joilla ei ole laillista maassaolo-oikeutta, eikä näin ollen myöskään oikeutta esimerkiksi sosiaali- ja terveyspalveluihin (HS 2016b; Forskning 2017).

Lisääntynyt maahanmuutto on luonut Suomelle ja Ruotsille haasteita, joiden ratkaisemiseksi paineita luo niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin käyty keskustelu aiheen tiimoilta. Kiivaan keskustelun myötä kansalaisten maahanmuuttomielipiteet voivat näyttäytyä hyvinkin polarisoituneilta. Mahdollisten vääristyneiden mielikuvien oikaisemiseksi onkin tärkeää tutkia maahanmuuttomielipiteitä tieteellisistä lähtökohdista käsin myös jatkossa. Keskustelun maahanmuuton ympärillä voidaan olettaa jatkuvan molemmissa maissa vilkkaana, mihin osaltaan vaikuttaa myös se, että vuoden 2015 turvapaikanhakija-aalto on vielä tuoreessa muistissa. Jatkotutkimuksen kannalta onkin mielenkiintoista, mihin suuntaan mielipiteet lähtevät muodostumaan, ja miten vuoden 2015 ”kriisistä” toivutaan.

²⁵ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (604/2013) 7. artiklan toisessa kohdassa määritetään, mikä maa on vastuussa turvapaikanhakijan turvapaikkaprosessista: ”...vastuussa oleva jäsenvaltio määritetään sen tilanteen mukaan, joka oli vallalla hakijan jättäessä ensimmäisen kerran kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksensa jossakin jäsenvaltiossa.” Asetusta sovelletaan sopimuksen hyväksyneiden EU:n jäsenmaiden kesken.

LÄHTEET

Ahlander, Johan & Yosufzai, Mansoor (2017) Stockholm attack puts a choke-hold on Swedish tolerance. Reuters 12.4.2017. <https://www.reuters.com/article/us-sweden-attack-immigration/stockholm-attack-puts-a-choke-hold-on-swedish-tolerance-idUSKBN17E1VX%20%20> Viitattu 20.2.2018.

Allport, Gordon W. (1985) The Nature of Prejudice. Yhdysvallat: Addison-Wesley publishing company, inc.

Allport, Gordon W. & Ross, Michael J. (1967) Personal Religious Orientation and Prejudice. Journal of Personality and Social Psychology 5 (4), 432–443.

Altemeyer, Bob (2003): Why Do Religious Fundamentalists Tend to be Prejudiced? International Journal for the Psychology of Religion, 13 (1), 17–28.

Andersson, Hans E. & Demker, Marie (1997) Sverige, Belgien och Frankrike – Vem tycker vad om invandrare? Teoksessa Demker, Marie (toim.) Svensk migrationspolitisk opinion 1991–2012. Tryckteam AB, Bohus, 183–200.

Arts, Wil & Gelissen, John (2001) Welfare states, solidarity and justice principles. Does the type really matter? Acta Sociologica 44 (4), 283–299.

Bartos, Otomar J., and Paul Ernest Wehr (2002) Using Conflict Theory. New York: Cambridge University Press.

BBC (2014) Sweden election: Social Democrats rule out far-right pact. BBC News 15.9.2014. <http://www.bbc.com/news/world-europe-29195683> Viitattu 28.1.2018.

BBC (2017) Sweden probes riot in mainly immigrant Stockholm suburb. BBC News 22.2.2017. <http://www.bbc.com/news/world-europe-39047455> Viitattu 9.3.2018.

Beccetti, Leonardo; Rossetti, Fiammetta & Castriota, Stefano (2010) Real household income and attitudes toward immigrants: an empirical analysis. *The Journal of Socio-Economics* 39 (1), 81–88. https://ac-els-cdn-com.ezproxy.utu.fi/S1053535709001012/1-s2.0-S1053535709001012-main.pdf?_tid=ad4a5a62-f56c-11e7-b8b6-00000aab0f27&acdnat=1515523457_1fde1f2cc4a0cf763c6317c73cf40c89

Bennulf, Martin & Demker, Marie (1992) “VI OCH DOM” Svenska folkets åsikter om invandring och flyktingmottagning. Demker, Marie (toim.) Svensk migrationspolitisk opinion 1991–2012. Tryckteam AB, Bohus, 255–271.

Bevelander, Pieter (2000) Immigrant employment integration and structural change in Sweden 1970–1995. Södertälje: Almqvist & Wiksell International.

Blumer, Herbert (1958) Race prejudice as a sense of group position. *The Pacific Sociological Review* 1, 3–7.

Bohman, Andrea & Hjerm, Mikael (2014) How the religious context affects the relationship between religiosity and attitudes towards immigration. *Ethnic and Racial Studies*, 37 (6), 937–957.

Borevi, Karen (2012) Sweden: The Flagship of Multiculturalism. Teoksessa Brochmann, Grete & Hagelund, AnnikenI (toim.) Immigration policy and the Scandinavian welfare state 1945–2010. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan, 25–96.

Castaneda, Anu E.; Koponen, Päivikki & Rask, Shadia (2012) Sosiodemografiset tekijät ja elinolot. Teoksessa Castaneda, Anu E, Rask, Shadia, Koponen, Päivikki, Mölsä, Mulki, & Koskinen, Seppo (toim.) Maahanmuuttajien terveys ja hyvinvointi. Tutkimus venäläis-, somalialais- ja kurditaustaisista Suomessa. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino, 42–47.

Cerrotti, Rachael (2017) Sweden was among the best countries for immigrants. That's changing. Public Radio International (PRI) 11.9.2017.

<https://www.pri.org/stories/2017-09-11/sweden-was-among-best-countries-immigrants-thats-changing> Viitattu 29.1.2018.

Crouch, David (2015) Sweden slams shut its open-door policy towards refugees. The Guardian 24.11.2015.

<https://www.theguardian.com/world/2015/nov/24/sweden-asylum-seekers-refugees-policy-reversal> Viitattu 29.1.2018.

Demker, Marie (2003) Trendbrott I flyktinfrågan – och polariseringen har ökat. Teoksessa Demker, Marie (toim.) Svensk migrationspolitisk opinion 1991–2012. Tryckteam AB, Bohus, 125–132.

Demker, Marie (2005) Både tolerans och kritik I attityderna till invandrare. Teoksessa Demker, Marie (toim.) Svensk migrationspolitisk opinion 1991–2012. Tryckteam AB, Bohus, 103–114.

Demker, Marie (2006) Stora regionala skillnader I attityden till flyktingar. Teoksessa Demker, Marie (toim.) (2013) Svensk migrationspolitisk opinion 1991–2012. Tryckteam AB, Bohus, 91–103.

Demker, Marie (2008) Flyktingopinionen: Långsamma förskjutningar inom stabila ramar. Teoksessa Demker, Marie (toim.) Svensk migrationspolitisk opinion 1991–2012. Tryckteam AB, Bohus, 69–80.

Demker, Marie (2009) Generösare attityd till flyktingmottagning i Sverige. Teoksessa Demker, Marie (toim.) Svensk migrationspolitisk opinion 1991–2012. Tryckteam AB, Bohus, 57–68.

Demker, Marie (2010) Svenskarna långsiktigt alltmer positiva till invandrare. Teoksessa Demker, Marie (toim.) Svensk migrationspolitisk opinion 1991–2012. Tryckteam AB, Bohus, 49–55.

Demker, Marie (2011) Framgång för Sverigedemokraterna trots en allt mer flyktinggenerös opinion. Teoksessa Demker, Marie (toim.) Svensk migrationspolitisk opinion 1991–2012. Tryckteam AB, Bohus, 37–48.

Demker, Marie (2012) Positiv attityd till invandring trots mobilisering av invandringsmotstånd. Teoksessa Demker, Marie (toim.) Svensk migrationspolitisk opinion 1991–2012. Tryckteam AB, Bohus, 23–36.

Demker, Marie (toim.) (2013) Svensk migrationspolitisk opinion 1991–2012. Tryckteam AB, Bohus

Demker, Marie & Gilljam, Mikael (1994) Om rädslan för det främmande. Demker, Marie (toim.) Svensk migrationspolitisk opinion 1991–2012. Tryckteam AB, Bohus, 225–236.

DN (2017) Lastbil in i folkmassa – detta vet vi. Dagens Nyheter 7.4.2017. <https://www.dn.se/sthlm/lastbil-in-i-folkmassa-detta-vet-vi/> Viitattu 29.1.2018.

Ervasti, Heikki (2002) Unemployment and unemployment policy in Finland Teoksessa Andersen, Jørgen Goul; Clasen, Jochen; van Oorschot, Wim & Halvorsen, Knut (toim.) Europe's new state of welfare: unemployment, employment policies and citizenship. Bristol: Policy Press, 181–194.

Ervasti, Heikki (2004) Attitudes towards foreign-born settlers: Finland in a Comparative Perspective. Yearbook of Population research in Finland 40, 25–44.

Ervasti, Heikki; Fridberg, Torben & Hjerm, Mikael (2008) Attitudes towards immigrants. Teoksessa Ervasti, Heikki; Fridberg, Torben; Hjerm, Mikael & Ringdal, Kirsten (toim.) Nordic social attitudes in a european perspective. Iso-Britannia: MPG Books, 188–206.

Esping-Andersen, Gøsta (1999) Social Foundations of Postindustrial Economies. New York: Oxford University Press.

ESS (2004) SOURCE QUESTIONNAIRE, Round 2, 2004/05.

http://www.europeansocialsurvey.org/docs/round2/fieldwork/source/ESS2_source_main_questionnaire.pdf

ESS (2008) SOURCE QUESTIONNAIRE, Round 4, 2008/09.

http://www.europeansocialsurvey.org/docs/round4/fieldwork/source/ESS4_source_main_questionnaire.pdf

ESS (2012) SOURCE QUESTIONNAIRE, Round 6, 2012/13.

http://www.europeansocialsurvey.org/docs/round6/fieldwork/source/ESS6_source_main_questionnaire.pdf

ESS (2016) SOURCE QUESTIONNAIRE, Round 8 2016/17.

http://www.europeansocialsurvey.org/docs/round8/fieldwork/source/ESS8_source_questionnaires.pdf

ESS (2017) Frequently Asked Questions

<http://www.europeansocialsurvey.org/about/faq.html> Viitattu 12.1.2017.

Esses, Victoria M.; Hamilton, Leah K. & Gaucher, Danielle (2017) The Global Refugee Crisis: Empirical Evidence and Policy Implications for Improving Public Attitudes and Facilitating Refugee Resettlement. *Social Issues and Policy Review*, 11(1), 78–123.

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukset (604/2013) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX%3A32013R0604&from=FI>

Viitattu 11.3.2018.

Forskning (2017) Ständig skräck och stress – så lever papperslösa barn i Sverige. *Forskning* 25.1.2017. <https://www.forskning.se/2017/01/25/standig-skrack-och-stress-sa-lever-papperslosa-barn-i-sverige/> Viitattu 10.3.2018.

Forsander, Annika (2013) Maahanmuuttajien sijoittuminen työelämään. Teoksessa Martikainen, Tuomas; Saukkonen, Pasi & Säävälä, Minna (toim.) Muuttajat. Helsinki: Gaudeamus, 220–244.

Gerdfeldter, Mathias (2015) Terrordåden i Paris – detta har hänt, dag för dag. SVT Nyheter 26.1.2015.

<https://www.svt.se/nyheter/utrikes/terrordaden-i-paris-detta-har-hant-dag-for-dag>

Viitattu 29.1.2018.

Greenwood, Pheobe (2015) Swedish asylum policy fuels support for far-right nationalist party. The Guardian 24.11.2015.

<https://www.theguardian.com/world/2015/nov/24/swedish-asylum-support-far-right-nationalist-sweden-democrats> Viitattu 29.1.2018.

Haaga-Helia (2017) Ammatillinen tutkinto. <http://www.haaga-helia.fi/fi/ammattillinen-tutkinto> Viitattu 8.12.2017.

Haavisto, Ilkka (2012) Ovi raottuu. Suomalaisten maahanmuuttoasenteet 2012. EVA analyysi.

https://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/8d0742f2ebe94c069706ab460bdc683f/1517070888/application/pdf/4715338/Olemme%20muuttaneet%20-%20ja%20kotoudumme_final%202608%20%283%29.pdf

Haikonen Jyrki & Kiljunen Pentti (2003) Mitä mieltä suomalainen? EVAn asennetutkimuksen kertomaa vuosilta 1984–2003. Helsinki: EVA.

Hainmueller, Jens & Hiscox, Michael J. (2007) Educated Preferences: Explaining Attitudes toward immigration in Europe. International Organization 61 (2), 399–442.

<http://web.a.ebscohost.com.ezproxy.utu.fi/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=1&sid=0abd6d01-2201-421d-a9a5-d8c710e50409%40sessionmgr4009>

Halla-aho, Jussi (2017) Halla-aho: Latteudet eivät riitä, syyttömiin sivullisiin kohdistuva terroriaalto saatava katkaistua. Suomen uutiset 19.8.2017.

<https://www.suomenuutiset.fi/halla-aho-latteudet-eivat-riita-syyttomiin-sivullisiin-kohdistuva-terroriaalto-saatava-katkaistua/> Viitattu 29.1.2018.

HBL (2018) Fransk domstol stoppade återsändning till Finland. Hufvudstadsbladet 29.1.2018. <https://www.hbl.fi/artikel/fransk-domstol-stoppade-atersandning-till-finland/> Viitattu 10.3.2018.

Hedberg, Charlotta & Malmberg, Bo (2008) Den stora utmaningen: Internationell migration i en globaliserad värld. Västerås: Edita. <http://www.regeringen.se/49b72e/contentassets/e64810b3165448778500115cc9e91db2/den-stora-utmaningen-internationell-migration-i-en-globaliserad-varld>

Helsingin Sanomat (2017a) Lähes puolet suomalaisista ottaisi Suomeen lisää maahanmuuttajia – ”Ehkä ihmiset ovat ymmärtäneet, ettei se ole maahanmuuttaja, joka tulee ja vie työt”. Helsingin Sanomat 3.12.2017.

<https://www.hs.fi/politiikka/art-2000005474369.html> Viitattu 29.1.2018.

Helsingin Sanomat (2017b) Suomi on Euroopan syrjivimpiä maita, osoittaa tuore EU-raportti – ”Tulos on selvä vahvistus siitä, että Suomessa on paljon rasismia”, sanoo yhdenvertaisuus-valtuutettu. Helsingin Sanomat 11.12.2017.

<https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000005485251.html> Viitattu 29.1.2018

Heyman, Anna-Greta (1981) Invanda Kulturer Och Invandrarkulturer. Lund: LiberLäromedel.

Hiilamo, Heikki; Kangas, Olli & Niemelä, Mikko (2014) Hyvinvointivaltio ja sosiaalipolitiikka. Teoksessa Erola, Jani & Räsänen, Pekka (toim.) Johdatus sosiologian perusteisiin. Helsinki: Gaudeamus, 195–209.

Hinde, Dominic & Silberstein, Daniel (2017) Sweden has taken in more migrants per capita of any European nation. What Swedes think now. USA Today 12.4.2017.

<https://www.usatoday.com/story/news/world/2017/04/12/swedes-wonder-after-terror-attack-we-too-welcoming-migrants/100334226/> Viitattu 29.1.2018.

Hernes, Gudmund & Knudsen, Knud (1992) Norwegians' Attitudes Toward New Immigrants. *Acta Sociologica* 35 (2), 123–139.

HS (2015a) Tanskan terrori-isku – kohu alkoi Muhammed-pilapiirroksista. Helsingin Sanomat 16.2.2015. <http://www.hs.fi/ilta/16022015/a1305928634109>. Luettu 29.11.2018.

HS (2015b) Tutkija: Maahanmuuttajien kotouttamisessa epäonnistuttu Suomessa – Ruotsissa tehdään jo "etnistä profilointia". Helsingin Sanomat 19.10.2015. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000002860811.html> Viitattu 11.3.2018.

HS (2016a) Äiti ja kolmevuotias aiotaan käännättää Suomesta – isä ja vauva saavat jäädä. Helsingin Sanomat 5.6.2016. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000002904750.html> Viitattu 10.3.2018.

HS (2016b) Suomi pohtii, mitä tekisi kasvavalle paperittomien joukolle – ”Toimeentulotuki on vaikein asia”. Helsingin Sanomat 30.11.2016. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000004888216.html> Viitattu 10.3.2018.

HS (2017a) Turun puukotukset. Helsingin Sanomat. <https://www.hs.fi/aihe/turun-puukotukset/> Viitattu 29.1.2018.

HS (2017b) Suomeen saattaa jäädä 6 000 kielteisen turvapaikka-päätöksen saanutta, joita ei voida käännättää – Diakonissalaitoksen johtaja: Suomi on pattitilanteessa. Helsingin Sanomat 5.9.2017. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000005354937.html> Viitattu 10.3.2018.

HS (2017c) Palautuksia vastustavat saartoivat poliisit vastaanotto-keskuksen asuntoon tunneiksi Jyväskylässä – video näyttää, kuinka poliisi käytti kaasu-sumutinta mielenosoittajia vastaan. Helsingin Sanomat 4.9.2017. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000005353031.html> Viitattu 10.3.2018.

HS (2018) ”Mehän ollaan jo voitettu! Meistä tulee uusi normaali”, iloitsee perussuomalaisten Laura Huhtasaari. Helsingin Sanomat 28.1.2018.

<https://www.hs.fi/politiikka/art-2000005542615.html> Viitattu 28.2.2018.

Huusko, Markku (2011) Perussuomalaiset + 34 paikkaa: ”Tuli iso jytky”. Uusi Suomi 17.4.2011 <https://www.uusisuomi.fi/kotimaa/111341-perussuomalaiset-34-paikkaa-%E2%80%9Dtuli-iso-jytky%E2%80%9D> Viitattu 29.1.2018.

Hölttä, Kirsi (2015). Lindströmiltä tukea Halla-aholle. Turun Sanomat 5.1.2015.

Jaakkola, Magdalena (1989) Suomalaisten suhtautuminen ulkomaalaisiin ja ulkomaalaispolitiikkaan. Helsinki: Työvoimaministeriö.

Jaakkola, Magdalena (1994) Ulkomaalaisasenteet Suomessa ja Ruotsissa. Teoksessa Liebkind, Karmela (toim.) Maahanmuuttajat. Kulttuurien kohtaaminen Suomessa. Helsinki: Gaudeamus, 50–81.

Jaakkola, Magdalena (1995) Suomalaisten kiristyvät ulkomaalaisasenteet. Helsinki: Työministeriö.

Jaakkola, Magdalena (1999) Maahanmuutto ja etniset asenteet. Helsinki: Työministeriö.

Jaakkola, Magdalena (2005) Suomalaisten suhtautuminen maahanmuuttajiin vuosina 1987–2003. Helsinki: Työministeriö.

Jaakkola, Magdalena (2009) Maahanmuuttajat suomalaisten näkökulmasta. Asennemuutokset 1987–2007. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.

Jenssen, Anders Todal & Engesbek, Heidi (1994) The many faces of education; why are people with lower education more hostile towards immigrants than people with higher education? Scandinavian journal of educational research, 38 (1), 33–50.

Jolly, Seth K. & DiGiusto, Gerald M. (2014) Xenophobia and Immigrant Contact: French Public Attitudes Toward Immigration. *The Social Science Journal* 51 (3), 464–473.

Julkunen, Raija (2017) Muuttuvat hyvinvointivaltiot. Eurooppalaiset hyvinvointivaltiot reformoitavina.

<https://www.jyu.fi/hytk/fi/laitokset/yfi/tutkimus/sophi/126-150/sophi137>

Kallio, Johanna; Kangas, Olli & Niemelä, Mikko (2013). Intohimo tasa-arvoon: Tuloero- ja maahanmuuttoasenteet erottavat suomalaiset muista pohjoismaalaisista. Teoksessa Apunen, Matti; Haavisto, Ilkka; Kallio, Johanna; Kangas, Olli; Kiljunen, Pentti; Niemelä, Mikko & Perna, Ville (toim.) *Politiikan sekahaku. Mitkä asiat yhdistävät ja erottavat puolueita.* Helsinki: Taloustieto, 47–68.

Kuntaliitto (2017) Väestötietoja kunnittain.

<https://www.kuntaliitto.fi/asiantuntijapalvelut/vaestotietoja-kunnittain>

Viitattu 22.2.2018.

Kuukkanen, Tatu (2017). Hallituskriisi raukesi perussuomalaisten jakautumiseen: monivaiheinen politiikan superpäivä kerrattuna. *Yle Uutiset* 13.6.2017.

<https://yle.fi/uutiset/3-9667769> Viitattu 23.2.2018.

Lange, Anders (1995) Den Svårfångade Opinionen. Förhållningssätt till invandring och invandrare 1995. Centrum för invandringsforskning (CEIFO). Tukholma: Tukholman yliopisto.

Lange, Anders & Westin, Charles (1997) Den mångtydiga toleransen. Centrum för invandringsforskning (CEIFO). Tukholma: Tukholman yliopisto.

Leitzinger, Antero (2008) Ulkomaalaispolitiikka Suomessa 1812–1972. Helsinki: East-West Books.

Liebkind, Karmela (1988) Me ja muukalaiset: Ryhmärajat ihmisten suhteissa. Helsinki: Gaudeamus.

Liebkind, Karmela; Mannila, Simo; Jasinskaja-Lahti, Inga; Jaakkola, Magdalena; Kytäjä, Eve & Reuter, Anni (2004) Venäläinen, virolainen, suomalainen. Helsinki: Gaudeamus.

Loxbo, Karl & Bolin, Niklas (2016) Party Organizational Development and the Electoral Performance of the Radical Right: Exploring the Role of Local Candidates in the Breakthrough Elections of the Sweden Democrats 2002–2014. *Journal of Elections, Public Opinion and Parties* 26 (2), 1-21.

Lundh, Christer (2005) *Invandringen till Sverige*. Tukholma: SNS Förlag.

Maahanmuuttovirasto (2017a) Turvapaikka- ja pakolaistilastot.

http://www.migri.fi/tietoa_virastosta/tilastot/turvapaikka- ja_pakolaistilastot

Viitattu 11.1.2018.

Maahanmuuttovirasto (2017b) Oleskelulupatilastot.

http://www.migri.fi/tietoa_virastosta/tilastot/oleskelulupatilastot Viitattu 11.1.2018.

Maahanmuuttovirasto (2017c) Inkerinsuomalaisten perheenjäseniltä vaaditaan toimeentuloa.

http://www.migri.fi/nain_palvelemme/asiakastiedotteet/tiedotteet_oleskeluluvat/1/0/inkerinsuomalaisten_perheenjasenilta_vaaditaan_toimeentuloa_73259 Viitattu 15.1.2018.

Maahanmuuttovirasto (2018a) Kiintiöpakolaiset.

http://www.migri.fi/turvapaikka_suomesta/kiintiopakolaiset Viitattu 20.1.2018.

Maahanmuuttovirasto (2018b) Oleskeluluvan myöntäminen edellyttää, että toimeentulosi on turvattu.

http://www.migri.fi/perheenjasenen_luokse_suomeen/toimeentuloedellytys Viitattu 7.1.2018.

Magnusson, Örjan (2015) SD: Problemet finns i islam. *SVT Nyheter* 11.1.2015.

<https://www.svt.se/nyheter/inrikes/vad-beror-attackerna-pa> Viitattu 29.1.2018.

Martikainen, Tuomas; Saari, Matti & Korkiasaari, Jouni (2013) Kansainväliset muuttoliikkeet ja Suomi. Teoksessa Martikainen, Tuomas; Saukkonen, Pasi & Säävälä, Minna (toim.) Muuttajat. Helsinki: Gaudeamus, 23–54.

Meuleman, Bart; Eldad, Davidov & Jaak, Billiet (2009) Changing Attitudes toward Immigration in Europe, 2002–2007: A Dynamic Group Conflict Theory Approach. *Social Science Research* 38 (2), 352-365.

Migrationsverket (2016) Limited possibilities of being granted a residence permit in Sweden. <https://www.migrationsverket.se/English/About-the-Migration-Agency/Legislative-changes-2016/Limited-possibilities-of-being-granted-a-residence-permit-in-Sweden.html> Viitattu 9.1.2018.

Migrationsverket (2017a) Applications for asylum received 2000-2017. <https://www.migrationsverket.se/download/18.4a5a58d51602d141cf41038/1515076827649/Application%20for%20asylum%20received%202000-2017.pdf> Viitattu 11.1.2018.

Migrationsverket (2017b) Residence permit granted 1980-2016. <https://www.migrationsverket.se/download/18.2d998ffc151ac387159823b/1498556627690/Residence%20permits%20granted%201980-2016.pdf> Viitattu 22.1.2018

Migrationsverket (2017c) Beviljade uppehållstillstånd efter de 30 största medborgarskapsländerna per kategori, rangordnat efter senaste året 2009–2017. <https://www.migrationsverket.se/download/18.4a5a58d51602d141cf4e84/1515067343329/Beviljade%20uppeh%C3%A5llstillst%C3%A5nd%202009-2017.pdf> Viitattu 22.1.2018

Migrationsverket (2017d) The Swedish resettlement programme. <https://www.migrationsverket.se/English/About-the-Migration-Agency/Our-mission/The-Swedish-resettlement-programme.html> Viitattu 22.1.2018.

Migrationsverket (2018) History. <https://www.migrationsverket.se/English/About-the-Migration-Agency/Facts-and-statistics-/Facts-on-migration/History.html> Viitattu 7.1.2018

Nalbantoglu, Minna (2015) Pariisin terrori-iskun ristiriitainen vaikutus: oikeistopopulistit voivat vahvistua. Ääriliikkeet tarvitsevat toisiaan. Helsingin Sanomat 9.1.2015. <http://www.hs.fi/ulkomaat/a1420697193719>. Viitattu 29.1.2018

NCT (2017) Bedömnind av terrorhet mot Sverige 2017. Nationellt centrum för terrorhotbedömnind.

http://www.sakerhetspolisen.se/download/18.1beef5fc14cb83963e73383/1484663040490/NCT_Helarsbedomning_2017.pdf Viitattu 11.3.2018.

Nilsson, Mimmi (2017) Så ska regeringen bekämpa terrorism. Expressen 19.11.2015. <https://www.expressen.se/nyheter/sa-ska-regeringen-bekampa-terrorism/> Viitattu 29.1.2018.

Olofsson, Jenny (2012) Go West: East European Migrants in Sweden. Umeå: Umeå universitet.

Pakolaisten oikeusasemaa koskeva yleissopimus (77/1968)

http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1968/19680077/19680077_2#idp450089680 Viitattu 22.11.2017.

Park, Jeanne (2015) Europe's Migration Crisis. Council on foreign relations. <https://www.cfr.org/backgrounder/europes-migration-crisis> Viitattu 11.1.2018.

Poohl, Daniel (2010) ELECTION ANALYSIS: Why the Sweden Democrats made it to parliament. Expo Idag 19.9.2010. http://expo.se/2010/election-analysis-why-the-sweden-democrats-made-it-to-parliament_3365.html Viitattu 28.1.2018.

Quillian, Lincoln (1996) Group threat and regional change in attitudes toward African-Americans. The American Journal of Sociology 102 (3), 816–860.

Roden, Lee (2017) 'Tide turning' on Sweden's attitude to immigration: report. The Local 10.5.2017 <https://www.thelocal.se/20170510/tide-turning-on-swedens-attitude-to-immigration-report> Viitattu 29.1.2018

Rydgren, Jens (2005) Från skattemissnöje till etnisk nationalism: Högerpopulism och parlamentarisk högerextremism i Sverige. Lund: Studentlitteratur.

Saarinen, Juhani (2015) Soini vastaa Halla-aholle: Maahanmuutosta ei saa puolueessa suurta riitaa aikaiseksi. Helsingin Sanomat 28.1.2018.

<http://www.hs.fi/politiikka/a1420338621082> Viitattu 28.1.2018.

Sandberg, Linn & Demker, Marie (2013) Ökat motstånd mot flyktingar men starkt stöd skäl till uppehållstillstånd. Teoksessa Demker, Marie (toim.) Svensk migrationspolitisk opinion 1991–2012. Tryckteam AB, Bohus, 11–22.

Saukkonen, Pasi (2013a) Erilaisuuksien Suomi. Helsinki: Gaudeamus.

Saukkonen, Pasi (2013b) Maahanmuutto- ja kotouttamispolitiikka. Teoksessa Martikainen, Tuomas; Saukkonen, Pasi & Säävälä, Minna (toim.) Muuttajat. Helsinki: Gaudeamus, 81–97.

SCB (2017) Statistikdatabasen.

http://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START_BE_BE0101_BE0101A/?rxid=0ece1d64-458d-4cd2-baf5-d31652a11de8 Viitattu 21.12.2016.

Schlueter, Elmar & Scheepers, Peer (2010) The relationship between outgroup size and anti-outgroup attitudes: a theoretical synthesis and empirical test of group threat- and intergroup contact theory. *Social Science Research* 39 (2), 285–295.

Schlueter, Elmar & Wagner, Ulrich (2008) Regional differences matter: examining the dual influence of the regional size of the immigrant population on derogation of immigrants in Europe. *International Journal of Comparative Sociology* 49 (2-3), 153–173.

Sininen tulevaisuus (2018) Kansanedustajat.

<http://www.sininentulevaisuus.fi/kansanedustajat/> Viitattu 23.2.2018.

Sjöblom-Immala, Heli (2013) Tervetuloa Suomeen? Korkeakouluopiskelijoiden asenteita mittaava etnobarometri. Turku: Siirtolaisuusinstituutti.

Stat (2016) Muuttoliike. <http://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/muuttoliike.html> Viitattu 20.1.2018.

Stat (2017) Nettosiirtolaisuus. <http://www.stat.fi/meta/kas/index.html?N> Viitattu 26.4.2017.

Supo (2017) Terrorismin uhka-arvio 14.6.2017. Suomeen ja suomen intresseihin kohdistuva terrorismin uhka. Terrorismin uhka Suomessa on tasolla kohonnut. Suojelupoliisi http://www.supo.fi/terrorisminotorjunta/terrorismin_uhka-arvio Viitattu 11.3.2018.

Svanberg, Ingvar & Tydén, Mattias (1992) Tusen år av invandring: en svensk kulturhistoria. Stockholm: Gidlunds Bokförlag.

SVT (2016) Ygeman: Uppemot 80.000 asylsökande kan utvisas. SVT Nyheter 27.1.2016. <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/tiotusentals-asylsokande-ska-avvisas> Viitattu 10.3.2018.

Sweden (2018) A parliamentary democracy. <https://sweden.se/society/the-swedish-system-of-government/> Viitattu 28.1.2018

Söderling, Ismo (1997) Maahanmuuttoasenteet ja elämänhallinta. Helsinki: Väestöliitto.

Söderling, Ismo (2013) Maahanmuutto ja suomalaisten asenteet. Teoksessa Alitolppa-Niitamo, Anne; Fågel, Stina & Säävälä, Minna (toim.) Olemme muuttaneet – ja kotoudumme. Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä. Helsinki: Väestöliitto, Monikulttuurinen osaamiskeskus. 15–31.

The Guardian (2016) Sweden sends sharp signal with plan to expel up to 80,000 asylum seekers. The Guardian 28.1.2016.

<https://www.theguardian.com/world/2016/jan/28/sweden-to-expel-up-to-80000-rejected-asylum-seekers> Viitattu 10.3.2018.

The Local (2016) Masked marchers beat immigrants in Stockholm. The Local 30.1.2016. <https://www.thelocal.se/20160130/masked-marchers-beat-migrants-in-stockholm-centre> Viitattu 29.1.2018

The Local (2017) New stats on asylum homes torched in Sweden in 2016. The Local 8.2.2017. <https://www.thelocal.se/20170208/new-stats-on-asylum-homes-torched-in-sweden-in-2016>

The New York Times (2018) Hand Grenades and Gang Violence Rattle Sweden's Middle Class. The New York Times 3.3.2018. <https://mobile.nytimes.com/2018/03/03/world/europe/sweden-crime-immigration-hand-grenades.html?referer=https://t.co/LnZ6o3vrRx?amp=1#click=https://t.co/LnZ6o3vrRx> Viitattu 9.3.2018.

The Spectator (2018) Violent crime in Sweden is soaring. When will politicians act? The Spectator 10.2.2018. <https://www.spectator.co.uk/2018/02/violent-crime-in-sweden-is-soaring-when-will-politicians-act/> Viitattu 9.3.2018.

Tilastokeskus (2011) Perussuomalaiset vaalien suurvoittaja, Kokoomus nousi suurimmaksi puolueeksi eduskuntavaaleissa 2011. Tilastokeskus 29.4.2011. https://tilastokeskus.fi/til/evaa/2011/evaa_2011_2011-04-29_tie_001_fi.html Viitattu 29.1.2018.

Tilastokeskus (2015) Suomen Keskusta vaalien voittaja eduskuntavaaleissa 2015. Tilastokeskus 30.4.2015. https://www.stat.fi/til/evaa/2015/evaa_2015_2015-04-30_tie_001_fi.html Viitattu 29.1.2018.

Tilastokeskus (2017a) Maahanmuutto uuteen ennätykseen vuonna 2016. http://www.stat.fi/til/muutl/2016/muutl_2016_2017-05-17_tie_001_fi.html Viitattu 15.12.2017.

Tilastokeskus (2017b) Tilastokeskuksen PX-Web-tietokannat.

<http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/> Viitattu 21.12.2016

Trankell, Arne (1974) Svenskarnas Fördomar Mot Invandrare. Stockholm: Norstedts.

TS (2015a) Tanska järkyttyi terroriteosta. Turun Sanomat 14.2.2015

<http://www.ts.fi/uutiset/ulkomaat/735188/Tanska+jarkyttyi+terroriteosta++ampuja+paa+si+pakoon>. Viitattu 29.1.2018.

TS (2015b) Charlie Hebdo- lehteen tehty isku terrorismia. Turun Sanomat 7.1.2015.

<http://www.ts.fi/uutiset/ulkomaat/720211/Hollande+Charlie+Hebdo+lehteen+tehty+isku+terrorismia>. Viitattu 29.1.2018.

Toivonen, Sarianna (2016) He ovat ihan niin kuin me. Pakolaisiin suhtaudutaan tasa-arvoisesti; maahanmuuttoasenteet hieman tiukentuneet. Teoksessa Apunen, Matti; Haavisto, Ilkka; Hopia, Henna & Toivonen, Sarianna (toim.) Sovinnon eväät. EVAn arvo- ja asennetutkimus 2016. Helsinki: Taloustieto, 64–79.

Traub, James (2016) The Death of the Most Generous Nation on Earth. Julkaistu 2.10.2016. <http://foreignpolicy.com/2016/02/10/the-death-of-the-most-generous-nation-on-earth-sweden-syria-refugee-europe/> Foreign Policy.

Työministeriö (2005) Työryhmän ehdotus hallituksen maahanmuuttopoliittiseksi ohjelmaksi. Helsinki: Työministeriö.

Tähtinen, Juhani; Laakkonen, Eero & Bronberg, Mari (2011) Tilastollisen aineiston käsittelyn ja tulkinnan perusteista. Turku: Turun yliopisto.

UNCHR (2015) A million refugees and migrants flee to Europe in 2015. The UN Refugee Agency 22.12.2015.

<http://www.unhcr.org/news/latest/2015/12/5679451d6/million-refugees-migrants-flee-europe-2015.html> Viitattu 6.1.2017.

Uusi Suomi (2018) Sauli Niinistö korostaa tiedustelulain tärkeyttä: ”Asiassa täytyy nyt toimia ripeästi”. Uusi Suomi 20.8.2017. <https://www.uusisuomi.fi/kotimaa/227967-sauli-niinisto-tiedustelulainsaadannon-asiassa-taytyy-nyt-toimia-ripeasti> Viitattu 9.3.2018.

Yle (2017a) Uusi vaihtoehto muuttaa nimensä Siniseksi eduskuntaryhmäksi. Yle Uutiset 14.8.2017. <https://yle.fi/uutiset/3-9774159> Viitattu 23.2.2018.

Yle (2017b) Tiedustelulakien säätämiskiire puhuttaa Turun iskun jälkeen – Näin kansalaisten viestintää valvotaan Saksassa, Ranskassa ja Ruotsissa. <https://yle.fi/uutiset/3-9794972> Viitattu 9.3.2018.

Yle (2018a) Pääministeri hoputti jälleen tiedustelulakien hyväksymistä: "Oikeus elämään on yksityisyyden suojaa korkeampi perusoikeus". Yle Uutiset 21.8.2017. <https://yle.fi/uutiset/3-9787917> Viitattu 9.3.2018.

Yle (2018b) Suomi ei antanut Alille turvapaikkaa, tapettiin heti Irakissa – tytär odottaa omaa käännytystä. Yle Uutiset 12.2.2018. <https://yle.fi/uutiset/3-10068103> Viitattu 10.3.2018.

Yle (2018c) Ranskassa kyseenalaistettiin Suomen linjaus palauttaa turvapaikanhakijoita: ristiriidassa ihmisoikeussopimusten kanssa? Yle 9.2.2018. <https://yle.fi/uutiset/3-10066708> Viitattu 10.3.2018.

Ylioppilaslehti (2016) Maailman terrori-iskut numeroina. 21.10.2016. <http://ylioppilaslehti.fi/2016/10/maailman-terrori-iskut-numeroina/> Viitattu 29.1.2018.

Virtanen, Jarno & Uusivaara, Terhi (2015) Tässä on Suomen uusi hallitus – joukossa muutama kokenut ja monta untuvikkoa. Yle 28.5.2018. <https://yle.fi/uutiset/3-8026243> Viitattu 29.1.2018.

Wagner, Ulrich, Christ, Oliver, Pettigrew, Thomas. F., Stellmacher, Jost & Wolf, Carina (2006) Prejudice and minority proportion: contact instead of threat effects. *Social Psychology Quarterly* 69 (4), 380–390.

Westin, Charles (1984) Majoritet om minoritet: En studie i etnisk tolerans i 80-talets Sverige: en rapport från diskrimineringsutredningen. Tukholma: Liber/Publica.

Westin, Charles (1987) Den toleranta opinionen: Inställningen till invandrare 1987. Tukholma: Delegationen för Invandrarforskning.

Westin, Charles & Dingu-Kyrklund, Elena (1997) Reducing Immigration, Reviewing Integration: An Account of the Current Facts, Figures and Legislation Concerning Multiculturalism in Sweden. The Swedish rimet report 1995. Tukholma: Akademitryc AB.

World population review (2018) Population of Cities in Sweden.
<http://worldpopulationreview.com/countries/sweden-population/cities/> Viitattu
22.2.2018.

LIITTEET

Liitetaulukko 1. Suhtautuminen maahanmuuttoon Suomessa ja Ruotsissa sukupuolittain vuosina 2004, 2008 ja 2012 (keskiarvot, asteikko 0–30).

	2004		2008		2012	
	Suomi	Ruotsi	Suomi	Ruotsi	Suomi	Ruotsi
miehet	17,2*	17,8	17,9***	18,2**	17,9*	18,6*
naiset	17,7*	17,9	18,7***	19,1**	18,4*	19,2*
N	1918	1641	2103	1522	2059	1542

*p<0,05, **p<0,01, ***p<0,001

Liitetaulukko 2. Suomalaisten ja ruotsalaisten suhtautuminen maahanmuuttokohtaan ikäluokittain vuosina 2004, 2008 ja 2012 (keskiarvot, asteikko 0–30).

	2004		2008		2012	
	Suomi	Ruotsi	Suomi	Ruotsi	Suomi	Ruotsi
alle 30-vuotiaat	17,8	18,2	18,5	17,7	17,8	18,7
30–40-vuotiaat	17,9	18,4	19,3	19,8	18,4	18,9
41–54-vuotiaat	18,2	18,2	18,9	19,6	18,8	19,8
55–64-vuotiaat	17,3	18,0	18,7	18,2	18,1	19,4
yli 64-vuotiaat	16,0	16,3	16,3	17,7	17,6	17,8
N	1918	1641	2103	1522	2059	1542

Liitetaulukko 3. Suhtautuminen maahanmuuttoon Suomessa ja Ruotsissa ikäluokittain vuonna 2004. Varianssianalyysin tulokset, p-arvot.

	Ikäluokat	p-arvot, Suomi	p-arvot, Ruotsi
alle 30-vuotiaat	30–40-vuotiaat	0,999	0,991
	41–54-vuotiaat	0,737	1,000
	55–64-vuotiaat	0,718	0,999
	yli 64-vuotiaat	0,000***	0,000***
30–40-vuotiaat	alle 30-vuotiaat	0,999	0,991
	41–54-vuotiaat	0,890	0,992
	55–64-vuotiaat	0,610	0,970
	yli 64-vuotiaat	0,000***	0,000***
41–54-vuotiaat	alle 30-vuotiaat	0,737	1,000
	30–40-vuotiaat	0,890	0,992
	55–64-vuotiaat	0,104	0,999
	yli 64-vuotiaat	0,000***	0,000***
55–64-vuotiaat	alle 30-vuotiaat	0,718	0,999
	30–40-vuotiaat	0,610	0,970
	41–54-vuotiaat	0,104	0,999
	yli 64-vuotiaat	0,006**	0,003***
yli 64-vuotiaat	alle 30-vuotiaat	0,000***	0,000***
	30–40-vuotiaat	0,000***	0,000***
	41–54-vuotiaat	0,000***	0,000***
	55–64-vuotiaat	0,006***	0,003***

*p<0,05, **p<0,01, ***p<0,001

Liitetaulukko 4. Suhtautuminen maahanmuuttoon Suomessa ja Ruotsissa ikäluokittain vuonna 2008. Varianssianalyysin tulokset, p-arvot.

	Ikäluokat	p-arvot, Suomi	p-arvot, Ruotsi
alle 30- vuotiaat	30–40-vuotiaat	0,107	0,000***
	41–54-vuotiaat	0,631	0,000***
	55–64-vuotiaat	0,969	0,830
	yli 64-vuotiaat	0,000***	1,000
30–40- vuotiaat	alle 30-vuotiaat	0,107	0,000***
	41–54-vuotiaat	0,743	0,982
	55–64-vuotiaat	0,375	0,008**
	yli 64-vuotiaat	0,000***	0,000***
41–54- vuotiaat	alle 30-vuotiaat	0,631	0,000***
	30–40-vuotiaat	0,743	0,982
	55–64-vuotiaat	0,955	0,028*
	yli 64-vuotiaat	0,000***	0,000***
55–64- vuotiaat	alle 30-vuotiaat	0,969	0,830
	30–40-vuotiaat	0,375	0,008**
	41–54-vuotiaat	0,955	0,028*
	yli 64-vuotiaat	0,000***	0,771
yli 64- vuotiaat	alle 30-vuotiaat	0,000***	1,000
	30–40-vuotiaat	0,000***	0,000***
	41–54-vuotiaat	0,000***	0,000***
	55–64-vuotiaat	0,006**	0,771

*p<0,05, **p<0,01, ***p<0,001

Liitetaulukko 5. Suhtautuminen maahanmuuttoon Suomessa ja Ruotsissa ikäluokittain vuonna 2012. Varianssianalyysin tulokset, p-arvot.

	Ikäluokat	p-arvot, Suomi	p-arvot, Ruotsi
alle 30- vuotiaat	30–40-vuotiaat	0,515	0,989
	41–54-vuotiaat	0,026*	0,083
	55–64-vuotiaat	0,883	0,479
	yli 64-vuotiaat	0,985	0,263
30–40- vuotiaat	alle 30-vuotiaat	0,515	0,989
	41–54-vuotiaat	0,733	0,372
	55–64-vuotiaat	0,957	0,835
	yli 64-vuotiaat	0,178	0,148
41–54- vuotiaat	alle 30-vuotiaat	0,026*	0,083
	30–40-vuotiaat	0,733	0,372
	55–64-vuotiaat	0,244	0,961
	yli 64-vuotiaat	0,001**	0,000***
55–64- vuotiaat	alle 30-vuotiaat	0,883	0,479
	30–40-vuotiaat	0,957	0,835
	41–54-vuotiaat	0,244	0,961
	yli 64-vuotiaat	0,528	0,005**
yli 64- vuotiaat	alle 30-vuotiaat	0,985	0,263
	30–40-vuotiaat	0,178	0,148
	41–54-vuotiaat	0,001**	0,000***
	55–64-vuotiaat	0,528	0,005**

*p<0,05, **p<0,01, ***p<0,001

Liitetaulukko 6. Suomalaisen ja ruotsalaisten suhtautuminen maahanmuuttoa kohtaan koulutusasteittain vuosina 2004, 2008 ja 2012 (keskiarvot, asteikko 0–30).

	2004		2008		2012	
	Suomi	Ruotsi	Suomi	Ruotsi	Suomi	Ruotsi
matala	16,0	15,9	15,7	16,4	16,7	16,5
keskiaste	17,6	18,1	18,2	18,3	17,6	18,1
korkea	19,1	20,4	20,1	21,3	19,8	20,9
N	1918	1639	2103	1516	2058	1540

Liitetaulukko 7. Suhtautuminen maahanmuuttoon Suomessa ja Ruotsissa koulutustason mukaan vuosina 2004, 2008 ja 2012. Varianssianalyysin tulokset, p-arvot.

2004			
Koulutustaso		p-arvot, Suomi	p-arvot, Ruotsi
matala	keskiaste	0,000***	0,000***
	korkea	0,000***	0,000***
keskiaste	matala	0,000***	0,000***
	korkea	0,000***	0,000***
korkea	matala	0,000***	0,000***
	keskiaste	0,000***	0,000***
2008			
Koulutustaso		p-arvot, Suomi	p-arvot, Ruotsi
matala	keskiaste	0,000***	0,000***
	korkea	0,000***	0,000***
keskiaste	matala	0,000***	0,000***
	korkea	0,000***	0,000***
korkea	matala	0,000***	0,000***
	keskiaste	0,000***	0,000***
2012			
Koulutustaso		p-arvot, Suomi	p-arvot, Ruotsi
matala	keskiaste	0,002**	0,000***
	korkea	0,000***	0,000***
keskiaste	matala	0,002**	0,000***
	korkea	0,000***	0,000***
korkea	matala	0,000***	0,000***
	keskiaste	0,000***	0,000***

*p<0,05, **p<0,01, ***p<0,001

Liitetaulukko 8. Suomalaisten ja ruotsalaisten suhtautuminen maahanmuutto kohtaan tulotason mukaan vuosina 2004, 2008 ja 2012 (keskiarvot, asteikko 0–30).

	2004		2008		2012	
	Suomi	Ruotsi	Suomi	Ruotsi	Suomi	Ruotsi
riittää hyvin	18,30	18,38	19,45	18,94	19,38	19,70
riittävä	17,34	17,21	18,16	18,56	18,05	18,00
riittämätön	16,62	17,00	17,00	17,52	16,41	17,48
N	1904	1631	2095	1519	2048	1516

Liitetaulukko 9. Suhtautuminen maahanmuuttoon Suomessa ja Ruotsissa tulotason mukaan vuosina 2004, 2008 ja 2012. Varianssianalyysin tulokset, p-arvot.

2004			
	Kokemus tulojen riittävydestä	p-arvot, Suomi	p-arvot, Ruotsi
riittää hyvin	riittävä	0,003**	0,001**
	riittämätön	0,000***	0,020*
riittävä	riittää hyvin	0,003**	0,001**
	riittämätön	0,112	0,909
riittämätön	riittää hyvin	0,000***	0,020*
	riittävä	0,112	0,909
2008			
	Kokemus tulojen riittävydestä	p-arvot, Suomi	p-arvot, Ruotsi
riittää hyvin	riittävä	0,000***	0,090
	riittämätön	0,000***	0,132
riittävä	riittää hyvin	0,000***	0,090
	riittämätön	0,005**	0,677
riittämätön	riittää hyvin	0,000***	0,132
	riittävä	0,005**	0,677
2012			
	Kokemus tulojen riittävydestä	p-arvot, Suomi	p-arvot, Ruotsi
riittää hyvin	riittävä	0,000***	0,000***
	riittämätön	0,000***	0,000***
riittävä	riittää hyvin	0,000***	0,000***
	riittämätön	0,000***	0,726
riittämätön	riittää hyvin	0,000***	0,000***
	riittävä	0,000***	0,726

*p<0,05, **p<0,01, ***p<0,001

Liitetaulukko 10. Suomalaisten ja ruotsalaisten suhtautuminen maahanmuuttoa kohtaan asuinalueittain vuosina 2004, 2008 ja 2012 (keskiarvot, asteikko 0–30).

	2004		2008		2012	
	Suomi	Ruotsi	Suomi	Ruotsi	Suomi	Ruotsi
suuri kaupunki	18,7	18,8	19,2	19,6	19,2	19,3
keskikokoinen kaupunki/kunta	17,6	18,0	18,2	18,5	17,7	18,7
pieni kunta tai maaseutu	16,6	16,6	17,8	17,6	17,6	18,4
N	1916	1641	2101	1520	2058	1542

Liitetaulukko 11. Suhtautuminen maahanmuuttoon Suomessa ja Ruotsissa asuinalueen mukaan vuosina 2004, 2008 ja 2012. Varianssianalyysin tulokset, p-arvot.

2004			
	Asuinalue	p-arvot, Suomi	p-arvot, Ruotsi
suuri kaupunki	keskikokoinen kaupunki/kunta	0,003**	0,056
	pieni kunta ja maaseutu	0,000***	0,000***
keskikokoinen kaupunki/kunta	suuri kaupunki	0,003**	0,056
	pieni kunta ja maaseutu	0,001**	0,000***
pieni kunta ja maaseutu	suuri kaupunki	0,000***	0,000***
	keskikokoinen kaupunki/kunta	0,001**	0,000***
2008			
	Asuinalue	p-arvot, Suomi	p-arvot, Ruotsi
suuri kaupunki	keskikokoinen kaupunki/kunta	0,001***	0,005**
	pieni kunta ja maaseutu	0,000***	0,000***
keskikokoinen kaupunki/kunta	suuri kaupunki	0,001***	0,005**
	pieni kunta ja maaseutu	0,271	0,03*
pieni kunta ja maaseutu	suuri kaupunki	0,000***	0,000***
	keskikokoinen kaupunki/kunta	0,271	0,03*
2012			
	Asuinalue	p-arvot, Suomi	p-arvot, Ruotsi
suuri kaupunki	keskikokoinen kaupunki/kunta	0,000***	0,207
	pieni kunta ja maaseutu	0,000***	0,022*
keskikokoinen kaupunki/kunta	suuri kaupunki	0,000***	0,207
	pieni kunta ja maaseutu	0,901	0,634
pieni kunta ja maaseutu	suuri kaupunki	0,000***	0,022*
	keskikokoinen kaupunki/kunta	0,901	0,634

*p<0,05, **p<0,01, ***p<0,001

Liitetaulukko 12. Suomalaisten ja ruotsalaisten suhtautuminen maahanmuuttokohtaan poliittisen ideologian mukaan vuosina 2004, 2008 ja 2012 (keskiarvot, asteikko 0–30).

	2004		2008		2012	
	Suomi	Ruotsi	Suomi	Ruotsi	Suomi	Ruotsi
vasen	17,71	19,14	18,65	19,48	18,94	19,83
keskellä	17,06	16,80	17,58	17,53	17,19	17,55
oikea	17,76	17,78	18,71	18,66	18,60	18,91
N	1841	1582	2012	1493	1977	1489

Liitetaulukko 13. Suhtautuminen maahanmuuttoon Suomessa ja Ruotsissa poliittisen ideologian mukaan vuosina 2004, 2008 ja 2012. Varianssianalyysin tulokset, p-arvot.

2004			
Poliittinen ideologia vasen–oikea - akselilla		p-arvot, Suomi	p-arvot, Ruotsi
vasen	keskellä	0,171	0,000***
	oikea	0,999	0,000***
keskellä	vasen	0,171	0,000***
	oikea	0,034*	0,019*
oikea	vasen	0,999	0,000***
	keskellä	0,034*	0,019*
2008			
Poliittinen ideologia vasen–oikea - akselilla		p-arvot, Suomi	p-arvot, Ruotsi
vasen	keskellä	0,002**	0,000***
	oikea	0,995	0,037*
keskellä	vasen	0,002**	0,000***
	oikea	0,000***	0,007**
oikea	vasen	0,995	0,037*
	keskellä	0,000***	0,007**
2012			
Poliittinen ideologia vasen–oikea- akselilla		p-arvot, Suomi	p-arvot, Ruotsi
vasen	keskellä	0,000***	0,000***
	oikea	0,436	0,023*
keskellä	vasen	0,000***	0,000***
	oikea	0,000***	0,001**
oikea	vasen	0,436	0,023*
	keskellä	0,000***	0,001**

*p<0,05, **p<0,01, ***p<0,001

Liitetaulukko 14. Suomalaisen ja ruotsalaisten suhtautuminen maahanmuuttokohtaan uskonnollisuuden mukaan vuosina 2004, 2008 ja 2012 (keskiarvot, asteikko 0–30).

	2004		2008		2012	
	Suomi	Ruotsi	Suomi	Ruotsi	Suomi	Ruotsi
vähintään kuukausittain	17,63	18,44	18,18	18,87	18,34	19,51
harvoin	17,49	17,78	18,44	18,72	18,22	18,86
ei koskaan	17,32	17,75	18,04	18,44	17,92	18,66
N	1915	1641	2102	1522	2058	1542

Liitetaulukko 15. Suhtautuminen maahanmuuttoon Suomessa ja Ruotsissa uskonnollisuuden mukaan vuosina 2004, 2008 ja 2012. Varianssianalyysin tulokset, p-arvot.

2004			
Kuinka usein osallistuu uskonnollisiin tapahtumiin		p-arvot, Suomi	p-arvot, Ruotsi
vähintään kuukausittain	harvoin	0,970	0,471
	ei koskaan	0,843	0,463
harvoin	vähintään kuukausittain	0,970	0,471
	ei koskaan	0,924	0,999
ei koskaan	vähintään kuukausittain	0,843	0,463
	harvoin	0,924	0,999
2008			
Kuinka usein osallistuu uskonnollisiin tapahtumiin		p-arvot, Suomi	p-arvot, Ruotsi
vähintään kuukausittain	harvoin	0,838	0,987
	ei koskaan	0,980	0,784
harvoin	vähintään kuukausittain	0,838	0,987
	ei koskaan	0,328	0,784
ei koskaan	vähintään kuukausittain	0,980	0,784
	harvoin	0,328	0,737
2012			
Kuinka usein osallistuu uskonnollisiin tapahtumiin		p-arvot, Suomi	p-arvot, Ruotsi
vähintään kuukausittain	harvoin	0,982	0,399
	ei koskaan	0,634	0,232
harvoin	vähintään kuukausittain	0,982	0,399
	ei koskaan	0,565	0,808
ei koskaan	vähintään kuukausittain	0,634	0,232
	harvoin	0,565	0,808